NOTITIA
HISTORICA, POLITICA, OECONOMICA
MONTIUM,
ET
LOCORUM VINIFERORUM COMITATUS
ZEMPLENIENSIS.

AUTHORE

ANTONIO SZIRMAY
DE SZIRMA

Sac. Cæs. & Reg. Apost. Majestatis Consiliario Aulico.

Cassoviæ,
TYPIS JOANNIS JOSEPHI ELLINGER,
Cæs. Reg. privil. Typographi 1798.

Hic Baccho locus, his ultro bonus imperat
arvis,

Nec Regni ulterius curat protendere fines.

VANIER. Præd. Rust. Lib. X.

PRÆFATIO.

Dum Notitiam Hiſtoricam, Politicam, Topographicamque Comitatus Zemplénienſis conſcriberem, rogabant Amici: ut donec opus cenſuram Aulicam pertranſeat, adminus ea, quæ de vinis, viniferisque Zemplénienſium locis conſignavi, explendæ publicæ aviditatis gratia, diſtinctim excerpta ederem. Detuli voluntati Amicorum, Notitiamque Montium, et Locorum Viniferorum, quæ in Claſſem Tokayenſium, ſive (uti vocant) Hegyallenſium, ſeu Submontanorum veniunt, publici juris facio. Ut bono publico ſubſerviam, quæſtionibus Oeconomicis

adaugeo. Ne prolixus fiam, ad Diplomatum congeriem provocatione plerumque facta, pauca nonnisi ex iis profero. Oblectandi denique Benevoli Lectoris gratia, ridicula vinitorum, de vinisque nostris adagia intermisceo. Vale Benevole Lector, et fave!

Dabam Ruri meo 19. Martii
1798.

ANTONIUS SZIRMAY.

§ 1.

§ 1.

Deſcriptionem Montium viniferorum Provinciæ Zemplénienſis a Principe, & per univerſum terrarum Orbem decantatiſsimo **T o k a y** monte ordimur; tametsi jure meliori **T a r c z a l i n e n ſ i s** dici deberet, tum a ſubjecto in occaſum Oppido **T a r c z a l l**, tum quod majores noſtri Pannoniam occupan:es illum ſic a ſtrenuiſsimo milite **T u r z o l l** nominaverint. Uti ex Anonymo Belæ Regis Notario Not. Hiſtor. §. 7. oſtendimus, qui cap. 16. ſic habet: „ Onudu, & Rettel, nec non **T u r z o l l**, tranſeuntes ſylvam juxta fluvium **B u d r u g** (**B o d r o g h**) equitando; qui bravium accipere volentes, ſuper equos velociſsimos currentes ſuper verticem unius altioris montis aſcenderunt. Quos **T u r z o l l** miles ſtrenuiſsimus antecedens cacumen montis primus omnium aſcendit, & montem illum a die illo usque nunc

Mons Tokay.

„ montem Turzoll nominaverunt, „ & in eodem loco more Paganismo „ occiso equo pinguiſsimo magnum Al- „ damás fecerunt. „ Eminet is inter duo Oppida Tokay, & Tarczall, ſolusque e planitie campeſtri attollitur, Brachia extendit in diverſiſsimos clivos, opportunumque vitibus præbet hospitium. Usque ad dimidium mera veſtitus vite eſt, ad ſummum præceps, in vertice convexus, & calvus, unde & Kopaſz-tetõ, ſive Calvus vertex nominatur. Vulgus ſtriges eo convenire noctu ſolere, choreasque ducere fabulabatur. Reperitur in Tabulario provinciæ publicus, uti vocant, proceſſus, ſive causa judiciaria de An. 1703. contra ſagas illic choreas ducentes, cumque & puella quadragenaria in examen traheretur, ſeque cum Diabolis ob provectam ſuam ætatem ſaltaſſe negaret; Notarius Comitatus Franciscus Kereſztes faceti vir ingenii examini annosæ puellæ illud Anecdoton ſubjecit: NB. *Negyven eſztendös leánnyal már az ördög ſem akart tántzolni!* quod nempe cum puella quadragenaria jam neque diabolus ſaltare voluerit. Pars orientem, & occidentem verſus procreat vinum mediocris qualitatis, quamvis & hic excellant Cli-

vi

vi **Meleg-Ódal**, & **Aranyas**. Optimum profert fructum pars meridionalis, vocaturque **Mézes-málé** quasi **Mellea-placenta**. Posterioris fortis vina sunt, quæ septemtrionem versus gignuntur. Solum in vertice lapidosum est, a dimidio usque ad imum resolutum, & friabile, ex arena, sabulo, & argilla mixtum. Intime sub terra mons totus saxosus est, sex tantum scaturigines in eo, tres ad Tokay, totidem ad Tarczall reperiuntur.

§ 2.

Tokayensem sequuntur alii viniferi montes Hegy-allya dicti, qui ab Oppido Bodrogh-Keresztúr porriguntur in septemtrionem, & brachio uno protensi versus occasum tenent radicibus Oppida Zombor, Mád, Tállya, altero in orientem fovent sub se serie perpetua vicos, atque Oppida Kis-falud, Szeghy, Erdö-Bényc, Liszka, Tólcsva, Vámos-Új-falu, Zsadány, Sára, Olaszi, Petrahó, Patak, Ardó usque ad Sátor-állya-Ujhely, ubi mons Magos-hegy ex eo præ cæteris notabilior: quod hunc ignivomum olim fuisse crater, & copiosa circa eum Lava prodat. Montes hi omnes una solum valle a To- Montes Hegy-allya.

kayno monte dirimuntur pari pafsim gloria vini. Difcrimen eorum juxta, & nomenclatura fuis locis occurret, terræ vero ex qua componuntur, qualitatem Clarifs. Joannes Derczény, Ordinarius Comitatus Phyficus, erudite fane defcripfit in Appendice ad Opusculum, quod de effervescentia vini Tokayenfis recenter An. 1797. edidit.

§ 3.

Eorum interna Compages.

Montium horum internam compagem maxima in parte compofitam effe demonftrat ex terra filicea. Unde Tólcsvenfes montes Jaspidibus, & Chryftallo adamantibus Bohemicis haud abfimili funt divites, e latere vero montis Tokayenfis granatelli eruuntur, ad Patakinum Rubini, fed exigui colliguntur. Auri etiam, & argenti minerarum ad Oppidum Tólcsva funt indicia, fed nullo operarum pretio, uti in defcriptione Oppidi Tólcsva indicabimus.

Memoratu digna eft Joannis Ferenczy, Vámos-Ujfalufsienfis Notarii, de Jaspidibus in terreno Tólcsvensi inventis An. 1752. ad Divam Mariam Therefiam Imp. & Reginam data, nativo idiomate noftro exarata epiftola, Proth. 43. pag. 312. Arch. Zempl. contenta, & per

Can-

Cancellariam Regiam ad Comitatum remiſſa, qua ſignificat ſemet Jaspides in terreno Tólcsvenſi inveniſſe, fodinamque talium lapidum ibi erigi debere cum maxima nominis Suæ Majeſtatis gloria: quod tam eximium, & inauditum materiale in ditione Regia adinventum ſit. Exemplar etiam lapidis literis incluſit: ut de inventa hac raritate eo certior ſit Sua Majeſtas. Petit autem acclusum lapidem perito politori (*valami jó Slajfernek*) ad manus dari, qui ſuperiorem corticem ope plumbeæ trochleæ (*ólom Karikán*) deſummendo pulchre repurget, dein formet ex illo aliquam figuram, ſed pulchre, ſecundum angulos, orbes, vel lineas poliendo, & poſtquam DEUS multis ejusmodi fruſtis benedixerit Suam Majeſtatem (quod ardenti corde precatur) tunc ex fruſtis ejusmodi tabulæ ad inſtar ſpeculorum, ſed pulchre efformentur, aut ovali forma relinquantur, ut poſsit Sua Majeſtas iis ſuorum cubilium pavimenta exponi, ex minoribus autem fruſtis diverſas raritates (*ſokféle ráritáſokat*) utpote pixides pro Tabacca Cæsari marito ſuo, vel nodulos pro tunicis Ungaricis Principum filiorum effabricari facere. Ante triginta annos ſcribit ſemet audiviſse

(ſi tamen verum eſt, *ha igaz*) Venetiis exædifficatum fuiſſe ex lapidibus ejusmodi ſacellum. Forte ergo ex artificibus illis vivet aliquis? Ex his unum, alterumve advocandum eſſe. Præmia demum tantæ fidelitatis petit, affinemque ſuum (*Lörintz György Uramat*) Inclyti Comitatus actualem Juraſſorem, verum Romano-Catholicum hominem reflexioni Regiæ recommendat: ut fiat Judex Nobilium. Favorabile reſponſum præſtolaturus per poſtam Tokayenſem, ſubnexo etiam in literis ad ſe dandis obſervando titulo: „ P. S. *Ezekre lé-*
„ *endö kegyelmes jó válaſzſzát a' To-*
„ *kaji poſtára el-várom tsak illyen ti-*
„ *tuluſſal: Nemes, Nemzetes Ferentzy*
„ *János Uramnak, Vámos-Ujfalussi*
„ *helység érdemes Notariussának, mint*
„ *igaz hívemnek betsülettel adaſsék,*
„ *per Tokay, Vámos-Ujfalu.*

§ 4.

Mons Szerents. Vicinus his in meridiem eſt mons eximius Szerentsienſis, per Hungaros a felici Pannoniæ occupatione ſic compellatus. Not. Hiſt. §. 7. & apud Citat. Anonymum cap. 17. pari interjecta valle reſciſſus, vitifer, quamvis disparis fructus. Brachium unum communicat

nicat cum vicinis pagis Ond, & Golop, alterum vero brachium ad pagum Monok extendit.

§ 5.

Haud minorem laudem meruerunt, qui a montibus Hegyallya recedunt in orientem, & alii vicini, ab Hegyallensibus interjecta dirempti planitie, qui a Bodrogo inter Zemplén Oppidum, & vicos Szöllöske, Lagmotz, Bári, Nagy- & Kis-Toronya ab occasu, ab ortu vero inter Czéke omnes viniferi uno, & amplius milliari protenduntur. Montes vicini Hegyallyæ ab oriente.

§ 6.

Sunt & interamnani montes viniferi in insula Bodrog-Köz, quorum primus est mons Kövesdinus e regione Hegy-allyæ, priores non tantum exæquans altitudine, sed etiam iisdem multo amœnior. Duo ejus juga sunt, tanquam capri cornua, & ideo incolis Bakhegy dicitur, ex quorum verticibus totam regionem interamnensem usque ad montem Tokay prospicies. Brachium extendit ad vicinum pagum Szerdahely, & per latera vaste colitur vite præstanti, sejunctum exi- Montes Insulani Kövesd.

gua

gua valle a ſe habet collem peramœnum, cui arx Kövesd ſupereminet. Solo ſuperne arenoſo, & friabili, interne ſaxoso, marmoreo.

§ 7.

Mons Helmetz Szentes

Hunc altitudine, & nobilitate vini ſubſequitur Helmetzinus, amœnitate autem præit. Rotundior enim eſt, & ita planus in ſummo: ut majori commoditate non tantum in orientem usque Munkáts, & meridiem usque Debretzinum, ſed etiam in ſeptemtrionem usque Carpathos montes proſpectum exhibeat. Pedem unum occidentem verſus extendit ſupra vicinam poſſeſsionem Szentes, ubi etiam vite colitur. Cæterum hic ſaxo in laminas per naturam ita diſciſso abundat: ut ſi ars naturæ accederet, elegans ſane ſtratum pavimentis ædifficiorum ſuppeditaret.

§ 8.

Mons Krivoſtyán

Mons Krivoſtyán discedit ab his extra Inſulam ſeptemtrionem verſus milliaribus quatuor, eſtque in finibus provinciæ Ungenſis in ripa Laborczæ amnis ulteriore, qua ex ditione Homonnenſi egreditur. Longior eſt, & pul-

chre

chre objecto in meridiem latere, tenetque vineas nitidi potus gratia commendabiles.

§ 9.

Vicinus priori in occasum, & uno Laborcza tantum interfluente diremptus est mons Barkó, fastigio, longitudine, & vinearum similitudine priori proxime accedit. Est ei a septemtrione rudus arcis sui nominis, de qua multa in Notitia Historica Comitatus diximus, & adhuc in descriptione loci Barkó dicemus.

Mons Barkó.

§ 10.

Præter hæc juga vitifera, sunt etiam Oppidi Gál-Scéch incolis in exigua montis Dargó parte suæ vineæ, sed quæ nec in censum venire merentur. Oppidorum quoque Varanó, & Homonna, ac pagorum Nagy- & Kis-Domássa montes, vitem (uti conscriptiones perhibent) adhuc anno 1732. ferebant, sed prouti nimis austeram, & ideo a posteris derelictam, ita nec per nos amplius in Classem vinearum Zempleniensium referendam.

Montes Gál-Scéch Varanó Homonna, Domássa.

§ 11.

§ 11.

Fertilitas vinorum & Clafses.

Oftenfis jugis, & montibus viniferis, recenfenda venit vinorum omnis generis in hac regione fertilitas, & diverfitas. Fertilitatem quod concernit; cum mediocri vindemia poft fingulum fofforem procreetur vas vini, tres urnas continens, calculo a numero fofforum ducto mediocri vindemia procreantur facile 80. & amplius millia doliorum vini, five urnarum 240. millia. Ex his *primæ Claſsis:* funt: Tállya, Ond, Rátka, Mád, Zombor, Tartzall, Tokay, Bodrog-Kerefztúr, Kis-falud, Szeghi, Lifzka, Erdö-Bénye, Tólcsva, Zsadány, Petrahó, Patak, Vámos-Ujfalu, Sátor-Ujhely, Olafzi, Kis-Toronya. *Secundæ Claſsis:* Monok, Szerents, Bekecs, Kövesd, Szentes, Király-Helmetz, Zemplén, Szöllöske, Csernakó, Nagy-Toronya, Bári, Lagmotz. *Tertiæ Claſsis:* Krivoftyán, Barkó, Gál-Széch.

§ 12.

Eorum qualitates

Sicut autem fitu, & nomenclatura, ita bonitate, & virtute differunt. Dulcifsima, & fere optima funt Tartzalienfia ex Mezes-mal, Tokayenfia, &

Ma-

Madenſia. Maxime ſubſtantioſa Tállyenſia, quæ joculari ſermone in Concilio etiam Tridentino approbata dicuntur. Zomborienſia omnium fere fortiſsima. Szeghienſia, & Zsadánienſia maxime aromatica. Tólcsvenſia, & Bényenſia diutiſsime durant, nec quidquam commiſsa mari capiunt vitii. Reliqua cum Inſulanis paul omitiora. Laudant etiam ſuum Gál-Széchienſes, Krivoſtyánienſes, & Barkóvienſes vinum, quia nimis limpidum, & miros ejulatus in bibentibus excitat.

§ 13.

Traditio de vinis Tállyenſibus in Concilio Tridentino approbatis originem inde habet: quod Cardinalis Georgius Dráskovichius, Colocienſium Archi-Præſul, tunc Epiſcopus Quinque Eccleſienſis An. 1562. ad Sacrum Concilium ex parte Regni Hungariæ delegatus Tállyenſe vinum de meliori grano ſecum attulerit. Accidit forte: quod prandio cum reliquis purpuratis Eccleſiæ Patribus a Summo Pontifice exciperetur, edebatur, bibebatur, jucundabatur Sacra Corona in Domino, vina Champaniæ, de Lachryma Chriſti, & ſexcenta alia longa ſerie adlata dilauda-

Traditio de vino Tállyenſi.

dabantur. Profert & Hungarus Præſul ſuum Tállyenſe Italica longo intervallo poſt ſe relinquens, Sanctiſsimoque menſæ Præſidi priſca Hungarorum ſinceritate propinat. Deguſtat hic nectar hocce cœlicum, & an per cœleſtes genios adlatum? vel unde? rogat. Ex **Tállya** reponit ille. Non potuit Summus Sacrorum Antiſtes bonitate potus pene ſibi ereptus non exclamare: Summum Pontificem **Talia** vina decent!

§ 14.

Firmatur Testimoniis.

Traditio hæc provincialium non caret legitimo teſtimonio. Recenſet hoc factum Joannes Bocatius, Conſul Caſſovienſis, Tridentino Concilio coævus, Hungaridos Libro II. Bartphæ An. 1599. impreſſo, qui ſic habet:

Hungara ni Getici ſentiret acinacis iras,
  Nonne ſatis felix terra vocanda foret?
Ut taceam reliquas, queis cœlitus aucta ſuperbit
  Dotibus, eſt ſapido nobilitata mero.
Incola qua paſsim generoſas educat uvas,
  Eſt locus, Hungarice Tallia nomen habet.
Hinc Bacchi latices abvexerat Hungara tellus,
  Dulcia Pontifici dona ferenda ſuo.

Mox

Mox Pater admiscens cupidis nova pocula labris,
Laudat, & unde liquor ſit bonus iſte? rogat.
Hungarus huic Præſul, cui nota locique, merique
Conditio: eſt matri Tállia nomen, ait.
Gratulor ergo mihi Papa dicit, Talia nobis
Vina, Patrem Sanctum Tállia vina decent!

Item Samuel Timon in notione Tybiſci de vino Tállyenſi:

Permaneat, vigeatque hujus laus ſumma Lyæi,
Summum Pontificem Tállia vina decent!

§ 15.

Sed & de reliquis ſua ſunt Provincialibus adagia Ungarica, & Latina. Ex his ut notiora de *Mád*, de *Tállya*, de *Kereſztur*, velut petulca prætercam, memoratu magis digna ſunt ſequentia: De reliquis vinis adagia.

De Vinis Hegyallenſibus in genere:

Viſebat Bacchus totum ſua Regna per orbem,
Diſpiciens: præſtent quæ meliora mero?
Denique *Tokkaji* claram progreſsus ad oram,
Vidit & hiſce locis culmina ſacra ſibi.
Obſtupuit: quod delicias adametque, feratque
Zemplén, jam gelido terra propingua polo.

Post *Cervum* (a) ſcandit, montanaque circumſpexit,
Quæ *Máda*, quæ *Tartzall*, quæ quoque *Zombor* habet.
Amplius obſtupuit ſua dona, locosque meraci
Oreque mox fudit talia verba ſuo:
Campanos colui, & *Chios* per tempora multa,
At demum æternos hic mihi figo lares!

De vi medica vinorum Tokayenſium.

Áldott Tokai bor, be jó vagy, 's jó valál,
Hogy tsak ſzagodtól-is el-ſzalad az halál.
Mert ſok' beteg téged mihelyt kezdett inni,
Meg gyógyúlt, noha már ki akarták vinni.
Iſtenek itala, halhatatlan Nectár!
A' holott Te termeſz, áldott az a' határ!
Bár tsak a' ſivatag homokok között-is
Fakadna olly forrás, ha nem több, tsak ött-is
Honnét az Orvosság folyna mint a' Tiſza,
A' mellynek a' vizét ſok ember 's hal iſzſza,
Be ſok beteg menne ennek a' partyára,
'S teli ſzivná magát piótza módjára!

De Tokayenſi.

Tokkajum ſuprema tenet faſtigia vini,
Sed *depreſſa* (b) cave, pocula *celsa* cape.

De

(a) *Szarvas*, collis vitifer præcipuus Tartzalini.

(b) Nam in humilibus locis vilius naſcitur.

De Tartzall.

Vinum de *Tartzall*, a' melytül az ember leborúl artzal.

De Zombor.

Vinum de *Zombor*, már azt lehet mondani hogy bor!

De Liſzka.

Sarmata *Liſzkanis* deguſtat pocula cellis
Suspirans: *Utinyam plyurima Lyiska foret!* (c)

De Olaſzi.

Huicce loco belle nomen dedit *Ittala* tellus
Gignit enim *Auſoniis* æmula vina cadis.

De Tóltsva.

Evan Tóltsvenſis quoniam vel Cæcuba vincit. (d)
Est bonus, at melior, quia permeat æquora ſalvus.

(c) *Lyiska*, Polonice vulpes. Molliter pronunciant Poloni litteras u. l.

(d) *Cæcubum* vinum olim apud Romanos ſuppar Tóltsvenſi. Ita Horat. *Cæcuba vina ferens Aleon Chium maris expers.*

De Patak.

Quam multis tantum non ridet *Bodrogus* amnis,
Quantum ex Flumineo (e) parva lagena cado!

De Bénnye

Vinum de Bennye; a' mellytűl a' Lengyel azt mondgya: *Ennye!* (f)

De Ujhely.

Doliola Ujhelii non ſunt ita priſca falerni,
At crebro ſeris gratia rebus ineſt.

De Szerents.

Huic equidem perfecta foret *fortuna;* ſed illi
In patria lingua littera ſumma deeſt. (g)

Unde tritum illud Hungaricum:

Vinum de Szerents, Lengyelnek meg ſe jelents.

De Monok.

Non placeat cuncto hic Bromius ſi forte palato,
Gaudet heris ſe non diſplicuiſſe ſuis.

De

(e) *Patak* Ungarice *Flumen.*

(f) *Ennye!* particula admirantis.

(g) *Szerentse*, ſive fortuna, nam ob Hegyallenſia exiguam habet diſtractionem.

De Toronya.

Hoc multi laudant, aliqui nec Nobile dicunt,
Jurgia contemnens Sarmata ſæpe rapit.

De Kövesd.

Quod de Kövesdi mittit vindemia monte,
Eſt Bodrogani gloria prima ſoli.

De Bári.

Vinum de Bári, addig vólt hires, még éltt
Makripodáry. (h)

De Krivostyán.

Eſt variis titulis alter pretioſus Iachus,
Dote ſalutifera ſum pretioſus ego. (i)

De Barkó.

Exterus ignorat, qualem det Barkó Lyæum,
Nam quidquid prælis exprimit, ipſa bibit.

Item:

Vinum de Barkó, mellytül sír nem tsak a' Tzigány Rajkó, (k)
De visítt tölle még a' Rigó-is és a' Szajkó.

(h) Makripodáry Hyacinthus Epiſcopus Csanadienſis ſub Leopoldo I. Imp. Anno 1659. hoc vino uſus fuiſſe dicitur ex præſcriptione Medicorum.

(i) Habet vim Diarhæticam, urinam pellentem.

(k) *Rajkó* Zingari prolem vocant.

De Gálszéch.

In Gál-Széch acetum forte ne puta vile,
Quia vilius erat, quamdiu fuit vinum.

§ 16.

Medica vis vinorum de uvis passis.

Cæterum illud de vinis harum partium, præsertim quæ de uvis passis exprimuntur, mirabile: quod singulari medendi vi prædita sint. Corticis Peruviani usus in vino hoc exhibetur per nostros medicos optimo cum effectu. In deliquiis animi est maximum cordiale. Pro effectis confortans, roborans, & revera lac senum, moderate, præsertim vesperi sumptum ad prolificationem plurimum conducit. „ Depulsum ejus „ haustu lethargum, calidas, quartanas „ item curatas febres, sedatam plurium „ horarum phrænesim, hominemque „ sibi ita redditum: ut supremo rite „ comparari potuerit agoni. „ Dudum ante me Thúrótzy in Hungaria suis cum Regibus Anno 1743. compendio data adnotavit, & ego in me ipso expertus sum, quin & effluens e scissa hac vite humor salubris est. (l)

§ 17.

(l) Morbos oculorum sanat, æstivo ardore perustos vultus reficit, potus calculo medetur.

§ 17.

Tanta tamen eſt in disquirenda vini hujus medica vi Medicorum noſtrorum oscitantia: ut cum Stephano Veſzprémy Medicinæ Doctore in Medicorum Ungariæ Biographia Cent. altera parte priori pag. 116. „ mirari neu„ tiquam deſinam: quod vinum To„ kaynum omnium fere Mortalium con„ ſenſione, reliquarum totius Europæ „ provinciarum vinis præſtantia ante„ ferendum, nemo unquam Civium no„ ſtrorum in hanc usque diem lege ar„ tis, ut meruerat, & debebat, quan„ tum quidem ſcire licet, rite exami„ naverit, & uſum Phyſico-Medicum „ nos edocuerit. Fontes Ungariæ me„ dicatos plures noſtrum ſingularibus li„ bellis deſcripſerunt, varios naturæ „ theſauros, & alia; cur in decantatiſ„ ſimum o! populares dulciſsimi, ac „ vere Divinum liquorem, Hungariæ „ profecto nectarem, & plus quam Ne„ peuthis elogio dignum, ſolius natu„ ræ beneficio in montibus Tokayno „ cinis parari ſolitum curatius inquirere „ amplius negligemus?

In ea disquirenda Medicorum noſtrorum oscitantia.

§ 18.

Recensio Opusculorum, de vino Tokayensi editorum.

Publicarunt equidem plures viri Clarissimi dissertationes suas de vino Tokayensi, utpote:

Paulus Keler, Bartphensis, de vineis Hungariæ Thorunii 1712.

Joannes Matolai, Vetusoliensis, disquisitionem Physico-Medicam de vini Tokayensis cultura, indole, præstantia, & qualitatibus insertam appendici Actor. Nat. curiosor. Vol. VII.

Bartholom. Zarubal, Metamorphoses seu natales Poeticos Submontanarum superioris Hungariæ Urbium, ac vinearum Cassoviæ 1728.

Daniel Fischer, tractatum Medico-Physicum de terra medicinali Tokayensi, a Chymicis quibusdam pro solari habita Wratislaviæ 1732.

Adamus Fukker, Tabulam Geographicam, montium vitiferorum, utpote Tokayensis, Tartzall, Máda, & reliquorum, nec non regionis vicinæ. Eperiessini 1749.

Samuel Domby, Borsodiensis, Dissertationem inauguralem Physico-Chemico Medicam de vino Tokayensi. Trajecti ad Rhen. 1758.

Pe-

Petrus Jœnichius, commentationem de vineis Hungariæ editam Thorunii in 4-to 1761.

Fukker, Casſovienſis Medicus, recentiori ævo 1790. Diſsertationem Germanico idiomate de vino Tokayenſi conſcriptam.

Verum diſsertationes iſtæ plerumque inaugurales, & exercitationes ſaltim Academicæ, ac ut ipſimet viri hi Eruditi fatentur, fugitivo calamo, & ſine cura conſcriptæ ſunt; nullus autem horum materiem hanc pro dignitate liquoris nobiliſsimi Oeconomice, Phyſice, Chemice, & Medice pro commendatione etiam apud exteros ad lancem rite expendit, & nec a nobis, qui non ſumus Medici, deſiderari poteſt, & ideo cura hac Spectabili Domino Joanni de Dertzeny Med. Doctori, & Ordinario Comitatus Phyſico, qui publicæ exſpectationi ſemet hac in parte ſatisfacturum nobis appromiſit, relicta.

§ 19.

Quando nam vineæ his in partibus coli cœperint.

Hiſtoricæ potius nobis ſuperandæ venient quæſtiones: quandonam vineæ his in partibus coli, & quando inclareſcere ceperint? Vineas in Hungaria jam ſub Pannonis cultas fuiſſe demonſtrat Belius

 in

in Prodromo. Mentionem Pannonicorum vinorum facit Eutropius. De vineis Pannonicis Claudianus Romanus Poëta canit anno post Christum natum 423.

- - - - - - - hinc obsidione solutus
Pannonius, potorque Savi - - - - - -
Rursum cote novat nigras rubigine falces,
Exesosque situ cogit splendere ligones.
Agnoscit causas, & collibus oscula notis
Figit. - - - - & opacum vitibus Istrum
Conserit.

Probum Imperatorem patria Sirmiensem anno post Christum natum 282, primum in Pannonia vites plantasse, opereque militari Almum montem apud Sirmium, & Aureum apud Mœsiam Superiorem (nunc Serviam) vineis consevisse scribit Aurelius Victor. In Diplomate antiquissima vinearum est mentio apud Katona Hist. Crit. Tom. 3. pag. 508. „ ubi Magdalina Comi„ tis Martini uxor Monasterio S. Petri „ in prædio Kathariensi constructo præ„ dium Mura, mansiones vinitorum, „ servos, & vineas donat Anno 1163. „ Sed hæc omnia de vino Sirmiensi, Servico, Danubio Savo, & Muræ fluminibus vicino. Soproniensium pariter vinearum antiquissima est tum in Diplomatibus, quam Scriptoribus mentio.

Jam

Jam „ Stephanus V. Rex totam vicesi-
„ mam decimarum tam in blado, quam
„ in vino per Comitatum Suprun con-
„ fert Monasterio Fratrum Odinis Cis-
„ terciensis de Monte S. Mariæ perpe-
„ tuo possidendam. Anno 1270. Ex
„ Orig. Tab. Cameræ Regiæ.„ Idem
Rex „ Sagittarios suos de Comitatu Su-
„ pruniensi a solutione tributi, quod
„ *Koro - Cheber* nuncupantur de vineis
„ suis propriis eximit. „ Anno 1270.
Ex Tom. II. Dipl. Comitis Francisci
Széchény. Attamen & vineas Tokayen-
ses ante adventum Hungarorum jam cul-
tas fuisse non obscure indicat Anonym.
Belæ Regis Notarius, qui postquam
Cap. 17. recensuisset: „ qualiter Arpad
„ Dux, & sui Nobiles ultra montem
„ Turzoll (*Tarczal*) castra metati fu-
„ issent in campo juxta fluvium Tucota
(*Taktu*) usque ad montem *Zerenche*;
iteratis vicibus Cap. 16. 22. comme-
morat: quod *in monte Turzoll magnum
Aldamás fecerint*, imo Cap. 22. diserte
dicit: „ quod singulis fere diebus *ine-
„ briati* fuerint propter eventum læti-
„ tiæ. „ Jam *Aldomás* apud Hungaros
non aliud, quam *potum benedictionis
pro usu capione* designat, & inebriatio
singulis diebus non aliunde, quam a vini
potu provenire debuerit.

§ 20.

§ 20.

Noviter plantatæ Diplomatibus probantur 1248. 1252. 1257. 1271.

Vineas tamen has Ao. 1241. Tartaris integro triennio hic commorantibus desolatas, & per Belam IV. Regem deductis ad pagum *Olaszi*, & Oppida Patak, ac *Olaszi-Liszka* Italicis coloniis non solum instauratas, sed etiam vitibus Italicis noviter plantatas Not. Hist. §. 22. diximus. Colonias has ex ditionibus *Venetis* deductas fuisse ostendit inductum ibidem Diploma, quo Cyprianus Comes de Sarus ex mandato Regis Belæ IV. dividit metas *Venetorum* in *Olaz*, & *Potok* Ao. 1252. *Italorum* etiam, ac *Latinorum* nomine veniunt, sive quod Dominium Venetum sit pars Italiæ Superioris, sive quod ex alia quoque Italiæ parte adductæ fuerint, unde & Oppidum *Olaszi-Liszka* terram *Italorum* idem Rex compellat Diplomate, quo „ pro obtinendo sibi, „ ac animæ felicis recordationis Colo- „ manni condam Regis, carissimi Fra- „ tris sui salutis æternæ remedio ter- „ ram *Lizka-Olozy*, sive (uti Wagner „ Anal. Scep. par. 1. pag. 303. habet) „ *Italorum*, & *Latinorum* nuncupa- „ tam, ad se immediate pertinentem, „ & vineam cum uno situ Curiæ in „ Potok sine hærede decedentis donat

per-

„ perpetuo Ecclesiæ B. Martini de Scepus. „ Anno 1248. Hoc privilegium per insultus Cumanorum, & Newgarorum (quos Claris. Katona Tartaros Nogaienses fuisse censet) amissum renovat Andreas III. Anno 1290. Colonias vero has non alio fine, quam ad colendas vineas, & quidem per ipsummet Regem inductas fuisse patet tum ex memorato per nos Notit. Hist. §. 22. Convocatorio Regio edicto, tum ex præreceńsiti Diplomatis verbis: *terram ad se immediate pertinentem*, tum quia *vinitores Regii* compellantur alio Diplomate, quo idem Rex Bela „ ob remedium, & salutem animæ suæ Fratribus in *Thuruny* S. Augustini Regulam profitentibus quatuor mansiones *vinitorum suorum* villam inter *Potok*, & *Oloz* positas donum dat. Anno „ 1257. Kaprinay Histor. Dipl. pagina „ 203. „ Noviter denique majori in parte plantatas fuisse remonstrat ipsa desolatio Patriæ, per quam vineæ etiam integro triennio incultæ noviter quasi plantari debebant, sed & non obscure indicat illud Diploma Stephani V. filii Belæ IV. quo decimam partem omnium tributorum, per quemcunque exigi consuetorum Episcopo Agriensi addicit, ac de Zemplenienſi Comitatu sic loquitnr:

„ Item

„ Item decimas vini, *ubi vineæ modo*
„ *ſunt plantatæ*, vel plantabuntur in
„ poſterum, per Decimatores Epiſcopi,
„ vel Capituli dicabuntur. Anno 1271
Ex MSS. Com. Ign. de Battyán.

§ 21.

Argumenta depromuntur ex ſpecie vitium.

Vitium quoque Tokayenſium ſpeciem Italicam eſſe diximus Not. Hiſt. §. 22. eo potiſsimum argumento: quod hæ natura, ac ſpecie ab aliis vitibus per Hungariam plantatis longiſsime differant; dein quod Coloniæ ad eas colendas deductæ fuerint Italicæ, denique quod vitium Hegyallenſium quædam ſpecies hodiedum *Rumonya*, ſive *Romana* vocetur, imo quod præcipua earum ſpecies, *Formint* dicta, ab Italica voce *For*, quæ *Forum* deſignat, ſive Urbe aliqua Italiæ *Foro Julio* ditionis Venetæ, jam nunc Cæſareæ, *Foro-Minucii* Italice *For-Mi*, *Foro-Livii* Italice *For-Li*, aliisve *Fororum* nomine inſignitis locis derivationem nomenclaturæ ſuæ accepiſſe videatur. Societas Ungarica Debretzini, quæ anno 1795. Ungaricam Grammaticam, Viennæ Typis Albertianis procuſam edidit, *Formint-Szöllö* Uvam *Formianam* vocat, eamque a *Formiæ* Regione amœniſsima

ma Italiæ derivat pag. 338. Et merito; quia jam Horatius Poëta Romanus illius meminit: *mea nec Falernæ temperant vites, neque Formiani pocula colles.* Lib. 1. Ode 20. Cum tamen species vitis etiam Malvaticæ, incolis *Góhér* dictæ in tractu Hegyallensi reperiatur; a similitudine veri haud alienum est: aliquas species vitium sive ex Morea peninsula promonthorio *Napoli di Malvasia* proventu vini nobili, sive alia regione Græciæ Orientalis ad ditionem Venetam spectante, seu aliis maris Jonii, Adriaticique insulis, ad quas fugiens Rex se receperat, sive horsum transportatas fuisse, sive reliquias priorum vitium Pannonicarum supermansisse.

§ 22.

Sunt autem vitium Tokayensium species præcipuæ sequentes: *For-mint* Uvas dulces succulentas, aromaticas, caudice durabili, & ideo solis ardore maxime torreri solitas, soloque Hegyallensi optime congruentes proferens. *Madarkás* est species Uvæ *For-mint*, sed minor, succo dulci, & spisso, quia per sturnos circumvolitantes nimiopere appetitur, ab avibus nomen accepit; prior

Enumerantur omnes vitium species, & earum qualitates.

prior vero ad diſtinctionem hujus etiam *Hólyagos-for-mint*, nominatur. *Góhér* Uva dulciſsima, in uvas quidem paſsas cito vertitur nobiliſsimas. Malvaticisque ſimillimas, ſed quia cito maturescit, per apes item, vespas, & crabrones ob dulcedinem exſugitur, nulli fere alteri usui deserviens, quam quod vinicolarum gulam jam menſe Julio exſatiet. Eſt autem duplex uvæ hujus ſpecies, *Török-Göhér*, & *Budai-Góhér* dicta. Prior ex Peninſula Morea, poſterior ex partibus Cis- & ultra-Danubianis horſum translata. *Muskatal* uvæ Aſiaticæ ſpecies, odore nucis *Moscatæ*, dulcoris ſingularis, palmite non usquequaque durabili, & ideo non admodum propagari ſolito. *Hárs-levelü* fragrantiæ eximiæ, floribus ſambuci conſimilis, durabilis, ſucculenta, ſolo Tokayenſi conveniens, ſpiſso quaſi melle inpinguata, & ideo Solis ardore in Uvam paſsam optime cum *For-mint*, excoquitur. Huic proxime affinis eſt uva *Balafánt*, caudice durabili, bacca globosa, ſuccò dulci, ſpiſſo, melleo, uvas paſſas majores producens. *Leány ſzöllö*, & *Fejér-Szöllö* ſpecies inter ſe non multum diffeerntes, niſi quod prior flavedinem quandam auro concolorem a Sole mutuetur, poſterior autem provectis-

ctiſsima etiam vindemia palleſcat, utraque alvum promovens, nimis ſucculenta, & ideo præſentiſsimum diſsenteria laborantibus medicamentum. *Polyhos* uva carnea, quia uvas numeroſas, easque grandiores profert, locis humilioribus per plebejos plantari ſolita, ſed quia ſuccum auſterum, mucedinem facile contrahentem producit, e Nobilioribus vineis exulat. *Rósás* rosei coloris, ſucco tamen albo, ſucculenta, durabilis, ſed non æque dulcis, ac reliquæ ſaporis, vino tamen quotidiano uſui deſerviuro accomodatiſsima. *Gersett* cærulescentis coloris, ſucco, & qualitate priori conſimilis. *Purcsin* atro cærulei coloris, denſiſsima bacca, durabilis, ſucco rubeſcente, & ideo præſertim ſi cum cuticula maceretur, liquorem rubrum producens, dulcis ſaporis. *Kecske-Csecsü*, uberi Capræ conſimilis, cute ſplendicante, bacca oblonga, carnea, cuticula duriore, dulcis ſaporis, ſucco albo, non alteri fere usui deſervit; quam quod antequam gelu torreatur, collecta diutius duret pro hyeme repoſita. *Rumonya* ſive Romana priori conſimilis, tantum quod magis lævigata, baccam oblongam incurvatam proferat. *Bogár-ſzöllö*, aliis *Bolgár-ſzöllö*, ſive uva *Bulgarica*, prioribus

qualitate ſimilis, tantum quod colore jam rubescente, jam cærulescente ab iis discrepet. Cæterum ſpecies *Rósás*, *Gersett*, *Purcsinn*, *Kecske-Csecsü*, *Rumonya*, & *Bogár-ſzöllö*, quia magis carneæ, & cuticula duriore ſunt, rariſsime uvas paſſas producunt, vel ſi etiam producunt, a vindemiatoribus non ſeliguntur, ne macerandæ aureo vini ex uvis paſsis exprimendi colori officiant. Sunt adhuc ſpecies: *Király-édes*, foliis pentagonis, fimbriatis, bacca rariore, fructum nimis dulcem, ſed quia prima pullulat, & ideo plerumque verno gelu abſummitur, raro profert. *Fejér-boros*, bacca albicante, denſa, ſucco dulci. *Gyöngy-fejér* priore minor, bacca rariore. *Zöld-ſzöllö*, aliis *Lelt-ſzöllö*, bacca denſa, viridescente, ſucco dulci copioſo. *Görbe-ſzöllö* bacca oblonga, incurvata, carnea, cute duriore. *Batay*, *Gácsai*, & *Bakátor*, bacca ovali, nimis carnea, durabili, quæ ternæ ſpecies ex partibus Trans-Tybiscanis translatæ etiam *All-földi-ſzöllö* vocantur, ſolum planum, & declive amant, muſtum copioſum profundunt, ſed raro, aut nunquam in uvas paſſas torrentur.

§ 23.

§ 23.

Poſt Belæ IV. tempora in Diplomatibus usque Annum 1300. non aliarum fere, quam Olaſzienſium, Patakinenſium, & Liſzkenſium vinearum occurrit mentio. Quod argumento eſt: eas his primum in locis inſtauratas, demum per totum montium Hegyallenſium tractum longe, lateque propagatas fuiſſe. Erat autem ſummum tam vinorum, quam vinearum eo tempore pretium. In Actis Episcopatus Agrienſis (dum delegatum quoad redemptionem decimæ Episcopalis Anno 1779. ageremus) non ſine admiratione legimus, temporibus Ludovici I. Regis circa annum 1380. decem, & amplius nummuum aureorum millia titulo decimæ vini Episcopo Agrienſi ex Comitatu Zemplén proveniſſe. In collectione Diplomatica Cornideſsiana Tom. 3. pag. 167. reperi: „ integram hæreditariam poſseſsionem, „ Heüzud vocatam, in Comitatu de Zo„ bouch juxta Ticiam existentem, pro „ vineis Joannæ, filiæ Thekeus, quas „ in villa Potok habere dicebatur, per „ Petrum filium Kalad pro ſe, & Ste„ phano Fratre ſuo coram Capitulo Ec„ cleſiæ Varadinenſis combiatam fuiſſe. „ Anno 1295. „ In tanto tamen vini,

Vinorum & vinearum pretium 1295. 1380.

& vinearum pretio illud mirabile: quod ante duo adhuc Sæcula Sirmienſia vina omnibus reliquis, quæ Hungaria progenerabat, adeoque Tokayenſibus etiam antecelluerint; ſuperanda itaque venit nobis ea quæſtio: quandonam vina Tokayenſia inclarescere cœperint, & ad eam, qua hodie perfruuntur famam, & gloriam pertigerint?

§ 24.

Antalkonum menſuræ uſus Anno 1255. 1312. 1330.

Tonellarum, ſive *Antalkonum* menſuræ, qua hodiedum in divendendis vinis uvarum paſsarum utimur, antiquisſima eſt in Diplomatibus mentio. Sed menſuræ hujus uſus Zemplénienſibus æque, ac Danubianis communis fuit. Vidimus Not. Hist. § 33. ex teloniali privilegio Familiæ Nagy-Mihályi per Carolum I. conceſſo *de una tonella vini unum pondus* Ao. 1312. exactum fuiſſe. Magiſter Willermus Drugeth Comes de Scepus, & Wjvár condito (quod Cl. Katona Tom. 8. pag. 624. inducit) teſtamento cavet: „ ut Chriſtianus de Buda de 20. *tonellis* vini, forſitan 30. „ marcas valentibus, vel ultra, & Nicolaus dictus Ztoian cum pecunia ſua „ procedens rationem reddat Geri Officiali ſuo. Anno 1330. Sed jam

Tu-

Tunellarum eſt mentio in Belæ IV. diplomate, quo „ formam exigendorum „ tributorum in Jaurino, Abada, & „ Fizegtu præſcribit, ut de qualibet „ *tunella* vini Regi denarii 8. Comiti „ denarii 2. ſolvantur. Anno 1255. Ex Tomo 2. Dipl. Com. Franc. Széchény No. 33.

§ 25.

Vina tamen Soproníenſia, Sirmienſia celebriora usque annum 1557.

Vini tamen Tokayenſis, locorumque illi adjacentium, ævo noſtro optimi, & longe gentium celebratiſsimi nullus ſcriptorum usque Nicolaum Iſtvánfium Lib. 2. circa Annum 1491. facit mentionem, nec Bonfinius, qui ſola Piliſsienſia Dec. 1. Cap. 1. memorat, nec Rauzanus, nec Galeotus Martius, qui in Aula Mathiæ Regis diu verſati materiam hanc accuratius pertractarunt, ita nec Cuspinianus in Aula Budenſi ſub Uladislao II. Rege diutius commoratus, licet alias totus ſit in proſequendis iis, quæ ad commendandam Hungariæ felicem ſertilitatem conducere videbantur, ne meminerunt quidem. Omnes hi cum Barone Sigismundo ab Herberſtein Ferdinandi in Aula Hungarica Legato vina Sempronienſia, Sirmienſia, Piliſsienſia dilaudant. Galeotus Martius ſcribit:

quod vino Sirmienſi par, aut ſimile in toto terrarum orbe difficile ſit reperire. Cuspinianus vero vina Sirmienſia dicit excellentiſsima, quæ cum Cretico, aut Corſico certare putat vino. Quin imo & Nicolaus Oláhus, qui e Transylvania oriundus poſt exactos in Aula Uladislai, & Ludovici II. Regum juvenilis ætatis annos per varios honorum gradus ad Cancellarii Aulici primum, deinde etiam ad Archi-Episcopi Strigonienſis dignitatem Anno 1557. pertigit, hic inquam rerum Hungaricarum, ſi quis alius, peritiſsimus Tokajenſis quidem vini Cap. 11. facit mentionem, ſed dum celebriora Hungariæ vina enumerat, Tokayenſibus præcipuam gloriam non tribuit. Sic enim habet Cap. 10. in deſcriptione Civitatis Pesthienſis, ævo ſuo emporii tota Hungaria celeberrimi: „ Pesthum Civitas vinis exoticis, non Sirmicis modo, iisque optimis (quæ perinde ac Cretica ſunt) dulci ſapore præſtantibus, ſed & Baronianis, Somodianis celebris. Eo conveniunt magno numero Poloni, Sileſitæ, & plereque nationes externæ, in eaque vina mercantur.

§ 26.

§ 26.

Verosimillimum itaque est: vina Tokayensia tunc primum inclarescere cœpisse, dum circa annum 1560. vineas primum trina fossione excolere, vindemiam in provectiorem authumnum differre, dein circa annum 1650 uvas ardore Solis, & superveniente gelu marcidas, quas jure merito *passas* vocant, a reliquis distinguere, hisque ad instar viscosi mellis conculcatis generosum mustum superfundere longa experientia edocti incolæ cœpissent. Contigisse id circa annum 1650. vel non longe ante, lex Art. 79. 1655. indigitat: „ Civitates Submontanæ repræsentant: qualiter ex vineis Civium, ac etiam Nobilium in promonthoriis Dominorum terrestrium existentibus per Officiales eorundem *Uvæ nigræ*, & *passæ*, sive præstantiores colligi, & asportari soleant; quæ tanquam præjudiciosa, ut posthac præcaveantur, decretum est. „ In processu porro Urbariali Tokayensium reproductis Nonatorum, decimatorumque regestris evictum est: neque selectionem separatam Uvarum passarum, neque decimationem, aut nonationem earum ante annum 1650. in usu fuisse, sed, & ipse submontanarum Ciuitatum

Quando vina Tokayensia inclarescere cœperint.

medio Ablegatorum nunciorum Comitiis anni 1655. exhibitus fuplex Libellus id pro argumento habet: „ quod cum pe-
„ culiari Vinicolarum induftria, utpote
„ trina fofsione, feparataque felectione
„ uvæ paffæ haberi pofsint; publica le-
„ ge præcaveatur: ne Domini terrestres
„ *ex uvis passis* nonam prætendere au-
„ deant. Dominia vero terreftralia *se-*
„ *paratam* hanc uvarum paffarum fele-
„ ctionem, *antea insolitam* bonitati mu-
„ fti multum detrahere, & quamvis u-
„ væ præftantiores ab eo tempore, a
„ quo poft annum 1500. vineæ trina fos-
„ sione excoli cœperant, jam a fæculo
„ fere præfuerint, mustum tamen ex
„ uvis talibus præftantioribus expreffum
„ femper nonationi fubjectum fuiffe, ge-
„ neralem denique Regni legem, qua
„ *omnes terræ nascentiæ* nonæ Domi-
„ nali fubjiciuntur, pro fe allegabant, „
& ideo cum vinicolæ uvas paffas nonationi fubmittere noluerint, ut felectionem illarum feparatam, antea inufitatam impediant, felectas talismodi uvas per vim etiam auferebant. Ut proinde obex abufibus hujusmodi ponatur, lex præmifsa condita eft, quæ de violenta Uvarum paffarum asportatione præcavenda fonare quidem videtur; fed Regia Divæ Mariæ Therefiæ authoritate nobis cau-

fam

ſam Tokayenſium referentibus, ex præadducto vinicolarum ſuplici libello Comitiis anni 1655. exhibito, & ea politica ratione: ne vinicolæ propter nonam Dominalem a ſeligendis uvis paſsis deterreantur, per idque notabilis Regni fundus deficiat, anno 1779. ita explanata est: ne ipsa etiam Uvarum paſsarum nonatio, velut præallata lege Dominis terreſtribus vetita, usum in poſterum habeat.

§ 27.

Jam in gratiam exterorum operæ pretium erit enarrare: qualiter nam liquor iste ſalutaris paretur? Ut uvæ paſsæ progenerentur, Cœli cumprimis tempeſtas favere debet: ut vites ad ſummum usque 24-tam Junii defloreſcant, mense Julio, & Augusti initio ſtatis temporibus pluviæ ſint, ut baccæ ſuccum copioſum imbibant. Poſt medium Auguſti, poſteaquam tertia vice perfodiuntur vineæ, toto menſe Septembri, & initio Octobris ſerenior Cœli tempeſtas fulgeat, quæ uvas excoquat. Abſit gelu, & pruina, antequam uvæ ad perfectam maturitatem perveniant, ne obrigescente caudice circulatio ſucci impediatur. Circa medium Octobris pluvia

Confectionis vini uvarum paſsarum methodus.

 cuti-

cuticulam emolliat, ſubſequantur dies ſereni, noctes gelidæ, & pruinosæ, quæ uvam marcescere faciant, torreant, ſiccent, & aſſent. Ita *passæ uvæ* circa finem Octobris, & initium Novembris a reliquis ſeliguntur partim per collectores in ipſis vineis, partim per alios hunc in finem deſtinatos in oblongis menſis, quarum margines aſſerculis ita muniuntur, ne ſuccus a latere diſluat, ſed per aperturam mensæ in ſubjectum cadum deſluat. Sic ſelectæ vaſis ſuperne apertis infunduntur, inferne vasa perforantur: ut ſuccus denſior (Eſsentiam vocant) in ſuppoſitum vaſi ſcaphium deſtillet. Poſtquam majori quantitate congregatæ fuerint, curandum: ne longiori, quam par eſt, tempore aſſervatæ acescant. Quod tunc evenire ſolet: ſi ſucco non viscido, aſt tenuiori imbutæ ſint, calidiorque cœli tempestas fermentationem ſucci promoveat. Conculcandæ igitur viscosæ cujuspiam maſsæ ad inſtar, ſicque conculcatis generosum muſtum in una tertia jam fermentans, in duabus vero tertiis recenter expreſsum ſuperfundendum. Fermentans muſtum totam massam ad fermentationem concitabit, recenter expreſsum autem dulcorem conciliabit. Quantitas ſuperfundendi muſti qualitati uvarum paſsarum adtemperanda.

da.

da. Si ex promonthorio primæ Classis substantiosæ uvæ passæ fuerint, ordinarie tres urnæ quatuor *Puttonibus* (singulus *Putton* 50. justas Posonienses continet) superfunduntur, secus vero major dosis ex uvis pafsis superadditur. Miscetur sæpius hæc mixtura, donec bene fermentet, crafsiorque substantia densi corii ad instar liquori innatet. Ita præparatum mustum aliqui perterebrato cadi fundo distillant: ut nonnisi fæces, crafsiorque substantia in fundo cadi remaneat, alii sæpius commixtam materiem cribris lamineis excipiunt, manibusque succum exprimunt, alii denique (quod usitatifsimum est) saccis infundunt, pedibusque calcando succum extorquent. Remanenti *brizæ* mustum denuo superfunditur, & post duodecim horas per saccos colatur, obtineturque *Mászlás*, sive *secundarium* vinum Uvarum passarum. *Essentiam* aliqui separatim vasculis infundunt, alii vino ex Uvis pafsis confecto admiscent.

§. 28.

Ne uvis pafsis Hegyallensibus, & musto aliud ex vilioribus promonthoriis substituatur, musti, & uvarum passarum talis substitutio lege publica Art. 118. 1723.

1723. prohibita eſt. Vigiliæ undique occaſione vindemiæ, & exploratores conſtituuntur, & ut occulti impoſtores tanto citius detegi poſsint, tertialitas vini talis, aut ejus pretii, vel uvarum ex determinatione Comitatus denuncianti cedit, poſtquam autem muſtum effervescit, pro ratione ſitus, & claſsis promonthorii, pro ratione item vindemiationis ſereno, vel pluvio Cœlo factæ, quodlibet vinum qualitate ſua ſe diſtinguet, nec fraudes illæ a Zemplenienſibus præmetuendæ ſunt, quas cum deſtructione crediti nationis diverſitores exercent, dum vina Ordinaria, & neque Hegyallenſia arte parato dulcore, qui dein in aciditatem vertitur, corrumpunt, & loco Tokayenſium impune plerumque venditant.

§ 29.

Confectio non poſſeſſionariis prohibita.

Alia lege Art. 12. 1729. „ coemptio „ uvarum paſſarum in Regno non posſeſsionatis, per conſequens publico, „ pro caſu, quo illis abuterentur, nullam ſatisfactionem dare queuntibus eſt „ vetita. „ De hac obſervationem nonnullorum § 57. dabimus.

§ 30.

§ 30.

Juvabit hic ipſum etiam plantationis, & culturæ vinearum Hegyallenſium modum exhibere tum in gratiam extraneorum, tum ut in ea deſcribenda obſervationibus noſtris Phyſico-Oeconomicis utilitati publicæ conſulamus. Plantatio vitium (*Ültetés*) fit egeſta primum æſtate terra, foſsisque ductis, quibus desecti palmites vitium provecto authumno, vel ingruente primo vere imponuntur, fimantur, aggeſtaque terra conſepeliuntur, ita: ut vertices palmitum ad ſex pollices e terra promineant. Sic plantati ordinarie poſt tres annos propagantur, fructumque ferunt. Interea defendi debent a frigore, menſe adhuc Octobri terra aggeſta cooperiri, nec niſi exeunte menſe Martio adaperiri. Meliori ſucceſsu fit vitium transplantatio, ſi nempe ipſi vitium trunci ex alia vinea radicibus effodiantur, conſepultoque ipso ſtipite, palmites in ordinem diſpoſiti e terra promineant. Peſsime aliqui ſola radice vitis infoſſa ipſum truncum e terra prominentem relinquunt. Sic enim transplantata, & vulnerata radix alendo craſsiori trunco non ſufficit; e contra ſi ipſe ſtipes conſepeliatur, & radices ſuccum terræ attrahunt, & ipſi conſepulti ſtipites

Plantatio & cultura vinearum Hegyallenſium.

novas

novas radices protrudunt, quæ vitem multo lætius ſuccrescere faciunt. Cæterum ordinarius labor culturæ vinearum ſic peragitur: collectione uvarum peracta, trunci, ſive ſtipites vitium teguntur, ſive aggeſta ex omni parte terra cooperiuntur. Labor iſte (*Fedés*) eſt vineis multum proficuus, tum quia truncum vitis a frigore brumali defendit, tum quia radices herbarum ſuccum vitis exſugentium evelluntur, tum quia decidua vitium folia permiscentur terræ, quæ dein hyemę ſub nivibus macerata, putrescentiaque glebam fœcundiorem reddunt, radicemque vitis analogis particulis humectant. Primo vere initio menſis Martii adaperiuntur vineæ, ſive terra ad ſtipites aggeſta amovetur. Suffodiuntur iterum per hunc laborem (*Nyitás*) radices remansæ herbarum, quæ vitis ſuccum exſugerent, ſtipesque adapertus libere pullulat. Scinduntur expoſt palmites (*Mettzés*) horizontaliter ita: ut nonniſi proximæ duæ trunco gemmæ relinquantur. Si altius amputentur, fructum quidem illo anno uberem proferunt, ſed ſubſequis annis exiguum vel nullum, ac ipſum etiam truncum vitis per novi ſtipitis efformationem informem reddunt. Altior tamen hæc amputatio fit in ſenioribus vitibus, quæ ſubſequo anno alio-

quin

quin interituræ, vel ejiciendæ vinicolis videntur. Unde peritos culturæ operarios hic labor requirit. (m) Amputationem hanc ſequitur, vel pro re nata etiam præcedit propagatio vitium (*Bujtás*, *homlítás*) quæ vites multiplicat, & vineam fœcundiorem reddit. Fit hæc egeſta fovea, ubi vites in ordine diſpoſitæ ſunt, oblonge ducta, ubi vero ſine ordine plantatæ ſunt, plerumque foſſa triangulari, aut quadrangulari, cui ipſe truncus, ſive ſtipes vitis profundius immergitur ita: ut palmites ſive in triangulum, aut quadrangulum, ſive in rectum ordinem diſpoſiti promineant, aggeritur fimus, terra conſepelitur, proſtantes vero palmites palis adligantur. Fimus bovinus, vaccinus, ovinus, columbarum, ex putrefacto cespite, aut vegetabilibus meliore cum fructu fimandis vineis adhibetur, quam equinus. Hic enim niſi cum alterius ſpeciei fimo, aut cespite permiſceatur, intenso ſuo calore præſertim in gleba arenosa vites ex-

(m) Conſvetudo hæc amputandi optima eſt, uti recte obſervat Vanier. Præd. Ruſt. Lib. X.

- - - - - - - - - melior de vite pedata,
Quo propriore ſolo fruitur, vindemia pendet:
Caudice quæ brevior, terræ vicina, reflexi
Auxilio ſolis felicius excoquit uvas. &c.

exurit. Propagari autem debent vitium meliores ſpecies, quæ ex ipso cortice palmitis jam verno tempore dignosci poſſunt. *Formint* enim, *Balaſánt*, & *Hars-levelü* aurantium quaſi præſeferunt colorem. *Purcsin*, *Bogár-ſzöllö* & *Gerſett* rubescunt. *Fejér-ſzöllö*, *Rósás*, & *Leány-ſzöllö* vitium cortex albescit. De his, reliquisque faciliori opera dignoscendis infra faciemus reflexionem, ubi de vindemia agemus. Ipſi quoque propagandi palmites ſint ſucco pleni, ligno intra corticem viridescente, medulla lachrymante, non autem exſucci, & marcidi, quos vinicolæ *Lazáltt* vocant. Sic propagatæ vites eodem adhuc anno uberem fructum ferunt, ſuperimpoſitus vero, & conſepultus fimus non tantum radices propagatarum, ſed vicinarum quoque vitum humectat, & fœcundiores reddit. Durat hic labor usque menſem Julium. Meliori tamen cum ſucceſsu fit propagatio provecto authumno, aut primo vere, tum quia gemmæ expoſt pullulantium vitium exiguo contactu decidunt, ante pullulationem vero cuſtodiri non debent, adeoque citius labor peragitur; tum quia maturius propagatæ vites lætius pullulant, directiorique palmite crescunt, tum denique quia pullulantes jam, altiusque prominentes

nentes nondum propagatas vites menſe Majo inſectorum quædam ſpecies perforat, & depaſcitur. Species hæc inſectorum eſt colore viridi inaurata, autennis nigris. Lineus illam Curculionem Alui, vinicolæ *Illonka* vocant. Exeunte menſe Aprili, & ineunte Majo prima foſſura vinearum peragitur, tum ut a pullulantibus aliis herbis vineæ repurgentur, tum ut perfoſſæ vites lætius crescant. Cavendum in hac, aliisque ſubſequis vinearum foſſionibus: ne perfoſsio poſt decidentes pluvias immediate fiat. Sic enim propulſus e terra ardore ſolis copioſior, calidusque vapor vites aduret. Perfoſsis ſic primo vineis incutiuntur pali: ut ſuccrescentes teneriores palmites contra vim ventorum defendant, ac poſtquam vites defloruerint, palmites palis adligantur cariceti ſpecie (Sás) quæ in vicina inſula *Bodrog-Köz*, paludibusque in copia crescit. Herba hæc ligatoria prævie madefieri, & præcedente adhuc anno demeti debet. Nam cum prima vinearum ligatura ad eam altitudinem nondum excrescit: ut longitudine ſua palmites ambire poſsit, teneriorque adhuc per dilatantes ſemet palmites facile rumpitur. Peſsimo etiam cum ſucceſſu per nonnullos avaros vinicolas ligantur vites, antequam deflores-

D cant,

cant, vel in ipſa floreſcentia, argumento illo: ut contra vim regnantium tunc vel maxime ventorum defendantur. Damnum enim illud, quod venti decuſſis quibusdam tenerioribus palmitibus cauſant non eſt tantæ conſiderationis, quantum infertur fructibus vitium, ſi ligatæ conſtringantur, per idque ſive in ipſa floreſcentia pollen florum detergatur, ſive ante efloreſcentiam ligatis vitibus pollen præfocetur, liberque meatus aëri, ut farinam genitalem ex uno flore ad alium deferat, intercludatur, & actus generationis vegetabilis hujus præpediatur. Sic ligatas vites, vel ſi copioſæ etiam pluviæ pollen florum detergant, obſervatum eſt exiguum fructum proferre, unde jure merito vinicolæ Hungari *abliguritum* tunc fructum vinearum dicunt (*El-nyellett a' ſzöllö*) Ipſa provida natura parens ventos tunc, dum vites florent, ordinavit: ut per hos pollen florum ad conceptacula, ſtigmaque genitale fœmineum floris deferatur, & ideo ipſam ventorum cauſam in efflorescentia vitium optime poſuit. Exhalans nempe ex floribus vitium copioſum acidum *gas* ad tam ſenſibilem motum concitat reliquum aërem: ut æquilibrio ejus turbato vina etiam in cellariis turbari, & ad novam fermentationem concitari

citari obſervatum ſit; unde circuli quoque vaſorum florentibus vitibus vel maxime rumpuntur, ſedulamque inſpectionem vina præſertim noviora requirunt. Deflorescentibus vitibus altera foſsura (*Forgatás*) peragitur exeunte menſe Junio, & ineunte Julio ita: ut usque 20. Julii terminetur; expoſt enim urente Canicula ſi fodiantur vineæ, folia vitis, ipſique fructus aduruntur, flavescunt, ſiccantur, decidunt. Cum medio Auguſti altera vice ligantur vites decerptis palmitum ſummitatibus, laborque hic vocatur: *igazgatás*. Decerptio hæc verticum ita fit: ut juſtæ palmitum altitudini propagationi deſervituræ non detrahatur. Prodeſt fructui, per eam enim ſuccus ad ſummitates exuberans retrahitur, & concentratur in imis partibus palmitis, & fructu, quem utrumque ampliori ſucco imbuit, palmitemque craſsiorem, fructum autem ſucco pleniorem, grandioremque reddit. Peſsime per nonnullos decerpuntur a vite ipſa etiam folia. Per hanc decerptionem circulatio ſucci impeditur, unde & fructus marcescit, decidit, vel immaturus, minutusque redditur. Cum ligatura hac inſimul peragitur, vel eam immediate ſubſequitur tertia foſſura (*Harmadlás*) quæ ante annum 1550. non fiebat, ſed

prognatæ herbæ omiſſa ſecunda, vel tertia foſſura evellebantur, aut metebantur. Trina foſsio multum conducit ad maturitatem fructus, obtinendasque uvas paſſas, imo ad mures, gliresque abigendos, qui nidos in non perfoſſa ſic vinea figunt. Quo citius tamen terminanda eſt, ne uvæ jam mollescentes per foſſores devorentur. Sequitur cuſtodia a furibus, canibus, rapacibusque avibus, quæ abiguntur clamoribus, ſtrepitu crepitaculorum, maſtygum, lapidum ex funda ejectione, ſclopetorumque ſploſione, vel capiuntur laqueis. Ipſa vindemia ſereno cœlo peragitur, calcatis primum in ſacco, dein cado uvis, expoſt prælo ſubjectis. Altera conculcatio in cadis nimis utiliter peragitur, non ſolum ut remansæ ne fors baccæ conculcentur, ſed ut uvæ quoquæ paſſæ adhuc in *briza* reperibiles conterantur, quæ ſecus torculari ſubjectæ integræ remanerent. Utiliſsimus vero labor eſt occaſione vindemiæ, ſi propagandæ meliores, aut rariores ſpecies vitium, tunc ex ipſo fructu vel maxime dignoscibiles ſignentur alligata vertici palmitis telæ aliqua lacinia, ligamento ex cortice tiliæ, aut involucro fagopyri. Qua occaſione ſpecies inutiles, feræque admota ad radicem ſecuri utiliter excindentur,

ſecus

ſecus decidentibus foliis a bona ſpecie dignosci non poterunt, & cum palmitem aliis longe fœcundiorem habeant, inutiliter propagabuntur. Sunt præterea extraordinarii vinearum labores: *Oltás* ſive inſitio. Fit hæc deſecto vitis, & fiſſo trunco, ſicut in arboribus, cui palmes ex alia vite melioris ſpeciei imponitur: ut trunco plene adhæreat. Locum obtinet plerumque in plebejorum vineis, qui ſpeciem viliorem ſic meliore permutare volunt. E Nobiliorum vineis exulat ideo vel maxime: quod per collectos vagos foſſores inſitionis factæ ignaros, quamvis palis per transverſum poſitis ſigna inſitionis ponantur, inſiti truncis palmites facile decutiantur. *Födelés*, ſeu ſtipitum aggeſta nova terra contectio, quæ fit in cacuminibns montium, ubi vehementia imbrium abrepta gleba ipſas radices vitium denudat, palmitesque ita humiles reddit: ut jam neque propagari poſsint. Fit detracta, vel apportata nova gleba congeſto in in cumulos, putrefactoque cespiti commixta mense Novembri, quæ demum fœcundatis hyeme radicibus vitem læte pullulare, palmitesque altius crescere facit. Inter extraordinarios labores refertur ſaxorum quoque, & lapidum exportatio, quæ minimo impendio per-

 agitur

agitur per operarios occaſione propagationis ſimum in corbibus apportantes, ſi evacuatis corbibus redeundo lapides exportent. Aliqui hos peſsima œconomia in effoſſas profundiores ſcrobes (*Liktor verem* vocant) ſepeliuut. Per id enim non ſolum ædifficia requiſito materiali privant, ſed & fundum vineæ rurſus ſaxosum reddunt, novosque ex ſcrobibus lapides eruendo laborem multiplicant. Alii vineas ex erutis lapidibus in contignationes ſtruunt, (*kö gát rakás*) quæ utinam ex omnibus vineis exularent! foſſæ enim transverſim, & a latere ductæ minore ſumptuum, & materialium impendio tantundem præſtarent, niſi forte extraordinarium præcipitium loci aggerem talem requireret. Labor omnis vinearum peragitur aut ſoluta operariis per ipſum vineæ proprietarium diurna mercede (*Napi-ſzám*) aut conventione cum vinicolis de quolibet labore perficiendo ſummatim (*Szakmány*) inita. Ut fraudes vinicolarum præcaveantur, plura jam edita ſunt per Provinciales *vinearum culturæ regulamenta*. Inſpectores publici conſtituti. Sed per eam proviſionem nonniſi fures publici multiplicabantur. Modus ergo fraudibus ipſorum obviandi alter non eſt : quam ut ipſe proprietarius laborem quemvis

ſedulo

ſedulo inſpiciat, vel per fidum ſibi amicum, aut Officialem revideri curet, pœnasque a fraudulento vinicola repoſcat.

§ 31.

In bona quoque conſervatione vinorum noſtrorum multum ſitum eſt. In repletura adhibenda plurimi errant. Prima, & ſecunda repletura vini horni, ſi e novi Hegyallenſis facienda eſt ex vino prælis expreſſo (*ſajtolás*) in quantum illud ſufficit. Nam hoc fœcibus fere caret, & ideo ſi cum alio non commisceatur, ſaporem demum inſipidum, amarescentemque, colorem vero fuscum obtinet, e contra ſi aliis vinis misceatur, illis aroma addit, aromaticis ſuis particulis ex acino, caudice, granisque baccarum expreſsis Expoſt vero vina replenda ſunt ſemper vino ejusdem antiquitatis, ſecus tam novius vinum antiquiora, quam antiquius noviora ad novam, eamque ad invicem difformem, ac ideo acescentem fermentationem concitabit. Pingviora ex Uvis paſsis expreſſa nunquam replenda ſunt usque ipſum orificium vaſis, ſed vacuitas unius adminimum, vel duorum pollicum ſuperne eſt relinquenda. Cum enim li- Conſervatio viniTokayini.

quor iſte melleus, oleoſusque accreſcat, & ſpiſsitudine ſua elevetur, ſuperne penes obturaculum effluet, ipſumque obturaculum humore a cellario mucedinem contracturo inficiet. Cellaria quoque æſtate frigida, hyeme calida, & ſicca, una profundiora vinum Hegyallenſe requirit, proinde exteris, aut Urbanis, qui ejusmodi cellariis deſtituuntur, vel qui pro usu duntaxat domeſtico vina Tokaina emunt, aut ea lagenatim diſtrahunt, præſtat vinum Tokainum ex fœcibus detrahere, lagenis hermetice claudendis, ſive bene obturandis, ſigillandisque infundere, illasque ad arenam in cellario collocare. Sic ultra centum etiam annos ſuam dulcedinem, aromaque retinentia conſervabant olim Poloni florente eorum Statu. Aër externus ad motum per tonitrua, ſtrepitusque Urbanos concitandus velut præcluſus ea non turbabit, neque ingredientur corruptionem inducentia e Caseo, putribus, caulibus, aliisque acescentibus effluvia. Arena ambiet requiſito frigore. Evaporatio fere nulla, & ideo nec repleturam exigent, nec ſpirituoſæ particulæ evolabunt. Tutæ erunt a famulorum furtis in numerato lagenæ, ſigillisque munitæ alio vino repleri, vel misceri nequeunt. Præterea fœcum eximius

uſus

ufus erit, quibus fuperinfundi poterit aliud vinum, obtinebiturque fecundarium, five Máslás, & hoc etiam poft fex menfes detracto, ex fœcibus exuretur fpiritus vini rectificatifsimus (*Alcohol*). Cæterum vina noftra in profundioribus, æftateque frigidis Cellariis etiam in fœcibus optime confervantur, nec indigent ulla arte, aut imprægnatione vafis fulphurea, alioquin uredinem pectoris, capitisque dolores plurimis caufante. Cum benigna nobis natura parens uvis, & vino Hegyallenfi indiderit fufficientem melleam materiem, vivacem fpiritum, aromaticum oleum, gratumque odorem, quæ vina hæc, dummodo munde, & fine commixtione cum aliis conferventur, ac putredinosæ, acetosæ, aliæque noxiæ e Cellariis exhalationes exulent, a corruptione tuta præfervant, uti recte obfervat laudatus jam nobis Claris. Joannes Derczény, & Poëta Gallicus dudum cecinit:

- - - - - - - - - - ab albis
Optima funt, quæ vina fluunt Tocaina racemis:
Dulcis in ore fapor, vivaxque in pectore virtus.
Non humus hanc omnis feliciter educat uvam,
Quæ genus, & nomen fervent.

 § 32.

§ 32.

De auri vegetabilis in montibus Tokayiensibus existentia adducta testimonia.

Restat adhuc superanda quæstio de auri vegetabilis Hungarici in uvis, & montibus Tokayensibus existentia. Complures hanc affirmant. In Hungaria suis cum Regibus compendio data Tyrnaviæ 1743. & Topographia Magni Regni Ungariæ pag. 480. hæc habentur: „ In vineis Tokayensibus aurum germinare sæpius observatum fuit; & „ nunc uvis adhærescit, nunc foliis inspergitur, nunc uvarum grana penetrat, certo vites aureas, & grana „ ipsa aurea in partibus submontanis „ reperta Gazophylaceum Viennense „ ostentat. Capreolum aureum circa „ truncum vitis Sirmiensis intortum ad magnitudinem duorum Cubitorum fuisse repertum jam pridem memoriæ tradiderunt Rauzanus in Epit. Rer. Ung. & Galeotus Martius Lib. de dictis, & factis Math. Regis Cap. 27. De auro nativo Tokayensi primus Matthæus Heldius celebris Hungariæ Medicus in Miscell. Nat. Curios. Dec. I. refert: Georgio Rákóczy Transylvaniæ Principi anno 1651. in arce Patakino Tokaino haud longe dissita constituto dono apportatos fuisse botros quosdam acinis compactis auri atomis mire splendentes adeo: ut

fol-

folliculi, ſeu membranæ exteriores auro quaſi obductæ conſpicerentur, dumqne de racemis his ab Heldio, una cum Principe ad menſam aſsidente judicium expeteretur, eos manibus prius contrectando auri obrizi granis inprægnatos comperiſſe, idemque labenti tempore Sachſio quoque Wratislavienſi Medico oretenus retuliſſe. Hiſtoriolam hanc Heivinius repetit in obſervat. ad epiſtolam itinerariam Tollii, & Köleſérius in Aurar. Rom. Dacica pag. 60. In laudata hac Curioſorum obſervatione refertür de Martino Henrico Frankenſteinio quoque Poliatro Eperieſsienſi: quod ille non modo poſſederit aliquos acinos circa Tokaynum inventos, auri granis inprægnatos, ſed duabus præterea domeſticis hiſtoriolis ad Sachſium anno 1659. exmiſsis rem illam uberius illuſtraverit. Joan. Joach. Bekcherus Metallur. p. I. dicit: ſe vidiſſe in Hungaria vitem ſupra auri venam prognatam, cujus truncus non ſolum totus aureis velut filis obvolutus fuit, ſed & in quibusdam granis, ſeu acinis auri obrizi granula inventa ſunt. Idem Beckerus L. 1. p 2. Metall. narrat: „ Nobilis „ Hungari *Walpataky* vinitorem inve„ niſſe in vinea ſua progeneratum den„ tem, quaſi aureum, quem ubi ligone

„ de-

„ decuſsiſſet, alterum rurſus progermi-
„ naſſe. Joannes Paterſon Hain Phyſicus Eperieſsienſis de vitibus aureis Tokayenſibus Ephem. p. 117. 118. ſic ſcripſit Sachſio: „ Generoſus Dominus „ *Zemere László* Vice-Comes Comita- „ tus *Zemplinenſis* invenerat anno 1670. „ in vinea ſua uvam, in qua omnes „ acini erant aurei, Cuticulam uvæ „ attriverat metalum, acini erant per „ parva foraminula conſpicui eleganti „ ſpectaculo. Uva hæc mihi deſtinata „ in barbari militis direptione una cum „ aliis bonis periit. Samuel Székely de Doba in literis ad Comitem Cancellarium Nicolaum Pálffy 13. Martii 1759. datis commemorat Colonelli Thomæ Szirmay generum Andream Pothornay miſiſſe medio Conſiliarii Kutsersfeld Cæſareæ Majeſtati circulum aureum ex auro nativo viti Tokayenſi adhærentem, ſeptem ducatos ponderantem. Matthias Belius in Prodromo iconem quoque vitis talis Tokayenſis exhibet.

§ 33.

In Chryſim vocantur. Regium Cimeliarchum Vindobonenſe aurum vegetabile inſtar fili contorti e terra prognatum, & in vico *Tár-*

Tárcza quarto lapide a Civitate Eperiesſienſi diſsito repertum aſſervans (quod ſcriptor Ungariæ ſuis cum Regibus male cum vite aurea Tokayenſi confudit) & Clariſs. Stephan. Weſzprémy Med. Doctor juxta ſuæ Biogr. Tom. 3. pag. 168. talis auri Teplitii in Scepuſio anno 1772. inventi poſſeſſor nos de auri vegetabilis in Hungaria exiſtentia dubitare non ſinunt equidem; ſed tot aureolæ de vitibus Tokayenſibus Hiſtoriæ aliam longe ſubeunt conſiderationem. Videlicet (uti laudatus a Nobis Clariſs. Weſzprémy erudite pro more ſuo citato loco diſſerit) dum ſæculis ſequioribus neſcio quo facto Chemici quidam magnam auri cum vino affinitatem, & ſympathiam eſſe, eamque ex vegetatione auri in vitibus demonſtrare ſibi perſvadebant, vulgus Eruditorum præjudicio partim auc oritatis, partim præcipitantiæ deceptum veram auri vegetantis in uvis firmiſsime credidit exiſtentiam. Auxit opinionem vulgi id: quod terram Tokayenſem variis particulis metallicis, aureis inprimis ob præſtantiam ſuam inprægnatam eſſe minuti Philoſophi a longa annorum ſerie crediderint. Adauxit errorem, exterorum quoque opinio: quod ipſi Galli viniferis ſuis in monti-

bus

bus auri, argentique venas latere adſtruxerint, quibus nec Tokayenſes inferiores eſſe volebant, ut canit Vanier Præd. Ruſt. Lib. X.

- - - - - - tantum ne Gallia múnus
Sperne: latet cæcis argenti copia venis,
Ærisque, chalybisque latent, aurique metalla.
Parcite ſed Baccho loca commoda, parcite, cives
Deſtruere, & tectas, irritamenta malorum,
Divitias ferro ſub eisdem quærere terris,
Queis auro melior, vitæ ſolamen amaræ,
Exoritur contra curas, & tædia vitis.

Sed omnes farinæ hujuscemodi homines egregie refutarunt primus omnium J. A. Kaymanus eruditus Eperieſsienſium Medicus anno 1718. dein Daniel Fiſcherus Kesmárkienſis, expoſt Zemplénienſis Phyſicus in tractatu Medico-Phyſico de terra medicinali Tokayenſi a Chymicis quibusdam pro ſolari habita anno 1732. Denique toties laudatus a Nobis Weſzprémius citato loco, & in Ephemer. literariis Vindob. 1773. qui inſtituto examine adfixas cortici exteriori uvarum miculas nil minus, quam aurum eſſe ex abſentia characterum auri eſſentialium egravitate ſcilicet, & fixitate in igne maxima, promptaque cum mer-

mercurio analgamatione, & aureas illas miculas nil aliud: quam ipſum Uvarum perfectiorem ſuccum fervore ſolis excoctum, in gummoſamque ſubſtantiam ſpiſſatum eſſe demonſtrarunt. Nos ipſi fide Carbonaria majorum decepti, in vinea noſtra Madenſi uvam miculis hujusmodi auri, & quidem protuberantibus conſpicuam anno 1779. repertam eſſe in Ephemer. Vindob. Kereſzturianis vulgari fecimus, ſed dum relatio hæc magnam non ſolum Eruditorum Germaniæ, ſed ipſius quoque Regnantis tunc Auguſtæ attentionem excitaſſet, juſſuque ejus uva hæc a nobis repeteretur, miculæ iſtæ, auri obrizi colorem præſeferentes, examini Univerſitatis Vindob. ſubjectæ primo ſtatim obtutu pro ovulis certorum inſectorum compertæ, & anni 1780. Ephemeridibus declaratæ ſunt. Append. ad Num. 87. pag. 526.

§ 34.

Ipſa jam vinifera loca deſcribemus ſecundum ſuas Claſſes. *Primæ Claſsis* ſunt:

TOKAY Oppidum, olim *Tocota*, *Tochol*, *Tokoyd*, in confluente Tybiſci, & Bodrogi ſitum. Unde & nomen Tokay Oppidum.

men illius Math. Belius derivat. *Tokay* enim Slavis confluentem designare dicit; quamvis id Hungari a *Tok*, & *háj* concretum putent: quod illic autacei capi, & adipe exenterari soliti fuissent. Sed nominis Etymon verius prius videtur Belio: quod cum adventu Hungarorum incolæ loci Slavi fuerint, a quibus jam prius castrum conditum fuisse memorat. Nobis autem derivatio nominis loci verosimillima videtur a præterfluente *Takta*, cum adventu Hungarorum *Tokota* dicto unde & citat. Anonymus locum Tokay *terram juxta Tokota* appellat. Cap. 16. 17. 22. 31. Castrumque terreum *Hymusudvor* vocatum, ibidem per militem *Turzoll* erectum memorat. Cap. 17. Glebam quidem omnis specie frugum feracem haberet, sed qua planum est terrenum, cum eluvionibus Tybisci, Bodrogi, & Taktæ quolibet vere madeat, qua autem collinum est, cum vite colatur, nullas terras arabiles, sed unice prata uliginosa habet, quod etiam inter maleficia loci censetur; cæterum cum incolæ ex cultura vinearum, & re pecuaria non postremum merendi modum, piscaturam adhæc nobilem habeant, insuper ad duo flumina non tantum naves sale Marmatico, lignis,

vi-

victualibusque onuſtæ, aſt ad tranſitum per fluvios ſolidis pontibus ſtratos viæ quoque præcipuæ commerciales Leopolienſis, Peſthana, Caſſovienſis, & Tranſylvanica concurrant, non poſtremum harum partium emporium eſt. Incolæ ſunt Hungari, Germani, Slavi, Raſci, Judæi. Templa, & oratoria Romano-Catholici Divo Joanni Bapt. dicatum, item Græco-Catholici, Græci diſuniti, Auguſtanæ, & Helveticæ Confeſsioni addicti, ac Judæi etiam ſuam Synagogam propter mixturam omnium harum religionum habeat. Qua Bodrogus cum Tybiſco confluens inſulam efficit, habebat arcem quadrangulo vaſto opere, propugnaculis ad regulam artis muratis munitam, quarum unum ea parte, qua Bodrogus aquas diviſerat, ſollidiſsimum fuerat, ab auctore Bethlenio Principe Tranſylvaniæ *Bethlenianum* nuncupatum. Interne proſtabat turris, in qua pulvis pyrius aſſervabatur, manſiones adhæc muratas, & ſolidas, arcis Præfecti, & militis Præſidiarii Uſibus deſervientes complectebatur. Ichnographiam, & deſcriptionem ejusdem exhibent non tantum patrii, ſed & exteri, Germani, & Galli ſcriptores. Memoratu digna vel maxime ſunt de hoc fortalitio opuſcula: Proſpectus fortalitii

Tokay in Münſteri Coſmographia. Meiſner. Zeiler. Gualdo in Hiſt. Leop. Tom. 2. pag. 90. Theatr. Europ. Tom. 9. pag. 1150. Tom. 10. pag. 803. de Fer Force d' Europe Tom. 9. Bodenehr, & Parkenſtein. Contrafactura contra fortalitium Tokay in Chron. Ungar. Francofurti in 4. anno 1664. Delineatio Caſtrorum Cæſarei exercitus ad Tokay anno 1660. in Theat. Europ. Tom. 9. p. 50. Petri Bizari Baſileæ anno 1573. Georgii Werhneri Coloniæ anno 1595. editæ diſſertationes, item Windiſch in Magaz. Hung. anno 1782. pag. 332. Kaprinay in Hung. Dipl. Tom. I. pag. 156. MSS Belii, & Art. 61. 1609. ac plurimæ leges, quæ clarum Tokaynæ arcis, *tanquam Superiorum Regni partium antemuralis* nomen inclamant. Fata, & heros eosdem Oppidum, quos arx expertum eſt. Ante poſtremum in Pannoniam Hungarorum adventum poſsidebant locum Jazyges Metanaſtæ Slavis permixti, vel ipſi etiam Slavicæ originis, aggereque e terra congeſto caſtrum confluente fluviorum alioquin validum communiviſſe ſcribuntur per Belium, & Kaprinay; ſed cum antiquiſsimus ſcriptor Anonymus nullam caſtri hujus cum adventu Hungarorum faciat mentionem, aſt Tokaynum *terram*

ram magnam juxta Tokoťa vocet; nos natales arcis potius militi *Turzol* cum citato Anonymo debemus.

Cum adventu Hungarorum terram magnam juxta *Tocotam*, ad radicem montis ejusdem, ubi *Budrug* descendit in *Thysciam* Arpad Dux contulit strenuissimo militi *Turzol.* Anonym. loco citato, & Not. Hist. § 7.

Anno 1074. Fugiens e conflictu cum Salamone inito Geyza Regii sanguinis Princeps Tokaini refugium quæsivit. Bonfin. Dec. 2. Lib 2.

Anno 1241. devastasse Castrum Tartaros sævientes, quod diu postea destructum stetit, donec a Bohemis Anno 1440 partes has occupantibus instauraretur, memorant Kaprinay, & Bell; sed nos instaurationem arcis Stephano de Debrev deberi censemus. Nam expost Stephano juniore Rege Patakinum incolente

Anno 1270. Tokay erat vilis possessio Caniferorum Regiorum Anno 1290. per Ladislaum Regem Comiti Thomæ, filio Simonis collata, uti testatum reddit sequens Diploma: „ Nos
„ Ladislaus DEI gratia Rex Hungariæ
„ memoriæ commendantes significamus
„ Universis, quibus expedit, pærsen-
„ tium per tenorem: quod consideratis

 „ fide-

„ fidelitatibus, & servitiorum meritis
„ Comitis Thomæ, filii Simonis, quæ
„ nobis, & Regno laudabiliter impen-
„ dit, & devote, quasdam terras Ca-
„ niferorum nostrorum Luch, & *To-*
„ *chol* vocatas in Comitatu de *Zem-*
„ *lien* existen. dedimus, donavimus,
„ & contulimus eidem Thomæ Comiti
„ cum omnibus utilitatibus, & perti-
„ nentiis suis perpetuo pacifice possi-
„ dendas, sine præjudicio juris alieni,
„ eo jure, atque plenitudine, quibus
„ iidem Caniferi dignoscuntur possedis-
„ se, ita tamen: quod pro prædictis
„ terris in concambium earundem Ca-
„ niferis prædictis similes terras confe-
„ remus. Datum in Mezeö Sumulo
„ feria 4. post Dominicam Lætare.
„ Anno 1290. Ex Coll. Dip. Mart.
„ Kovachich.

Anno 1388. possidebatur per Petrum Zudar Banum. Ex Proc. Urb. Tokay.

Anno 1398. Sigismundus Rex *Stephano de Debrew* pro possessione Kazon possessiones Tokoy, & Tarzal cum tributo assignavit nulla arcis mentione. Collect. Wagner.

Stephanus iste de *Debrö* unus ex iis Proceribus fuit, qui Sigismundo Regi carceri Siklosiensi incluso Ladis-

laum

laum filium Caroli de Duraccio ſubrogare contendebant. Not. Hiſt. § 54. 55. ut proinde factionem in Superiore Ungaria opportunis præſidiis firmaret, Anno 1401. munimentum Tokayni ad confluxum duorum fluviorum tumultuario opere renovatum oppoſuit arci Patakinæ Perenianorum, qui a Regiis partibus erant. Argumento nobis eſt Diploma Sigismundi, quo per notam infidelitatis Stephani de Debrew *Caſtra* Tokay, Tallia, & Regécz Georgio Deſpotæ Raſciæ confert, Tokay jam Caſtrum vocat, Bonfinius autem collationem hanc recenſens Dec. 3. Lib. 3. Tokay *Caſtellum* compellat, cum illud hactenus ſemper tantum poſſeſsio nominaretur. Poſsidebatur ergo Caſtrum Tokay per Georgium Raſciæ, Deſpotam uſque annum 1440.

Anno 1412. Sigismundus Hungariæ, & Uladislaus Poloniæ Reges Tokaini noctem exegerunt. Dlugoſs. Lib. XI. Not. Hiſt. § 61.

Anno 1440. Arx occupata, & inſtaurata per Bohemos recenſetur a Kaprinaio, & Bell; ſed alii coëvi, qui caſtra Patak, Kövesd, & Gálſzéch occupata recenſent, Not. Hiſt. § 70. de arce Tokay altum tacent. Rectius itaque concluditur arcem hanc per Geor-

gium Despotam Joanni Hunnyady Gubernatori cessam, & per hunc ad refrænandas Bohemorum Patakinensium excursiones munimentis firmatam fuisse. Cum non longe post illius, tanquam Castri Hunnyadiani.

Anno 1457. occurrat mentio, uti sequens litera ex Tabulario Civitatis Bartpha per nos transcripta perhibet: „ Ladislaus de Hunnyad Comes Bisztri- „ ciensis Thavernicorum Regalium Ma- „ gister Egregio Paulo Bakws Castella- „ no Castri nostri de Tokay (hic mandat ablata Civibus Bartphensibus restitui 1457.) vide Wagner Dipl. Com. Sáros pag. 118.

Anno 1460. egregie per Matthiam Corvinum Regem communita. Bell in MSS.

Anno 1469. Donatione Matthiæ Regis possessorium ejus adivit Emericus de Zápolya.

Anno 1490. Albertus Uladislai Regis frater arcem irrito conatu impetiit, cum Poloni hanc oram infestarent. Isthv. Lib. 2.

Anno 1514. Quamvis arx Patakina per seditiosos Crucigeros caperetur, arx Tokay tamen ab insultibus eorum tuta permansit. Not. Hist § 144.

Anno 1526. Comitia hic celebravit

Joan-

Joannes Zápolya, arcemque magis communivit. Not. Hiſt. § 158.

Anno 1527. accerrima pugna ad Tokay decertatum eſt inter Ferdinandi I. Duces, & Joannem Zapolya. Iſthván. Lib. 9.

Anno 1535. acre rurſus ad Tokaynum inter Ferdinandi, & Zápolianos Duces prælium. Tandem cum nullo invecto Commeatu obſidionem præſidiarii Zápoliani ferre nequiviſſent, arx per Franciſcum Bebek Leonardo Felſio Ferdinandi I. Imp copiarum Duci dedita eſt. Iſthván. Lib. 12.

Anno 1536. Caſtellum in Rakamaz per Zápolianos erectum Tokaino oppoſitum. Not. Hiſt. § 183.

Anno 1541. Dynastia Tokayenſis in præmium exauthlatorum laborum donatione Ferdinandi Imp. *Caſparo Serédy* attributa eſt.

Anno 1550. Sacra Regni Corona per Isabellam Reginam Joannis Zápolya viduam Ferdinando Regi tradita Tokayini hoſpitata eſt. Iſthván. Lib. 16. & Dipl. Not Hiſt. §. 208.

Anno 1556. Franciscus Némethy, Stephani Serédy tutor arcis Præfectus ad Zapolianos deſcivit, arcemque turpi perfidia Joanni Sigismundo tradidit. Iſtv. Lib. 19.

Anno 1558. Ditio Tokayina per Stephanum Dersöffy Cassovienſem Capitaneum vaſtata. Not. Hiſt. §. 226.

Anno 1565. per Lazarum Schwendium glande plumbea trajecto Némethio arx capta. Iſthv. Lib. 22. & Petr. Bizar. Baſileæ 1573.

Anno 1566 recuperare illam contendebat Joannes Zápolya 32000. Tranſylvanorum, & Tartarorum arce circumdata, ſed Jacobus Raminger, & Matthias Kalvaſſy propugnarunt tam fortiter, & impigre locum: ut hoſtes, quamquam acerrime rem gerentes recedere cogerentur. Iſthv. Lib. 23. & Bethlen Hiſt. Lib 5.

Anno 1567. Ditio Tokayienſis per Turcas vaſtata. Iſthv. Lib. 24. & Art. 2. 1567.

Anno 1595. poſſidebatur per Sigismundum Báthory Principem Tranſylvaniæ.

Anno 1605. quum Georgius Ruberus Præfectus, & milites quot quot habebant equos abſumpsiſſent, nec poſtremo a felibus, & canibus devorandis cogente inedia abſtinuiſſent, poſt unius anni obſidionem Stephano Botskaio dedita eſt.

Anno 1607. poſt mortem Bocskaianam collatum eſt Tokaynum *Georgio*

Thur-

Thurzó in 70. millibus Imperialium ob compositos Haydonum tumultos, qui

Anno 1611. fœdus ibidem cum Transylvano pepigit Art. 5. 1613. memoratum. Not. Hist. § 380.

Anno 1621. Sacra Regni Corona iterum Tokayni hospitabatur. Not. Hist. § 404.

Anno 1622. pervenit arx per pacta ad manus Gabrielis Bethlen. Cum quo

Anno 1627. Tractatus hic susceptus. Not. Hist. § 424.

Anno 1630. possidebatur per ejus Viduam Catharinam Brandeburgicam. Not. Hist. § 432.

Anno 1641. per Comitem Joannem Drugeth. Not. Hist. § 461.

Anno 1646. Synodus Evangelicorum hic celebrata. Lampe Hist. Ecles. pag. 397.

Anno 1647. Georgio I. Rakóczy arx cum Dominio attributa. Not. Polit. § 131. cum Petrus Szirmaius Anno 1646. ne arcem Tybiscus alluvione ruinet, meatum fluvii adductis ex Belgio, & Venetiis Hydraulis regulasset. Fasc. 229. Nro. 184. Arch. Zempl.

Anno 1648. Tractatus Tokayni pro reaplicandis quinque Comitatibus in sequelam Art. 20. 1647. susceptus. Not. Hist. § 491.

Anno 1663. arx per Germanicum Præsidium tenebatur. Not. Hist. § 538.

Anno 1670. Seditione per Franciscum I. Rákóczy concitata, arx impetita irrito sediosorum conatu. Not Hist. § 568.

Anno eodem Georgius Széchény Archi-Episcopus Colocensis Ministrum Helveticæ Confessionis ex Tokay assistentia Cataphractorum Germanorum ejici curavit. Lampe Hist. Eccles. pag. 748.

Anno 1683. per Emericum Tököly occupata.

Anno 1685. per Æneam Caprara Ducem Cæsareum recuperata. Not. Hist. § 656.

Anno 1697. per Franciscum Tokayi concitata seditione assultu capta cæso Germanico præsidio. Not Hist. § 688.

Anno eodem per Carolum Vaudemontium recuperata Oppido incenso, direpto, incolisque sine discrimine trucidatis. Ibid.

Anno 1703. per Comitem Nicolaum Berchény Francisci II. Rákóczy copiarum Ductorem capta. Not. Hist. § 716.

Anno 1705. ut Rákótzius propter dirutam arcem Patakinam Cæsari vicem redderet, mandato Rákóczii per Commissarium illius Samuelem Patay solo

æquata,

æquata, & ne vel veſtigium illius ſuperſit, ad eam eluvione aquarum conſepeliendam Tybiscus & Bodrogus fluvii per canales verſus rudera derivati, qui magno totius circumviciniæ damno per immemorem poſteritatem hodiedum ad priores alveos reducti non ſunt. Faſc. 230. No. 275. 277. Arch. Zempl.

Anno 1713. promonthorii Tokayenſis pars per vehementiam imbrium abrupta. Fasc 230. No. 283. Arch. Zempl.

Anno 1714. Paræcia Romano-Catholicis reſtituta cum vineis ad requiſitionem Episcopi Agrienſis Stephani Telekeſsy. Fasc. 230. Nro. 281. Arch. Zempl.

Anno 1715. Francisco II. Rákóczio perduellionis convicto oppidum, & Dynaſtia in Fiscum Regium redacta, hodiedum jure Cameræ Regiæ adminiſtrantur.

Anno 1770. Immortalis memoriæ Imperator Joſephus II. Regna ſua peragrans ſtationem hic habuit. Faſc. 194. Nro. 302. Arch. Zempl.

Anno 1772. Hebdomadales nundinæ huc inductæ. Faſc. 230. Nro. 294. Arch. Zempl.

Anno 1773. Eccleſia Catholica reſtaurata, & Scholæ nationales introductæ Faſc. 230. Nro. 299. Arch. Zempl.

Præ-

Præfectorum porro arcis ſequentium nomina erui poterant:

Ao. 1457. Paulus Bakus. Ut ſupra.
1514. Michael Heteley. Not. Hiſt. § 144.
1525. Balthazar Laſztóczy. Not. Hiſt. § 159.
1528. Stephanus Révay. Not. Hiſt. § 169.
1556. Franciſc. Némethy. Ut ſupra.
1565. Joannes Raminger, & Matthias Kalvaſſy. Ut ſupra.
1594. Franciſcus Balaſſa. Iſthván. Lib. 28.
1596. Georgius Rueber pugna Kereſzteſsiana vulneratus. Isthv. Lib. 30.
1590. Claudius Ruſſel. Loc. III. Nro. 523. Arch. Zempl.
1625. Nicolaus Abaffy, cui pro fidelibus ſervitiis per Gabrielem Bethlen inſcripta poſſeſſio Kinis, in Comitatu Zabólch flor. 5000. Dipl. Kovachich.
1635. Joannes Kellemessy.
1637. Baro Stephan. Révay. Faſc. 229. Nro. 175. Arch. Zempl.
1646. Franciſcus Stepán. Not. Hiſt. § 484. Andreas Kiss Vice-Capitaneus: Ibid.

Ao.

1668. Comes Straſſoldo. Faſc. 229. Nro. 208. Arch. Zempl.
1670. Comes Rudigerus Stahremberg Not. Hiſt. § 568.
1685. Martinus Izdenczy. Not. Hiſt. § 652.

Religioſi autem ordines ſequentes olim DEO Tokayni famulabantur:

Ordinis S. Pauli 1. Eremitæ, pro quibus Clauſtrum honoribus Beatæ Mariæ Virginis dicatum fundavit Emericus de Zápolya. Anno 1470.

Deſtruxit cænobium hoc Gaspar Serédy anno 1537. conjectis in carcerem Vicario, & Fratribus, direptaque eorum ſupellectili. Ad dandam facti rationem per Imperatorem Ferdinandum vocatus, ſe id ea ex ratione feciſſe, repoſuit: ne Zápoliani ex Clauſtro fortalitium efforment. Wagner MSS. Tom. I. pag. 127. & Fragmen panis Corvi Eremit.

Alter ordo Patrum Capucinorum Tokayni domicilium habebat. Paſtore animarum tempore revolutionis Rákóczianæ orbatus cœtus Catholicorum Tokaienſium, inſtantiſſime mediante Chriſtophoro Hug à Winterbach, Officii Salinarii Tokayenſis Præfecto petiit a

Ste-

Stephano Telekeſſy Episcopo Agrienſi: ut tum pro ſolatio ſuo ſpirituali, tum pro incremento Catholicæ fidei facultatem concedat evocandi ad ſe ex Auſtria aliquot PP. Capucinos, qui ſubinde domicilium ibi figere, & ſuccesſive Eccleſiam & Conventum ædificare valeant. Annuit precibus inſtantium Paſtor Zeloſisſimus, non obſtante eo: quod juſſu Regio noviſſime reſtitutus eo fuerit Parochus Catholicus nomine Joannes Körmöczy, adventum Capucinorum & ipſe datis ad Patrem Provincialem literis flagrantiſſime expetens.

Habito itaque conſensu Regis Caroli III. Episcopi, & inſuper Cameræ Scepuſienſis pro tunc Eperiesſini reſidentis ex Capitulo die 26. Aug. Ao. 1712. Cremſii celebrato P. Gregorius Auſtriacus pro tunc Miniſter Provincialis electus deſignavit cum obedientia Tokainum PP. Joachimum, & Quirinum adjuncto ipſis ſocio Fratre Elia, qui eo, aplaudetne populo Catholico die 6. Decemb. 1712. advenerunt, & ibi domicilium in æde Eccleſiæ Parochiali legata, eique a Septemtrione contermina fixerunt, in eaque duobus annis commorati ſunt.

Anno dein 1714. ſe transtulerunt ad domum Rákócziano Fiscalem, ex donatione Regia ipſis conceſſam, & pro

Re-

Residentia adaptatam, in quo fundo, & ei vicino Nobilis Georgii Bodony, quem idem Capucinis levissimo 45. flor. pretio cessit, successive jacta sunt fundamenta Ecclesiæ, & Monasterii. Cessit etiam, & quidem gratuito pro area Patribus fundum suum Nobilis Ladislaus Buday de Bőlse.

Anno itaque 1716. die 5. Apr. ex delegatione Comitis Gabrielis Erdödy Episcopi Agriensis fundamentalem pro Ecclesia lapidem posuit Georgius Bizanczy, Munkácsiensis Græco-Catholicus Episcopus, sed productis extra fundamenta ad duas orgias muris ob benefactorum defectum ab ulteriori opere cessare oportuit usque ad Annum 1725. quo Comite Stephano Kóháry 20000. florenos liberaliter elargiente, & Camera Regia materialia gratuito conferente ædificium Ecclesiæ rursus assumptum, & Anno 1729. perfectum est, consecrante eandem die 8. Aug. ejusdem anni Georgio Zorger Episcopo Tininiensi, & Episcopi Agriensis suffraganeo.

Completo templi ædifficio structuræ Monasterii manus admotæ sunt, quod munificentia benefactorum perfectum est Anno 1733. stetitque sub sequentibus Superioribus usque ad Annum 1787. quo die 22. Octobris per Decretum Regium,

&

& Commiſſarios Gasparum Szikſzay, Andream Sigray, Franciscum Nátafaluſi caſſatum eſt. Inſcriptio porticus illius fuit:

Vix orimur, morimur, ſenſimque perimus, & imus,
At quo? nescimus; ſed tamen imus, eo.

Superiores Reſidentiæ erant ſequentes Patres:

		Anno
1.	Joachimus Bohemus. - - -	1712.
2.	Albericus Oenipontenſis. - -	1715.
3.	Cyprianus Halenſis. - - -	1719.
4.	Sigefridus Hungarus. - - -	1720.
5.	Florinus Cremſenſis. - - -	1721.
6.	Crescentianus Baadenſis. - -	1724.
7.	Agathangelus Slavus. - - -	1729.
8.	Crescentianus Baadenſis. - -	1730.

Guardiani Patres:

1.	Paschalis Jaurinenſis. - - -	1734.
2.	Valerianus Crumlovienſis. -	1737.
3.	Agricola Palatinus. - - -	1738.
4.	Daniel Hungarus - - -	1741.
5.	Gregorius Budenſis. - - -	1742.
6.	Albertinus Paſſavienſis. - -	1744.
7.	Auxentius Sabarienſis. - -	1745.

8. Va-

8. Valerianus Crumlovienſis. - 1746.
9. Zephyrinus Tyrnavienſis. - 1749.
10. Theodorus Oberzellenſis. - 1752.
11. Amantius Gmundenſis. - - 1755.
12. Remedius Labacenſis. - - 1758.
13. Gervaſius Jaurinenſis. - - 1760.
14. Cajus Poſonienſis. - - - 1761.
15. Honeſtus Nyulaſsienſis. - - 1764.
16. Amantius Gmundenſis. - - 1766.
17. Bartholomæus Galanthenſis. 1768.
18. Spiridion Jaurinenſis. - - - 1769.
19. Salvius Budenſis. - - - - 1772.
20. Francisc. Emanuel Horkenſis. 1775.
21. Siſinius Óvárinenſis. - - - 1778.
22. Edmundus Köpcsénienſis. - 1779.
23. Deſideratus Budenſis. - - 1780.
24. Crescentius Budenſis. - - - 1783.
25. Syneſius Budenſis. - - - 1785.
26. Clementinus Sexardienſis. - 1786.

Tertius Ordo fuit Patrum Piarum Scholarum, circa annum 1724. pro imbuenda in literis Juventute huc inductorum, ſed ſublato Paulinorum Ordine, ſublatisque Gymnaſiis Tokayenſi, & Patakinenſi S. A. Ujhelinum ad meditullium quaſi Comitatus anno 1788. translocatorum, ubi magno Reipublicæ emolumento juventutem humanioribus literis imbuunt, & ad commoda patriæ formant.

Promontoria vini feracia Tokaini quod adtinet; ea diverſitas ſitus in tres Claſſes hic dividit:

1mæ Claſsis ſunt perpetuo Soli meridiano objecta Mézes-málé ſive Mellea-placenta a terminis terreni Tarczalinenſis usque ad ipſum Oppidum porrigitur. Demum clivi Pakſi, Gyöpös, Németh-ſzöllö, Hét-ſzöllö, Barát, Szerelmi, Tapaſztó, Bornemiſza, Kis-mézes-mál, Kún-hegy, Kóttsag, Kendös, Nagy-Szöllö.

2dæ Claſsis clivi orientales: Kis-Öſze, Zúgó, Meleg-Ódal, Aranyas a repertis auratis acinis dictus.

3tiæ Claſsis eſt plaga occidentalis, & Septemtrionalis, verſus terrenum Bodrog-Kereſztúr ſita. Complectitur clivos: Zúgó, Péchy, Boglyos, Mariás, Keskeny-ág.

In omnibus his clivis nonniſi tres ſcaturigines fontium reperiuntur. Unde in proverbium Incolis abivit: *Naturam vini copia ſuplere defectum aquæ voluiſſe.*

Monumenta antiqua, prout & privilegia loci injuria temporum deperierunt. Unde oppidani ad Maximilianum Imp. & Regem confugerunt, expoſitisque eidem privilegiorum ſuorum dispendiis ſuplices id conſecuti ſunt: ut idem Cæſar liber-

tates

tates ipſorum cunctas, atque jura publico Diplomate Anno 1598. reſtitueret. Confirmarunt Anno 1610. Rudolphus, & Matthias II. Per ea obtinuerunt Oppidani: ut a ſervilibus laboribus Dominorum eximerentur, ſed moderatum ſolum cenſum heris ſuis ſolverent, jura Municipalia, modos decimandi, & nonandi vina ſpeciales, jus gladii, liberam vini epocillationem, ac Magiſtratum e ſuis delectum peculiarem haberent.

Sigillum Oppidi refert ſerpentem a Moyse e cruce ſuspensum, eſt publici hic Veredarii ſtatio, telonium ad pontes, ſalis lapidei depoſitorium, nundinæ magna frequentia diebus Conceptæ B. Mariæ Virginis, nati Joannis Bapt. SS. Annæ, Matthæi, Demetrii, & Thomæ celebrantur.

§ 35.

TARCZALL Oppidum a ſtrenuissimo milite Hungaro *Turzoll* dicto nomen accepit, ut ſupra § 1. Glebam nigram friabilem, in declivitate omnis ſpeciei frugum, in collinis vero optimi vini feracem habet, ſed qua planum eſt ſolum, nonniſi 980. jugera terrarum arabilium complectitur, reli- Tarczall Oppidum.

 quam

quam planitiem prata, & arundines ad fluvium *Takta*, qua autem collinum eft, vites occupant. Incolæ funt Hungari, Romano-Catholicæ religioni, & Helveticæ confefsioni addicti, unde utrisque fua funt templa & oratoria. In Catholicorum Templo vifitur vexillum Joannis Vékony Capitanei, qui Patakino oriundus ad victoriam Principis Eugenii Anno 1717. de Turcis reportatam, receptionemque Belgrádi plurimum momenti adtulit, Tarczalinique fepultus eft (Vide de hoc Nicol. Schmid. Hift. Ottom. part. II. pag. 442.) Reliqua monumenta injuriæ bellorum deleverunt.

Fata, & heros eosdem fere locus ifte, quos Tokaynum, propter viciniam expertus eft.

Cum poftremo adventu Hungarorum primus locum poffedit miles *Turzoll* ex donatione Ducis Arpad, (Anonym Cap. 16. 17.) fubfeque reliqui § præcedente enumerati; præterquam quod

Anno 1603. Sigismundus Rákoczy ex impignoratione Rudolphi Imp. Tarczall diftinctim poffederit.

Anno 1606. in tractatu Viennenfi 23. Junii cum Bocskaianis habito affenfit fua Majeftas: ut Oppidum Tarczal

a

a Sigismundo Rákóczy per Stephanum Bocskay redimatur, & ad Castrum Tokay more antiquo posſideatur.

Reliquas vicisſitudines loci ab anno 1670. usque ad annum 1700. nativa lingua deſcripſit Iſaacus Babocsay Oppidi Notarius ſcriptor coævus, quas nos ex MSS. ejusdem Latino idiomate per ſynopſim ſic recenſebimus.

Anno 1620. Petrus Zombor Deák Oppidi Tarczall Judex Principem Gabrielem Bethlen convivio excepit, per eum in numerum Nobilium relatus.

Anno 1671. Andreas Gyöngyöſsy, & Stephanus Tasnády Miniſtri Helveticæ Confeſsionis expulſi, templo pro Catholicis recepto.

Anno 1672. Poſteaquam Generalis Cobb malecontentorum anteſignanos Stephanum Petróczy, Matthiam Szuhay, Gabrielem Kende, & Paulum Szepeſsy ad Pagum Györke clade afficiſſet, Tarczalienſes, & reliqua Oppida ſubmontana metu dilapſa vineas hoc anno non collectas reliquerunt. Cobbio igne, ferroque omnia vaſtante.

Anno 1673. Securæ permanſionis literas (*Salvam Guardiam* vocabant) impetrarunt a Generale Cobb Tarczalinenſes ſolutis eidem 200. florenis. Sed iis non obſtantibus per Tokaienſes præ-

ſidiarios diverſis exactionibus vini, & carnium ſupra vires affligebantur.

Eodem anno Judex Primarius Stephanus Jáſzay: quod literas Generalis Spank tardius, uti oportebat, Tokainum expediverit, cum ſuo vices gerente capti, Tokaynum deducti, ad palum attrahendi condemnati, dum jam per Carnificem in loco ſupplicii expanſi fuiſsent, adlatis 10. vaſis vini uvarum paſſarum ægre per Oppidanos liberati ſunt. Unde in proverbium apud Hegyallenſes abivit: *Leg-jobb Agens Tokay Antal!* ſive Tokayenſem Antonium (*Antalconem*) potentiſsimum Advocatum eſſe.

Anno 1674. Commendans Tokayenſis iterum Judicem, & Notarium ideo: quod Tökölianorum Tarczalini pernoctantium adventum non inſinuaverint, vinctos ad ſe deduci curavit, ac in palum trahi imperavit, iterum præſtitis decem vaſis vini ægre liberatos.

Eodem anno Generalis Spank Secretarius Lochinſzky ex caſtris ad Monok locatis miſit Tarczalinum quatuor famulos, qui duo vaſa vini præſtantioris tam pro ſe, quam Generale adferri imperarent. Accidit pro infortunio incolarum: ut Tököliani Oppidum noctu aggreſsi tres famulos Spankianos trucidarent, quarto fuga elapſo. Nec mora primo-

res

res loci ad caſtra Spankiana evocantur, eunt trepidi cum donariis Sikár nomine Judex, Joannes Kiſs Senator, & Iſaac Babocsay Notarius; ſed vix in caſtra pervenerunt, jam tres præacutos quercinos palos paratos vident, quibus inpalentur. Non aliter ab horrida morte liberari poterant, quam ſolutis Generali mille florenis, quos cum actutum dependere nequiviſſent, a Miskólczienſi Oppido mutuare coacti ſunt, Dein 14. vaſis vini præſtantioris ex *Mézes-mál* Generali præſtitis, & Caſſoviam devectis. Demum 100. Cubulis avenæ copiis Spankianis gratuito adminiſtratis. T:i us dei ique infelicibus Tökölianis militibus per Tarczalienſes interceptis, iisque in locum Primorum Oppidi, & interfectorum famulorum in præacutas ſudes attractis.

Anno 1675. Noctu per divagantes Tökölianos, de die per horum perſecutores præſidiarios Tokayenſes continuis excurſionibus, exactionibus, cædibus, & incendiis divexabantur.

Anno eodem Generalis Caraffa ad Oppidum Liſzka caſtra metatus, 30. vaſa vini, 20. boves emacellandos, & 10. plauſtra panum gratuito præſtanda Tarczalienſibus imperavit, & executione militari ab iis extorſit.

Non mitior hoc fuit Comes Straſſoldo Generalis.

Anno 1676. Georgius Harsány Tököliánus Centurio cum Pro-Centurione Petro Farkas noctu rigidiſsima hyeme Tarczalinum aggreſsus, illud prædonum in morem expilavit, pecoribus, pecudibusque omnibus abactis, quin vestibus utrique ſexui detractis ſeminudos reliquit, expoſt domos miſerorum incendit.

Anno 1677. Tot calamitatibus presſi ad cincturam templi ſe receperunt, illamque circumvallando contra excurſiones ſe muniverunt.

Anno 1678. Dum Michael Teleky cum exulantibus Hungaris e Tranſylvania egreſſus ad vicum Rakamaz caſtra figeret, in ſuccurſum ejus miſsi Agrienſes Turcæ Octingenti Duce Aly Bego Kara Haſan Aga dicto 14. Auguſti, recte dum prandii tempus eſſet, Tarczalinum venerunt, incenſoque Oppido palantes incolas per vineas, & montes inſequebantur, fæminas ad libidinem vi adegerunt, expilatisque omnibus, 162. captivos utriusque ſexus abduxerunt, duodecim Oppidanis trucidatis, qui ſemet ad cincturam templi receperant, & inde defenderant. Hac occaſione ſuccenſo antiquæ ſtructuræ Parochiali templo,

quod

quod hactenus illæſum permanſerat, ingentis molis campanæ in cineres, & favillas diſſolutæ ſunt.

Superveniens Michael Teleky reliquos ad arma capienda vi adegit, & Eperieſsinum promotis caſtris abduxit: ut nonniſi infantes, & effecti ſenes remanſerint. Ad Eperieſsinum demum per Polonicas copias Duce Comite Leſsinſzky fugato Telekio, Tarczalienſes inde profugi domum redierunt.

Anno 1679. Peſtis Tarczalini ita graſſabatur: ut ex cinctura templi quorſum iterum ſemet receperant, quotidie 15. 16. peſte enecti efferentur, nec qui ſupererant, pro inhumatione eorum ſufficerent.

Hoc anno ſubmontanus Archi-Diaconus, & Tállyenſis Catholicus Parochus Pater Stephanus Jósa, Notit. Hiſt. § 607. nobis memoratus, qui jam Tökölianis, jam Cæſareanis adhæſit, & tunc Hungaros (*Labancz*) Cæſari adhærentes ductitabat, Tarczalini per Felcz nominatum Tökölianum Pro-Centurionem ex inſidiis circumventus, amiſsis ſuorum 60. capite plexus eſt. De hoc vide Kazy Hiſt. Tom. III. Libr. 12. ad Annum 1679. Item Faſc. 194. Nro. 299. Arch. Zempl.

Anno 1680. Tarczalinenſes Agrienſibus Turcis ſe dediderunt, & in pignus locata Civi Caſſovienſi Jacobo Olaſz Communitatis vinea, 200. Thalleris deprædationem ſui apud Kara Haſſan Ali-Begum redemerunt.

Superveniente Emerico Tököly caſtra ejusdem victualibus, vecturis, & vino providere coacti, illocatis illuc ad ſtativa Tökölianorum Ductoribus Franciſco Ferenczy, Joanne Fekete, Michaële Kocsis, & Petro Pataky.

Anno 1681. Tarczalinenſes vineæ 21. Maji gelu, & pruina abſumptæ. Decimavit vineas eorum hoc anno Wolfgangus Jánoky Decimator Tökölianus, qui præterquam quod Oppidanos diverſis exactionibus divexaſſet, ad conficienda quoque pro ſua, qua Decimatoris parte, vina uvarum paſſarum adegit.

Anno 1682. Dum Ibrahim Budenſis Baſſa cum 40. ſuorum millibus ad oppugnandam Caſſoviam proficiſceretur, Tarczalienſes ei medio delegatorum Joannis Méſzáros Judicis, & Iſaaci Babocsay Notarii ſuplices facti ſe dediderunt, ſed in vincula conjecti per cuſtodes Janiceros ſolutis 15. Thaleris penes poſſeſsionem Monok dimiſsi ſunt, poſteaquam per Tökölianos capta jam

Caſſo-

Caſſovia Turcæ accepto mandato Vezérii relicto Caſſovienſi itinere Budam retrocedere, & ad oppugnandam Viennam proficiſci juſsi fuiſſent.

Anno 1683. die 23. Junii Franciscus Klobuſiczky Vice-Comes Comitatus hujus cum inſurgente Nobilitate caſtra ad Tarczal fixit, & Oppidanos arma capere coegit, ſecumque abduxit. Liberata demum obſidione Vienna, famaque didita: quod Joannes Sobieſzkius Poloniarum Rex per tractum ſubmontanum in Poloniam reverti velit, miſsi ſunt delegati, qui onus hoc avertant. Ex Tokay Benedictus Tsekléſzy, ex Tarczal Georgius Komjáthy, ex Tállya Stephanus Cserkó, ex Bénye Petrus Hidvégy ad Regem Poloniarum penes Oppidum Szepſi caſtra metantem, conveneruntque cum Cancellario ejusdem in mille vaſis vini Polonis adminiſtrandis, ſi iter verſus alias Regni partes flexerint. Sed nec copiæ Polonicæ Submontanum tractum pertranſiverunt, nec Rex Poloniæ, ſicut erat magnanimus, mille vaſa vini ab eis unquam exegit.

Anno 1684. Inſurrectio ad liberandam e jugo Turcarum Budam Tarczalinenſibus, totiusque tractus Submontani Nobilibus imperata. Tökölius autem 40. vaſa vini ex decima Tarczalinenſi

Mi-

Miniſtro Reformato Martino Rimaſzombaty addixit.

Anno 1685. Copiæ Cæſareæ intra Leleſz, & Tárkány caſtra fixerunt. Unde obſidionem arcis Tokayenſis Tökölianus arcis Præfectus præmetuens Tarczalinenſes, quicumque armorum tractandorum capaces erant, ad defenſionem arcis vi compulit.

Immane gelu abſumſit vinearum palmites, & complures homines feſto Gregorii, Tybiſco quoque: ut curribus tranſiri potuerit, repente congelante.

Inſurrectio per Tökölium Submontanis imperata, ſed redempta 3000. florenis, & 2000. Cub. tritici.

Generalis Schultz Tökölianós perſecutus ad Oppidum Mád caſtra fixit, quem demulſerunt Tarczalinenſes aliquot vaſis vini uvarum paſſarum medio delegatorum Franciſci Dévay, Iſaaci Babocsay, & Thomæ Tache transmiſſis. Unde *Salvam Guardiam* obtinuerunt.

Demum Schulzius Tokainum obſedit, & deditione cæpit, qua occaſione militia Uvas jam maturas in vineis Tarczalinenſibus ita depavit, ut per incolas nec colligerentur.

Hoc anno primum ſtabilis contributio Oppido impoſita.

Anno

Anno 1686. Legio Kalliana in territorio Tarczalinenſi condeſcendit, ſegetesque omnes equis ſuis abſumpſit.

Caraffa Generalis immanibus vini, victualium, fœni, avenæ exactionibus oppidanos iterum aflixit. Non ſecus & Magiſtratuales Comitatenſes gratiam apud Præfectos militares aucupari volentes vina pro Generalatu Caſſovienſi, & Eperieſsienſi ab Oppidanis exegerunt.

Munkacsino excurrentes vagi Haydones iterum Oppidum deprædati ſunt, Miniſtrumque Reformatorum Stephanum Gyöngyösy expilarunt. De hujus uxore ſic ſcribit Babocsaius: „ Feleſsége-is „ mindenbűl ki mellyeztetvén hajadon „ fövel tsak egy Tatár inghben hagyatik, a' középsô lesnek kára nélkül.

Anno 1687. Templum a Reformatis iterum receptum.

Anno 1688. Tranſiens cum Tyronibus militaribus verſus Tranſylvaniam Officialis nomine ignotus Judicem, & aliquot loci primores denudari, ligatosque tota nocte culicum morſibus exponi curavit, donec quinque aurei eidem perſolverentur, militia alioquin laute habita.

Caraffa Generalis appromiſſa pretii perſolutione 50. vaſa vini a Tarczalinen-

nensibus medio Georgii Pauer Civis Eperiessiensis abvehi curavit, pretio nunquam soluto.

Anno 1689. a militia ultro, citroque commante afflicti, & quamvis Officiales militares graves insolentias patrassent, ad subscribenda tamen attestata: quod cuncta vi Regulamenti præstita sint, minis, & verberibus adacti.

Anno 1690. Albertus Ladány Minister Helveticæ Confessionis iterum paræcia ejectus.

Anno 1691. segetes incolarum per copias militares Ducibus Rabatin, & Schlik iterum equis conculcatæ, ac in pabulum equorum conversæ.

Anno 1692. Kiremberg Equitum Magister exactionibus victualium, & vini iterum eos afflixit.

Anno 1693. segetes, & fructus vinearum Locustæ depaverunt.

Anno 1694. Generalis Witrian juvenes militiæ idoneos Tarczalini capi, & Legioni suæ adscribi curavit.

Anno 1695. grandia passi sunt a grandine damna.

Anno 1697. Schlik Generalis novis, & insolitis exactionibus eos divexavit. Dein Franciscus Tokay concitata seditione Not. Hist. § 688. descripta, fidelitatis juramentum Tökölio

præ-

præstandum ab eis exegit, Nobilemque Stephanum Nagy, quod ei insolentiæ hujus malum eventum prænunciaverit, trajici curavit.

Paulus Deák Colonellus Hungaricus ex persecutione Tokayanorum redux Tarczalinenses ad instar hostis deprædatus est.

Ita & Carolus Waudemont Generalis. Trajecti in hoc perturbatione incolarum Stephanus Kerekes, & Nobilis Georgii Törös vidua.

His superveniens Solari Generalis nihilo mitior fuit.

Anno 1698. Repetierunt domicilia sua Tarczalinenses dissipati.

Anno 1699. Optata pace perfruebantur.

Anno 1700. Franciscus II. Rákóczy modum cultivationis vinearum iis præscripsit, & per editum *Regulamentum* fallaciis vinicolarum obices ponere contendit. Hactenus Babocsaius.

Hodie Oppidum tanquam ad Dynastiam Tokajensem spectans jure Cameræ Regiæ possidetur, illisque ipsis privilegiis, quibus Tokainum, gubernatur. Possident tamen in eo adhuc Curias liberas Comites Károly, Ráday, & Nobiles Patay.

Promontoria vini feracia habet pri-

mæ

mæ Claſsis ad meridiem, quæ continuo torrentur ſole uſque ad occaſum, utpote Szarvas decantatiſsimum illum Civum, Mézes-mále, Cserfás, qui pro menſa Cæſaris primus haberi, commendarique ſolet. Felső-Thurzó, Lajſtrom, Szil-völgy, Deák, Király-mály, Agyag, Csuka, Köbánya, Tárczi, Paksi, Bigó, Görbe, Barát, Árok-háti, Forrás, Baksó, & Clivus Thereſiæ jam ætate noſtra plantatus, a Diva Maria Thereſia Regina, & matre Hungarorum nomen accepit.

2dæ Claſsis ſunt, quæ in Occidentem inclinant: Nagy- & Kis Cseke, Peröcz, Sóhajó, Nagy- & Kis-mondolás, Nagy-váti, & Feketehegy.

3tiæ Claſsis, quæ verſus Septemtrionem vergunt: Nagy- & Kis-temető, Bodonyi, Zombori, Élő-hegy, Farkas, Nagy- & Kis-bajúſz, Vinnai, Püſpöki, Ponczi, Nyavalya, & Kis-Váradi.

Ex his etiam omnibus Clivis nonniſi tres ſcaturigines aquæ prorumpunt.

Forma ſigilli oppidani fœminam botro manus inſigentem, & genium aligerum inumbrantem refert. Nundinæ ad diem S. Staniſlai celebrantur. Proth. 28. pag. 557. Arch. Zempl.

§ 36.

§ 36.

TÁLLYA Oppidum occupat locum erectum, & ſenſim acclivem, ſolo optimo gaudet, pingui, & reſoluto, frugum omnis generis, & generoſi vini ferace, jugera terrarum arabilium 977. numerat, ſed nec fæniſecia, nec ſylvas habet, quod etiam inter maleficia loci cenſetur. Incolæ ſunt Hungari Romano-Catholicæ religioni, & Helveticæ partim, Auguſtanæ partim confeſsionibus addicti, templaque ſua, & oratoria omnes hi cœtus diſtincta habent. Græci, & Judæi mercaturæ cauſa hic paucis tabernis cohibiti, illi Tokayenſem ſacerdotem ritus ſui exercendi cauſa adeunt, hi privata in domo preces ſuas demurmurant. Tállya Oppidum.

Nomen accepit a caſtro *Tallia*, quod ſummo vertice montis Vár-hegy triplici vallo, atque aggere hucdum notatur. Antiquiſsimum illud fuiſſe, & opulentum ruinæ ejusdem luculenter ſatis oſtendunt. Nam & domorum, ſplendidorum olim, elatarumque frequentes adhuc ætate noſtra viſebantur parietinæ, & mæniorum murus ſolidus.

Anno 1241. pugna hic cum Tartaris conſerta probatur diplomate Not. Hiſt. § 21. „ ſub Regach, & *Tallia*

G cum

„ cum eisdem Tartaris pugnavimus, de
„ equo cecidimus, & idem Thomas
„ ſuum equum nobis præbuit. &c.

Anno 1411. poſsidebatur per Stephanum de Debrew, & expugnatum per Sigismundum Regem, ipſo Rege in expugnatione arcis præſente. Not. Hiſt. §. 54. & Coll. Dipl. Daniel. Cornides.

Anno 1469. Caſtellanus arcis fuit Thomas de Roskovány. Ex Tab. familiæ ejusdem.

Anno 1500. poſsidebatur per Joannem Zápolya. Not. Hiſt. § 140.

Anno 1528. Occupatum per Cæſareos.

Anno 1536. Captum per Zápolianos. Not. Hiſt. § 182.

Anno 1550. reſtitutum Cæſari Ferdinando per Iſabellam Reginam, & collatum Gaſpari, & Georgio Serédy.

Anno 1557. Ferdinandus Rex Joanni Allaghy Præfecto arcis commiſit: ut duas vineas Tállyæ exiſtentes, & ad hoſpitale Caſſovienſe ſpectantes, eidem hoſpitali reſtituat. Ex Arch. Civit. Caſſov.

Anno 1560. Collatum Regia donatione Joanni, Georgio, & Melchiori Allaghy. Not. Hiſt. § 231. ubi jam demolita arx *Tállya* dicitur.

Anno

Anno 1584. possidebatur per Casparum, Andream, & Franciscum Magóchy Comitem Beregiensem, & Tornensem.

Anno 1590. „ Rudolphus Imp. pro „ parte Sigismundi Rákóczy Comitis „ Comitatuum Heves, & Borsod, nec „ non arcis, & Præsidii Agriensis Su- „ premi Præfecti, & Capitanei, ac „ Judithæ filiæ condam Joannis Be- „ kény de Allagh consortis exhibitas „ Conventus Ecclesiæ S. Joannis Bapt. „ de Jaszow fassionales, mediantibus „ quibus dictus Joannes Bekény de „ Allagh prius testamentum suum 1563. „ conditum revocat, posterius: quo „ mediante arcem Regécz in Aba-Uj, „ & demolitum castrum *Tállya* in Zem- „ plin. Comitatibus existent per condam „ Joannem Bekény de Allagh propriis „ suis virtutibus, & laboribus aquisita „ Andreæ, & Judith filio, & filiæ suis, „ reliqua vero bona Georgio, & Mel- „ chiori Allaghy fratribus suis uterinis „ testatur, consensu suo firmat. Pragæ Ex processu Fisci Regii contra Barones Orczy.

Anno 1591. „ Rudolphus Imp. & „ Rex binas literas fassionales Capituli „ Ecclesiæ Agriensis, alteram mediante qua Franciscus Allaghy assumptis

„ in se oneribus Stephani, & Michëlis, „ filiorum alterius Stephani Allaghy „ fratris sui carnalis ex dubio litis „ eventu in causa ratione, & prætextu „ totalium, & integrorum Castrorum „ Regécz, ac diruti *Tállya* vocatorum, „ item Oppidorum, possessionum, & „ portionum possessionar. ac prædia- „ lium ad præscripta castra de jure, & „ ab antiquo spectantium, contra Ju- „ dith Allaghy prius Andreæ Magóchy, „ nunc autem Sigismundi Rákóczy Su- „ premi arcis Agriensis Capitanei con- „ sortem, sororem videlicet suam con- „ divisionalem promota, una cum clara „ Surány relicta suprafati Stephani se- „ nioris Allaghy tutrice naturali præli- „ batorum Stephani, & Melchioris fi- „ liorum suorum suscitasset, causam de- „ fluam deponant, oppidumque Mád „ in Comitatu Zemplin existens ad præ- „ fatum dirutum castrum *Tállya* de „ jure pertinens reciproca inita trans- „ actione inter se mediante, eidem „ Sigismundo Rákóczy, consortique „ suæ Judithæ Allaghy, sexusque utri- „ usque eorum descendentibus Anno „ 1590. fatentur; alteram vero, qua „ mediante dicta Juditha Allaghy præ- „ dictum Oppidum Mád Sigismundo „ Rákóczy marito suo fatetur de Anno

„ 1591.

„ 1591. Regium conſenſum attentis, & „ conſideratis fidelitate, & fidelium „ ſervitiorum cumulatis meritis, fidelis „ Sigismundi Rákóczy, quæ ipſe ſacræ „ primum Regni Coronæ, & deinde „ Majeſtatis Regiæ ab initio ſtatim fe- „ licis Regiminis in diverſis officiis, & „ militaribus functionibus præſertim ve- „ ro in Capitaneatu Agrienſi, quo cum „ laude, & militari gloria eſt perfun- „ ctus, contra atrociſsimos Chriſtiani „ nominis hoſtes in diverſis tam gene- „ ralibus, quam particularibus expedi- „ tionibus, & excurſionibus infracto „ pectore, & intrepide, ſummaque „ fidelitatis conſtantia militariter, ac „ utiliter, & cum ſatisfactione exhibuit. „ Pragæ. Ex eodem Proceſſu.

His tamen tractatibus non obſtantibus, Oppidum Tállya uſque annum 1331. poſsidebatur per Comitem Melchiorem Allaghy Not. Hiſt. § 421.

Anno 1633. occupatum eſt per Nicolaum Eſzterházy Comitem Regni Palatinum titulo dotis uxoris ſuæ Urſulæ Dersöffy. Not. Hiſt. § 437.

Anno 1647. „ Ferdinandus Imp. „ totalem, & integram arcem, ſeu „ Dominium Regécz vocatum, in Co- „ mitatu Abaujvár exiſten. habitam ſi- „ mul cum diruto caſtro *Tállya*, cun-

„ ctisque totalibus, & integris oppidis
„ ac possessionibus nempe Szánthó,
„ *Tállya*, Rátka, Fony, Wilmány,
„ Horváthi, Baskó, Regéczke, Sán-
„ dorka, alias Mogyoróska, Szent-
„ Anna-falva, Alsó-Vadász, Szikszó-
„ Uj-falu, Alsó-Novaj, & Marczin-
„ falva, item portione possessionaria
„ in Legyes - Bénye habitis Principi
„ Transylvaniæ Georgio Rákóczy., con-
„ sortique ejus Susannæ Lorántffy, se-
„ xusque masculini descendentibus pe-
„ nes quemdam tractatum, depositis
„ prævie Nicolai Comitis Eszterházy
„ Palatini hæredibus 160. mille flor.
„ Hung. jure perennali, sexui vero
„ fœmineo in, & pro 160. mille flor.
„ Ung. remdemptibiliter contulit. Vien-
„ næ Austriæ die 7. Maji. Ex Proc.
„ Fisci Regii contra Baron Orczy.

Anno 1663. Cum Rabatta Generalis exactione vivi stativanti militiæ non competente Oppidanos Tállyenses multum divexaret, & nisi imperata præstarent, in præacutam sudem trahendos primores loci minaretur, Jantó, & Tolvaj Nobiles Tállyenses concitata plebe hospitium Generalis aggressi plurimos e legione ejus trucidarunt. Ipse Rabatta vix persequentium manus effugit

git amiſſo in fuga uno Centurione. Faſc. 216. Nro. 1. 2. 3. Arch. Zempl.

Anno 1670. Miniſter Helvet. Confeſsionis aſsiſtentia Cataphractorum equitum hinc ejectus. Lampe Hiſt. Eccl. pag. 748.

Anno 1683. Conventiculum hic celebrarunt Tököliani. Faſc. 232. Nro. 499. Arch. Zempl.

Anno 1684. occuparunt templum Catholicorum rurſus Helveticæ Confesſioni addicti.

Anno 1708. Conventiculum hic celebravit Franciſcus Rákóczy. Faſc. 217. Nro. 246. Arch. Zempl.

Anno 1714 templum Parochiale pro parte Catholicorum a Reformatis receptum. Faſc. 189. Nro. 93. Arch. Zempl.

Anno 1715. Franciſco II. Rákóczy perduellionis convicto poſsidebatur per Cameram Regiam.

Anno 1720. Joanni Leopoldo Donato Principi a Trauczon Regia donatione Caroli VI. Imp. collatum.

Anno 1749. Nundinæ hebdomadales huc inductæ. Prot. 40. pag. 619. 622. Arch. Zemp.

Anno 1780. ſtirpe Principum Thrauczon in ſexu virili exſtincta; nunc jure Cameræ Regiæ adminiſtratur. Sed & ſunt præterea Comitibus Keglevich, Ra-

 day,

day, Szirmay, Barkóczy, Andráſſy, Sennyey, & Nobilibus Bégány, Lányi, Plathy, Roth, Szemere, Spillemberg, Civibusque Caſſovienſibus, Eperieſsienſibus, Bartphenſibus, & Leutſchovienſibus ſuæ Curiæ.

Anno 1786. novis coloniis Suevicis Oppidum auxit Joſephus II. Imp. iisque terras allodiales Dominii tradidit.

Nundinæ publicæ hic celebrantur diebus SS. Vincentii, Ambroſii, Ladislai, & Colomanni

Ex privilegiis Oppidi non aliud restat, quam popinæ libertas a feſto S. Michaëlis usque ad Calendas Januarias.

In ſigillo publico botrum pro inſignibus oſtentant.

Clivos nobilisſimi vini feraces ſinu ſuo complectitur Oppidum ſequentes: Patocs, Heteny, Medgyes, Küvágó, Dongó, Hegyes, Bányáſz, Haſznos, Görbe, Bahom-allya, Tökösmál, Remetehegy, Sas-hegy, Nyerges-hegy, Palota, Cserepes, Tállyi-köhegy, Halaſtó, Csik-hegy, & Várhegy, ex quibus plurimi fontes ſcaturiunt.

§ 37.

Ond pagus

OND pagus, in amæna planitie penes rivulum Ondi-patak, 515. jugera ter-

terrarum arabilium, glebam fertilem, colles vitiferos habet, parca tamen hic prata, & lignendi potestas nulla. Incolæ Hungari Helveticæ confessioni in maxima parte addicti, Paræciæ Szerencsiensi affiliati. Post desolationem injuria bellorum perpessam, insessa est possessio novis Hungarorum coloniis Anno 1695. Fasc. 208. Nro. 97. Arch. Zempl. possidebaturque ex donatione Rudolphi Imp. Anno 1603. pro Sigismundo Rákóczy elargita per hæredes ejus usque annum 1711. expost per Cameram Regiam, nunc autem per Comites ab Aspremonth, & Szirmay, ac Barones Orczy possidetur.

§ 38.

RÁTKA pagus, 662. jugera terrarum arabilium, glebam fertilem, læta fœnisecia, colles generosi vini feraces habet. Incolæ origine Suevi, sed jam Hungaricam callentes, religionis Romano-Catholicæ sunt, & ad parochiam Tállyensem affiliantur. Rátka pagus

Heros, & fata eadem experta est possessio, quæ castrum Tállya, velut ejusdem appertinentia, nisi quod dilapsis, & excisis injuria bellorum veteribus colonis fuerit desolata solitudo, do-

G 5 nec

nec deductis ex Circulo Suevico per Principem Thrauczon novis coloniis Anno 1754. populosa redderetur.

Possidetur ex defectu sexus masculini Principum a Thrauczon per Cameram Regiam, sed etiam est hic Nobilibus Melczer præcipua Curia.

Colles omnes vitiferi, Rátkensis promontorii nomine veniunt, nisi quod collis ad Melczerianam familiam spectans *Isten-hegy* vocetur.

§ 39.

Maád Oppidum MÁAD Oppidum in amœna valle, a meridie aperta, de reliquo collibus viniferis circumsepta. Per medium vallis demanat rivus a Septemtrione, influitque in lacunam *Bécs-ere*, 838. jugera terrarum arabilium, glebam in plano pinguem, tritici cumprimis feracem, in collibus terram ex albido flavam, saxo rubello friabili mixtam habet. Incolæ loci Hungari, Romano- & Græco-Catholici, ac Helveticæ Confessioni addicti, quarum etiam trium religionum templa visuntur.

Anno 1591. possidebatur Oppidum ad castrum Tállya per Franciscum Allaghy ut supra § 36.

Anno 1596. Sigismundus Rákóczy per connubium cum Juditha Allaghy,

&

& ex donatione Rudolphi Imp. Oppidi herus factus. Ut ſupra § 36.

Anno 1620. poſsidebatur per Comitem Melchiorem Allaghy, quo in ſexu virili exſtincto.

Anno 1633. præmiſſo jure Donationis Rudolphinæ occupatum per filios Sigismundi Rákóczy. Not. Hiſt. § 437.

Anno 1670. Georgius Széchény Archi-Epiſcopus Colocenſis Miniſtrum Reformatorum aſsiſtentia militum Cataphractorum hinc ejici curavit. Lampe Hiſt. Eccl. pag. 748.

Anno 1715. Franciſco II. Rákóczy perduellionis convicto, in Fiſcum Regium devolutum.

Demum quartam partem Oppidi titulo pignoris poſſedit familia Comitum Klobuſiczky.

Hodie poſsidetur medietas Oppidi per Comites ab Aſpremonth jure ſucceſſorio aviæ ſuæ Juliannæ Rákóczy, una quartalitas per Comites Szirmay, altera quartalitas per Barones Orczy. Sunt tamen & ſeptem liberæ Curriæ Makovicza dicta, Principis olim Poloni a Zangusko, nunc per Cameram Regiam poſſeſſa. 2da. Hegyiana. 3tia. Nobilium Nagy Tólcsvenſium. 4ta. Comitum Szentivány. 5ta. Miskólcziorum Korponenſium. 6ta. Spléniana. 7ma. Parochi

rochi Catholici. Inhabitant præterea Oppidum Nobiles Gönczy, Tólnay, Pramer, & alii.

Aſſurgunt colles vini feraces 1mæ Claſsis: Percze-hegy, Nyúláſzó, Makovicza, Szent-Tamás, Kövágo, Bacskai, Király-hegy, Becsek.

2dæ Claſsis: Birſalmás, Hóld-völgy, Hintós, Juháros, Úſzhegy, Kis-Vilmány.

3tiæ Claſsis: Veres, & Sarkad.

Ex collibus his prorumpunt quinque fontes Diós-kút, Adó-kút, Király-kút, Kis-kút, & quintus infra collem Kövágó ſulphureus, qui ſalubria balnea præbet.

Sigillum Oppidi B. Joannem Bapt. refert.

§ 40.

Zombor Oppidum. *ZOMBOR* Oppidum, a *Zumbur* primo terræ hujus ex Hungaris poſſeſſore dictum, 2621. jugera terrarum arabilium complectitur, declivitatem terreni prata, clivos vites occupant. Glebam nigram friabilem, omnis generis frugum ſine fimatione feracem, prata vero lacunoſa habet, quod etiam inter maleficia locis cenſetur. Incolæ Hungari, religionis Romano-Græco-Catholicæ, &

& Helveticæ etiam confeſsioni addicti, qui omnes ſua templa, & oratoria habent.

Primus ex Hungaris (uti præmiſimus) terræ poſſeſſor fuit *Zumbur* (*)

Expoſt locum poſſedit Comes Ratholdus cujus generatio tempore Regis Colomanni de Regno Apulorum de Caſerta venit, & cui Rex Anno 1110. reliqua inter terram etiam filii Paſcha de genere Zumbur donavit. M. Joan. de Thurócz Cap. 17.

Hujus deſcendens Magiſter Kokos, filius Magiſtri Stephani, de genere Ratholth Comes Tolnenſis, & de Budrugh Anno 1300. pro terra Zumbur litigavit cum Comite Joanne de Zoda. Uti ipſas adjudicatorias literas infra § 52. exhibemus. Ex Coll. Dipl. Car. Fejérváry Tom. III.

Anno 1321. Magiſtri Kokos filii in duas ſtirpes dividebantur, quarum una a diverticulo *Fejew* in terreno Zomborienſi ſito, & in adjudicatoriis memorato *Fejes* de Zombor, altera autem linea

(*) Fuit filius Ducis *Lehel*, uti in Tranſumpto Genealogiæ Comitum *Eſztoras* per Capit. Eccl. Caſtriferrei perhibetur. ddo. Anni 1670. & apud Bonfin.

nea pure de Zombor vocabatur. Ex hac Andreas de Zombor homo Regius metas possessionis Arbona Zsadány defixit, uti infra § 48. videbimus.

Ab Anno 1600. locum possedit Familia Nobilium Lippay de Zombor. Ex qua Georgius Archi-Episcopus Strigoniensis Zombor hactenus pagum Anno 1665. diplomate Leopoldi I. Imp. in numerum Oppidorum privilegiatorum evehi curavit, & nundinarum publicarum celebrationem introduxit.

Sed & Sigismundus Rákóczy Anno 1603. portionem in Zombor Regia donatione Rudolphi Imp. adeptus est.

Demum sub intestinis patriæ motibus ita desolatum fuit: ut Anno adhuc 1732. nihil aliud, quam parietinæ Templi diruti, & agri, prataque lacunosa ex eo conspicerentur, quo tempore Madini constitutus peculiaris Ductor, & administri Zomboriensis promonthorii res curabant.

Novis colonis insessum nostra jam ætate pristinæ celebritatis aliquam formam recepisse videtur.

Possidetur autem per Comites Aspremonth, Károly, Andrásy, Ráday, Barones Orczy, Nobiles Péchy, Fáy, Patay, Szepessy, Way. Bernát, Mudrany; Pramer, Zicsy de Zsujta, Marszó,

zsó, Kovács, Vásáry, Bajory, Szabó, Csengery, Dombrády, Uzza, Matyasovszky, Szemere, Nagy, Nézzay, Radvány, Kremer, & Pulszky.

Colles viniferos habet 1mæ Classis: Csajka, Hangács, Virginás, Lajos, Zombori-Király, Disznókö.

2dæ Classis: Meszszelátó, Galambos, Kereknémahegy, Csákány, Nagy-Köves, Felbér, Bokond, Borkút.

3tiæ Classis: Hegymegy, Harcsa, Keöporos, Kis-Hangács, & Makkos.

Ex his collibus prorumpit fons limpidissimus *Hasca-Kút*, influitque in fluvium *Takta*.

§ 41.

BODROG-KERESZTÚR, Oppidum, ad distinctionem plurium in Regno *Keresztúr*, ab amne Bodrogo, cui assidet, dictum, 727. jugera terrarum arabilium complectitur, reliquum in collibus vites, Bodroganam ripam fœnisecia occupant, glebam fertilem, colonos Hungaros, Romano- & Græco Catholicos, ac Helveticæ Confessioni addictos, singulique isti cœtus distincta orationem loca, ac Romano-Catholici quidem inventæ S. Cruci consecratum templum habent. Bodrog Keresztúr Oppidum.

Per-

Pertinebat Anno 1408. ad familiam Kereſztúry cum ſtirpe de Gara identicam Not. Polit. § 118. ex qua adhuc Anno 1637. in linea Nobilium Franciſcus Garay Judex Nobilium Comitatus ſupererat, & curiam Nobilitarem in Oppido Bodrog-Kereſztúr poſsidebat. Faſc. 212. Nro. 420. Arch. Zempl. quæ hodiedum nomine Curiæ Garaianæ compellatur.

Anno 1603. Oppignoratum eſt Oppidum per Rudolphum Imp. Sigismundo Rákóczy.

Anno 1606. per Stephanum Bocskay ex conceſsione Tractatus Viennenſis redemptum, & ad caſtrum Tokay aplicatum.

Anno 1589. & 1617. fuit hic loci Typographia, uti apparet ex opuſculis ibidem procuſis, qualia ſunt: *Majeſtatis Hungaricæ Aquila a Chriſtophoro Lakner edita typis excuſa Bodrog-Kereſzturini apud Emericum Farkas Anno* 1617. Item: *Summája azoknak az Artikulusoknak &c. Bodrog Kereſzturini typis Joannis Manlii Anno* 1598. Meminit hujus libri Card. Petrus Pázmány Hodeg. Lib. 3 pag. 9.

Anno 1647. per Ferdinandum III. Imp. Georgio Rákóczy attributum eſt.

Anno

Anno 1711. poſsidebatur per Cameram Regiam.

Anno 1714. Templum Parochiale pro uſibus Catholicorum a Reformatis receptum. Faſc. 189. Nro. 91. Arch. Zempl.

Nunc Oppidi Dominus eſt Comes ab Aspremonth ex ſucceſsione aviæ Juliannæ Rakóczy. Sunt tamen & liberæ Curiæ Comitibus Teleky, Sennyey, Döry, & Nobilibus Patay, Jósa, Keczer, Bagoſſy, Beſſenyey, Kádas, Fáy, Schneider, Glaczinger, & Curia Garaiana dicta.

Privilegiis paribus cum Tokaino Oppidum iſthoc gaudet a Rudolpho II. Imp. conceſsis, & per Matthiam II. Imp. confirmatis Anno 1610. Loc. 72. Nro. 100. Arch. Zempl. Jure etiam gladii pollebat, ſed jam eo non utitur. Sigillum refert agnum, nundinæ autem celebres inſtituuntur ad dies SS. Trinitatis, Matthiæ, Bartholomæi, & Catharinæ.

Colles vitiferos habet 1mæ Claſsis, Csóka-mál, Sajgkó, Kakas, Kö-vágó, Meſzſze-látó, Ujhegy, & Henye.

H § 42.

§ 42.

Kis-falud pagus

KIS-FALUD, ſive parvus pagus, in rippa Bodrogi, ab exilitate ſua olim dictus, 336. jugera terrarum arabilium complectitur, prata ultra Bodrogum protenduntur. Incolæ Hungari Romano Catolici, & Helv. Confeſsioni addicti, parochiæ Kereſztúrienſi affiliati, vivunt ex agri, & vini cultione.

Anno 1341. poſſederunt locum Magiſtri Stephanus, Akus, Lorandus, & Ladislaus, Mychk Bani Sclavoniæ filii, vineasque in monte *Kis-folud* inter ſe diviſerunt. Not. Hiſt. § 44. Ex his demum una ſtirps villæ dominata *Zeghy* vocabatur.

Anno 1469. ad caſtrum Tokay aplicata poſseſsio donatione Matthiæ Corvini collata eſt Emerico de Zápolya.

Anno 1515. Joannes de Zápolya prodigio, quod Iſthvánffy Lib. 6. refert, excitus, Capellam Corporis Chriſti in Scepuſio fundavit, ad ejusque Rectoratum poſſeſsionem Kis-falud aplicuit, uti docetur ſequenti Inveſtitura: „ Nos Jo-„ annes DEI gratia Rex Hungariæ &c. „ Quod nos inducti meritis, & virtu-„ tibus, ac literalis ſcientiæ ſufficienti „ peritia, cæterisque animi dotibus fi-„ delis noſtri Venerabilis Francisci de

„ Nagy-

„ Nagy-Körös, quibus ipse apud Ma-
„ jestatem nostram fidedigno testimonio
„ meruit commendari. Eundem igitur
„ tanquam personam idoneam, & bene
„ meritam ad Lectoratum, Canonica-
„ tum, Ecclesiæ Scepusiensis, nec non
„ Rectoratum Capellæ nostræ ad latus
„ ejusdem Ecclesiæ Scepusiensis con-
„ structæ, simul cum possessionibus Kol-
„ bach in Scepusiensi, Somogy Aba-
„ Ujvariensi, *Kis-falud*, & *Zegi* in
„ in Zemplinienfi Comitatibus existen.
„ & habitis ad eosdem Lectoratum, Ca-
„ nonicatum, & Capellam pertinen.
„ auctoritate juris Patronatus nostri Re-
„ galis &c. duximus eligendum, nomi-
„ nandum. &c. Datum Varadini in vi-
„ gilia festi B. Laurentii Martyris Anno
„ Domini 1537. „ Ex Processu Resid.
Szathmár. Soc. JESU, contra Compos-
sessores Szeghien.

Anno 1626. Kis-falud, & Zeghy, quamvis ex pacificatione exmissa Gabriel Bethlen suæ Majestati Sacratissimæ restituit. Dat. Leutschoviæ 28. Dec.

Anno 1647. Patribus Soc. JESU fine erudiendæ juventutis Not. Hist. § 485. ad arcem Szathmár introductis, pro meliori subsistentia ad Residentiam memoratorum Patrum per Ferdinandum III. Imp. aplicata est.

Anno 1720. novis coloniis inſeſſa, cum diu antea deſolata ſtetiſſet.

Anno 1773. Societate per Bullam Pontificiam exſtincta, nunc ad fundum Studiorum publicum pertinet.

Montem vini feracem habet *Vár-hegy* rotundum, inſtar metæ ſeparatum a reliquis. In ſummo cacumine oſtendit ruinas ex arce olim Zeghiorum ibi ſupereminente reſiduas.

§ 43.

Szeghy prædium

SZEGHY prædium, olim pagus familiæ agnominis, in ripa Bodrogi, glebam feracem, ſed multis adhuc dumetis obſitam habet.

Poſsidebatur olim per familiam *Zeghi*, eaque in ſexu virili exſtincta per Joannem Zápolya ad Capellam SS. Corporis Chriſti aplicatus, per Gabrielem Bethlen occupatus, Anno 1626. Ferdinando II. Imp. reſtitutus, per hunc familiæ Rakaczay in parte collatus. Not. Polit. § 196.

Nunc plurimos heros agnoscit, utpote Fundum Studiorum publicum, Comites Aspremonth, Barones Berzeviczy, Nobiles Patay, Péchy, Keczer, Kazinczy, Deſſeöffy, Mudrány, Olchváry, Okolicsány, qui omnes ibi manſiones

ſuas

ſuas vinicolandi ſtudio, & diverſoria habent.

Colles vitiferi præſtantiſsimo fructu ſupereminent prædio, vocanturque: Somos, Poklos, Mézpeſt, Göböly, Lapis, Csirke, Czigány, Aranyos, Hoſzſzúmály, Varjas, & Hatalos.

Sylvæ quoque Longh Not. Polit. § 55. memoratæ, ſed nimis devaſtatæ pars hic viſitur.

§ 44.

OLASZI-LISZKA Oppidum in ripa Bodrogi, glebam frugum, & vini feracem, 962. jugera terrarum arabilium, ampla fœniſecia ad amnem Bodrogum, ſylvæ Longh Not. Polit. § 55. memoratæ partem incolæ Hungari Romano-Catholici, & Helveticæ Confeſsioni addicti diſtinctum Templum, & Oratorium habent. Turris Templi Catholicorum eſt ſtructuræ eximiæ, ambulacris ex ſecto lapide ornata. Liſzka Oppidum

Cum adventu Ungarorum locum incoluiſſe Sclavos, nomen *Liska*, Slavis vulpem deſignans indigitat.

Anno 1245. poſt devaſtationem Tartaricam locum inſtauraſſe, & vitibus conſeviſſe Italos jam ſupra § 20. & Not. Hiſt. § 22. docuimus. Unde *Olaſzi*,

ſive *Italorum-Liſzka* nominari cœpit. Quamvis & *Liska* nomen ab Italis derivari non vana ſit conjectura: quod etiam *Liskanus* Ferdinandi I. Dux, Iſthvánffii Lib. 15. & Bethlen Lib. 3. memoratus, Italice *Lisča* vocatus fuerit.

Anno 1248. Terram *Lizka-Olozi* ad ſe pertinentem Rex Bela IV. Eccleſiæ B. Martini de Scepus donavit. Ut ſupra § 20.

Anno 1290. Donationem hanc Andreas III. renovavit. Ut ſupra § 20.

Anno 1466. Matthias Corviuus Rex nundinale privilegium Qppido contulit. Prot. 49. pag. 97. Arch. Zempl

Anno 1530. Joannes Zápolya Rex Oppidanos ad 12. milliaria liberos a teloniis pronunciavit. Ex proceſſu Urbar.

Anno 1560. per Lazarum Schwendium Belliducem fuit ad Confinium Tokay, occupatum, ſed publica lege Art. 32. 1567. Præpoſito, & Capitulo Scepuſienſi reſtitutum.

Anno 1606. vi pacificationis Vienneņſis traditum eſt ad tempus oppidum Stephano Bocskay. Not. Hiſt. § 357.

In reliquo ſicut ſemper erat Præpoſituræ Scepuſienſis fundationale, ita nunc quoque per Episcopum, & Capitulum Scepuſienſe poſsidetnr. Sunt tamen & hic liberæ Curiæ Residentiæ

olim

olim Patrum Jesuitarum Leutſchovien. ac Nobilium Melczer, & Jakabſalvay.

Sunt Oppidanis eximia privilegia a Rudolpho II. & Ferdinando II. Imp. conceſſa, quibus a labore Dominis præſtando exempti moderatum nonniſi cenſum ſolvunt, jus epocillandi, conſvetudines nonandi, diſtinctum Magiſtratum, nundinarum, & fori proventum, ac Sigillum Tokayenſi ſimile habent. Jure etiam gladii pollebant, ſed eo non utuntur.

Nundinæ, ſed non multum frequentes hic celebrantur ad dies SS. Benedicti, Ladislai, Michaelis, & Andreæ.

Clivis vini primæ Claſsis feracibus Rány, & Élőhegy dictis gloriantur. Sed & conſitum eſt vitibus diverticulum *Meſzes*, olim *Mesces* Comitis Autolei, de genere Hermanni poſseſsio, in quam dum Anno 1255. nominatus Comes introduceretur Diplomate Belæ IV. Regis deſignati erant homines Regii Comes Stephanus filius Cadar de Tolchva, vel Andronicus de eadem. Katona Tom. 6. pag. 230.

§ 45.

Vámos-Ujfalu pagus

VÁMOS-UJFALU pagus (*) five telonialis nova poſſeſsio, a telonio ibidem exigi conſueto (uti mox videbimus) dicta, glebam fertilem, colles vitiferos, 336. jugera terrarum arabilium habet. Coloni Ungari Romano-Catholici, & Helveticæ Confeſsioni addicti parochiæ Tólcsvenſi affiliati.

Anno 1490. Dominus loci fuit Joannes de Tharcza. Not. Hiſt. § 131.

Anno 1512. Nicolaus de Thárcza pagum Vámos-Ujfalu *cum Telonio ibidem exigi conſveto*, aliasque poſseſsiones cum Emerico de Perén Palatino pro Caſtro Wjvár permutavit, uti ſequentes literæ perhibent: „ Nos Wladislaus DEI „ gratia Rex Hungariæ &c. quod Spec- „ tabilis, ac Magnificus Emericus de „ Perén Comes perpetuus Comitatus „ Aba-Ujvár, & hujus Regni noſtri „ Hungariæ Palatinus, & Judex Cuma- „ norum noſtrorum, ab una, ac Egre- „ gius Nicolaus de Thárcza partibus „ ab altera, idem etiam Emericus de „ Perén Francisci, & Petri filiorum, præ-

(*) Antiquitus *Vámos* vocabatur. Wagner Dipl. Sáros pag. 78.

„ præfatus vero Nicolaus de Thárcza
„ cunctorum fratrum , & proximorum
„ ſuorum oneribus in ſe aſſumptis. Pri-
„ mo præfatus Emericus de Perén Co-
„ mes, & Palatinus caſtrum ſuum Wj-
„ vár vocatum in Comitatu de Sáros
„ exiſtens ſimul cum poſſeſsionibus Uj-
„ falu, Lithynye, Olenyk, Hanigócz,
„ Beglér, Kruslolov, nec non telonio
„ in dicta poſſeſsione Ujfalu exigi ſolito
„ &c. annotato Nicolao Thárczay dedi-
„ diſſet, & contuliſset. E converso
„ idem Nicolaus Thárczay omnes, &
„ totales portiones ſuas poſſeſsionarias
„ in oppido, & poſſeſsionibus infraſcrip-
„ tis videlicet Tholchova, *Vámos-Új-*
„ *falu, ac telonio ibidem exigi ſolito*,
„ nec non Chergew, Nagy Thoronya,
„ Gerchel, Upor, Isép, Abara, &
„ prædio Kis-Abora in Comitatu, Zem-
„ plén prælibatis Emerico de Perén Co-
„ miti, & Palatino, ac Francisco, Pe-
„ tro filiis ejusdem dediſſet, & contu-
„ liſſet &c. „ Dat. in Erd. &c. Anno
1512. Ex Coll. Dipl. Caroli Fejérváry
Tom. III.

Poſsidebatur ergo pagus Vámos-új-
falu per Perénios Petrum, & filium
ejus Gabrielem, per eosque ad caſtrum
Patak aplicatus eſt.

Anno 1563. Gabriele Perénio ſine hærede decedente, Vámos-Ujſalu illos heros agnovit, qui caſtro Patak dominabantur, utpote

Anno 1564. Fiſcum Regium.

Anno 1574. Familiam Dobó Not. Hiſt. § 255.

Anno 1601. Dobonibus in Franciſco filio Stephani exſtinctis occupata eſt per Fiſcum Regium. Not. Hiſt. § 341.

Anno 1608. in Michaëlem Lorántffy de Serke per Fiſcum Regium translata.

Anno 1630. Georgius Rákóczy per connubium cum Suſanna Lorántffy posſeſſorium ejus adivit.

Anno 1711. ex nota Franciſci II. Rákóczy occupata per Fiſcum Regium.

Auno 1720. Principibus a Thrauczon per Carolum VI. Imp donata, hisque

Anno 1780. in ſexu virili emortuis, nunc per Cameram Regiam poſsidetur.

Fuit circa exitum ſæculi prioris deſolata ſolitudo, unde & in Donatione Principum Thrauczon prædium nominatur, noſtro jam ævo novis coloniis infeſſa, rudera antiquæ ſtructuræ Templi oſtentat. Vineæ loci uno tantum clivo *Rány* dicto definiuntur.

§ 46.

§ 46.

NAGY-TÓLCSVA Oppidum in amœna valle ſitum, a rivulo e proximis montibus Horváthienſibus manante, & jam cum poſtremo Hungarorum in Pannoniam adventu *Tolsua* dicto nomen accepit, uti mox infra videbimus. Glebam optimam, 650. jugera in terris arabilibus habet. Incolæ loci Hungari, religionem Romano- & Græco-Catholicam majori in parte profitentur. Sunt tamen complures etiam Helveticæ, & Auguſtanæ confeſsioni addicti, ac Judæi. Publicum vero religionis exercitium cum Templis nonniſi Romano- & Græco-Catholici, ac Helveticæ Confeſsioni addicti habent. Tólcsva Oppidum

Primus ex Hungaris locum poſſedit miles *Retel*, pater *Oluptulma*, cui Arpad Dux terram a *Satur-halma* (nunc Sátor-Ujhely) uſque ad fluvium *Tulsuoa* condonavit. Anonym. Belæ Reg. Notar. Cap. 15.

Anno 1366. poſsidebatur per Ladislaum filium Joannis de Tolchua, cujus antenati jam anno 1254. loco dominabantur, nominanter: Joannes filius Langenſii, Demetrius filius Uz Gregorius filius Kemez & Uz filius Balaſei de Tolchua. Not. Hiſt. § 24. Sed & Anno

1255.

1255. Comes Stephanus, filius Cadar de Tolchua, & Andronicus de eadem, qua homines Regii pro reambulatione metarum possessionis Mesces designabantur, uti supra § 44. vidimus.

Anno 1512. Nicolaus Tárczay totales possessiones Tolchua, & Vámos-ujfalu cambiavit cum Emerico de Perén pro Castro Ujvár in Comitatu Sáros. Ut supra §. 45.

Anno 1514. „ Elias Plebanus de „ Tolchua, Factor Cardinalis Strigoni„ ensis universarum Ecclesiarum Pleba„ nis significat: quod Laurentium Zywr „ Concivem de Cassa Constantinopolim „ miserit ad congregandum populum „ contra Turcas mandando: ut illum, „ & suos sequaces sub pœna excommu„ nicationis comiter acceptent. Wag„ ner Dipl. pag. 319.

Ab Anno 1630. tanquam arcis Patak appertinentia possidebatur per Rákóczios.

Anno 1700. Oppignoravit illud Franciscus Rákóczy Stegnerianis.

Anno 1714. Templum Parochiale ab Helveticæ Confessioni addictis pro parte Catholicorum receptum. Fasc. 189. Nro 95. Arch. Zempl. Qua occasione fæminæ Tolcsvenses colis, furcillis, aliisque muliebribus armis instructæ intro-

tro-

troductum Catholicum Parochum Gabrielem Nedeczky putridis gallinarum ovis, veluti totidem bombardis impetitum Oppido rursus ejecere, reductum dein per Comitem Joannem Pálffy insolentibus fæminis cum Magistratu pro demerito castigatis. Prot. 12. pag. 73. Arch. Zempl.

Hodie Oppidum possidetur ad Majoratum Familiæ Nobilium Szirmay. Sunt præterea Nobilibus Nagy, Berhely, Mezössy, Szemere, & Carove liberæ Curiæ.

Orientem versus adjacet Oppido diverticulum Kis-Tólcsva dictum, in quo diversorium, & duæ molæ ad Nobiles Szirmay spectantes visuntur.

Colles vitiferi Tolcsvenses sunt 1mæ Classis: Cziróka, Paczoth, Kútpatka, & Gyapáros.

2dæ. Classis: Elöhegy, Várhegy, Nagykeö, & Bikódal.

Solum ubique resolutum est, & pingue, inferne silice Jaspideo diversi coloris permixtum; ut supra § 3. Auri etiam, & argenti particulis saxa inprægnata esse indubium est, sed in tam exigua quantitate: ut operariis mercedem non rependant. Unde in proverbium de auri, & argenti fodinis Tólcsvensibus abivit: *quod earum cultura ter-*

tertia quævis generatio hominum decipiatur.

In cacumine collis Vár-hegy ſunt rudera arcis, & lacus, ſeu paludis, a quibus Oppido nomen relictum eſſe aliqui autumant, quaſi Tós-vár vocatum olim fuiſſet.

§ 47.

Erdő-Bénye pagus.

ERDŐ-BÉNYE pagus, in montibus undique incluſa planitie, unde & nomen a ſylvis mutuavit. 559. jugera terrarum arabilium continet, ſolum vinearum ubique lapidoſum eſt: ut fortiſsimis bipallis ſubigi debeat, ager ſolo licet reſoluto, tamen macro. & tritici impatiente, fœni facultas nulla niſi per montium cacumina, quæ æſtate ſicca extorrentur, vini tamen generoſi ferax eſt. Eminet reliqua inter ædifficia templum Divo Georgio Sacrum Catholicis uſibus deſtinatum, ſed & oratorium eſt Helveticæ Confeſsienis, nam utriusque religionis inhabitant incolæ, iique Hungari.

Anno 1604. poſsidebatur per Joannem Joó de Kaſzaháza Perſonalis præſentiæ Regiæ in judiciis Locumtenentem, quem Iſthvánffy Lib. 33. in bo-

bonorum amiſsione damnatum, & turri arcis Viennenſis incluſum ſcribit.

Poſt annum 1630. poſſeſsioni ad Caſtrum Patak aplicatæ dominabantur Rákóczii.

Anno 1700. per Franciſcum Rákóczy Oppignorata eſt Stegnerianis.

Nunc ad Majoratum familiæ Nobilium Szirmay poſsidetur. Sunt tamen Comitibus Barkóczy, & Nobilibus Jósa ſuæ Curiæ.

Colles vini feraces hic ſunt præcipui: Tólcsva, Verömály, Zsabás, Barna-mály, Öſzvér, Mulató-hegy, & Vár-hegy, in quo rudera præallatæ § 46. arcis.

Ex clivis his complures fontes manant. Duo ſunt magis memorabiles *Rednek* dictus, aquas ſtillat nitreas, coloris cærulei, qui valetudinis cauſa adhibetur balneis. Alter aluminoſus *Szemgyógyitó* vocatus ex eo: quod oculis medeatur, reliqui non tam Medici, quam potui vinitorum utiles.

Adjacet pago diverticulum *Kis-Bénye*, ubi olim alium pagum ſtetiſſe Donatio Regia Caroli VI. pro Principe Thrauczon Anno 1720. facta indigitat.

§ 48.

§ 48.

Zsadány pagus

ARBONA-ZSADÁNY pagus, a rivis Arbona, & Zsadány, qui e monte Zsadány prorumpentes pagum interfluunt, & in Bodrogum influunt, nominatus, glebam frugum, & vini præſtantiſsimi feracem, 313. jugera terrarum arabilium, fœniſecia ad Bodrogi ripam habet. Incolæ Hungari, Romano- & Græco Catholici, ac Helveticæ Confeſsioni addicti, parochiæ Tólcsvenſi affiliati.

Anno 1321. duas poſſeſsiones *Orbon* & *Zsadány*, nunc conjunctas efficiebat, poſsidebaturque per Marcellum, & Juche pro effuſione ſanguinis eorum per Belam IV. Regem collata, uti ſequens Diploma metas etiam harum poſſeſsionum deſcribens, & Clauſtri Patrum Dominicanorum in Patak mentionem faciens perhibet: „ Excellentiſsimo Do-
„ mino ſuo Carolo DEI gratia Illuſtri
„ Regi Hungariæ Capitulum Eccleſiæ
„ Agrienſis &c. Literas Veſtræ Sereni-
„ tatis recepimus continentes: quod
„ mitteremus hominem noſtrum pro
„ teſtimonio fidedignum, coram quo
„ Andreas de Zombor homo Veſter
„ ſciret, & inquireret omnimodam ve-
„ ritatem: ſi poſſeſsio *Zadani* vocata

„ in

„ in Comitatu de Zemplén existens
„ Marcello, & Juche pro eorum me-
„ ritoriis servitiis, & effusione sangvi-
„ num eorundem per Dominum Belam
„ condam Regem Hungariæ Claræ me-
„ moriæ avum Vestrum exstiterit col-
„ lata, & donata perpetuo possidenda,
„ & quod privilegia eorum super ipsa
„ possessione confecta *in Claustro Fra-*
„ *trum Prædicatorum de Potoka* igne
„ fuerint concremata? &c. Misimus
„ hominem nostrum virum idoneum,
„ videlicet *Nicolaum Sacerdotem de*
„ *Zerench* Vice-Archi-Diaconum &c.
„ qui diligenter inquirendo talem super
„ præmissis scivissent veritatem: quod
„ prædicta possessio *Zadány* Marcelli,
„ & Juche prædictorum fuisset ab anti-
„ quo, & privilegia eorum, super præ-
„ dicta possessione confecta in *Claustro*
„ *Fratrum Prædicatorum de Potoka*
„ igne fuissent concremata. Metæ ve-
„ ro, quibus dicta possessio *Zadány* ab
„ aliis terris separatur, prout idem ho-
„ mo noster nobis recitavit, hoc ordi-
„ ne exprimuntur: Quod prima meta
„ incipit a parte Septemtrionali juxta
„ quemdam fluvium *Orbon Potoka* vo-
„ catum, in fine villæ *Orbon*, ubi est
„ meta terrea, deinde progreditur ver-
„ sus orientem, & pertranseundo quem-

„ dam montem lapidoſum venit ad
„ unam metam lapideam, deinde cir-
„ cumeundo quemdam montem *Man-*
„ *dalon* nominatum deſcendit verſus
„ fluvium *Zadán-Potoka* nominatum,
„ & venit ad quoddam ſpinetum, ubi
„ eſt meta terrea, deinde in eadem
„ plaga eundo venit ad quasdam ma-
„ gnas arbores populeas, pro meta
„ aſsignatas, & ibi in conjunctione in-
„ ſulorum fluvii *Budrugh* pertranſit ip-
„ ſum fluvium *Budrugh*, & per pra-
„ tum, ac arbores verſus meridiem di-
„ ſcurendo ſuper quoddam venit *pro-*
„ *monthorium Zadány-halma* vocatum,
„ ubi eſt meta terrea, deinde circum-
„ eundo tres lacus *Hozzutou*, *Zeluſtou*,
„ *Lapoſtou* vocatos progreditur verſus
„ villam *Wys*, & ibi ad jactum unius
„ ſagittæ circumdat quemdam fluvium
„ *Turczer* nominatum, deinde regre-
„ diendo verſus occidentem circuit an-
„ gulum *Budrug*, & eundo verſus ean-
„ dem plagam venit ad vallem villæ
„ *Sára*, deinde reflectitur iterato ver-
„ ſus Septemtrionem, & pertranſeundo
„ fluvium *Budrug* venit ad quandam
„ arborem pyri pro meta aſsignatam,
„ deinde a partæ villæ *Sára* per ripam
„ cujusdam lacus diſcurrendo venit ad
„ duas arbores pyri pro meta aſsigna-

„ tas,

„ tas, deinde afcendendo venit ad quan-
„ dam vallem *Mocholaston* vulgo vo-
„ catam, & in eadem valle difcurrendo
„ circuit quendam montem *Zadany-he-*
„ *gye* vocatum, & defcendendo venit
„ ad metam principalem, & ibi termi-
„ natur. Datum tertio die quindena-
„ rum Epiphaniæ Domini, anno 1321.
„ Loc. 25. Nro. 73. Archivi Zempl.

Anno 1516. medietatem poſſeſsionis Clauſtro Paulinorum Terebeſsienſi donavit Sigismundus Zrittey. Fragmen Corvi Eremit.

Altera medietas pagi poſsidebatur ad Caſtrum Patak per Perénios, & alios iis ſuccedentes.

Anno 1606. Portio Paulinorum occupata fuit per Stephanum Bocskay.

Anno 1610. Patribus reſtituta. Faſc. 210. Nro. 231. Arch. Zempl. & Art. 2. 1613.

Anno 1666. Medietas ad Dominium Patak ſpectans per Principem Sophiam Báthory, & filium Franciſcum Rákóczy Reſidentiæ. Patrum Societatis JESU Patakinenſi attributa. Not. Hiſt. § 564.

Anno 1678. altera medietas Decreto provinciæ a Clauſtro Paulinorum Terebeſsienſi avulsa, & ad Cænobium eorundem Patrum S. A. Ujhelienſe aplicata. Fragmen Corvi Erem.

Anno 1773. Patribus Jesuvitis, Anno 1786. Patribus Paulinis sublatis, nunc in medietate ad fundum Studiorum, in altera medietate ad fundum Religionis possidetur.

Colles vini feraces hic sunt: Zsadány-hegye, Elő-hegy, Szár-hegy, Szent-Ignácz, omnes soli meridiano obversi, & ideo plurimas uvas passas proferentes.

§ 49.

Olaszi pagus OLASZI olim *Olaz* pagus, in Bodrogi ripa, ab Italis conditoribus dictus, ut supra § 20. & Not. Hist. § 22. solum fertile, frumenti, & vini ferax, 614. jugera terrarum arabilium, prata fæcunda, sylvas glandiferas *Longh* Not. Polit. § 55. memoratas, ac bene conservatas, in fluvio Bodrogo utilem piscaturam, incolæ Hungari Romano- & Græco-Catholici Templa distincta, ac hi suum Parochum, illi Capellanum localem habent.

Anno 1244. Conditus est pagus per Italos, qui vineas vitibus Italicis noviter hic plantarunt. Ut supra § 20. & Not. Hist. §. 22.

Anno 1252. Metas Venetorum in

Oloz,

Oloz, & *Potok* Cyprianus Comes de Sarus divifit. Ibidem.

Anno 1257. Olaſzienſes incolæ erant Vinitores Regii. Not. Polit. § 26.

Anno 1438. poſsidebat locum Joannes de Perén.

Anno 1504. Emericus de Perén poſseſsionem avitam *Olaſzi* Cænobio Terebeſsienſi Patrum Paulinorum a ſe fundato contulit, uti ſequentes literæ do-
„ cent: „ Nos Wladislaus DEI gratia
„ Rex Hungariæ &c. Quod fidelis nos-
„ ter ſincere dilectus Spectabilis, ac
„ Magnificus Emericus de Perén Co-
„ mes perpetuus Comitatus Abaujvár,
„ & Regni noſtri Hungariæ Palatinus,
„ ac Judex Cumanorum noſtrorum co-
„ ram Nobis perſonaliter conſtitutus
„ oneribus, & quibusvis gravaminibus
„ Franciſci, & Petri filiorum, nec non
„ Barbaræ filiæ, aliorumque cuncto-
„ rum fratrum, & conſangvineorum
„ ſuorum, quos infraſcriptum tangeret,
„ ſeu tangere poſſet negotium, ſuperſe,
„ & cunctas hæreditates aſſumptis pro-
„ poſuit, & Confeſſus eſt in hunc mo-
„ dum: Quod quia ipſe Comes, &
„ Palatinus ſalutari Zelo ex Alto in-
„ ſtinctus, & animo revolvens nihil
„ eſſe homini magis firmum, & ſtabile
„ in alio ſæculo, quam merita, quæ

„ hominem ſequantur, volens ſuæ, ac
„ parentum, & majorum, poſterorum-
„ que ſuorum ſaluti conſulere, atque
„ pro ſuæ ſuorumque majorum, ac pa-
„ rentum, & poſterorum ſuorum ani-
„ marum refrigerio Sanctum, & pium
„ memoriale inſtituere, & poſt ſe re-
„ linquere, ſimul etiam ea devotione,
„ quam erga Beatiſsimam Virginem
„ Mariam, DEI genitricem, in cujus
„ glorioſo nomine Clauſtrum quoddam
„ in Oppido ſuo *Terebes* vocato, quod
„ per ipſum conditum, & fundatum
„ exiſtit, accenſus, cuius patrocinio ſe,
„ ac ſuos in conſpectu DEI perpetuo
„ foveri confidit, poſſeſsionem ſuam
„ avitam, & paternam *Olaſzi* videlicet
„ vocatam in Comitatu Zemplen ha-
„ bitam, ſimul cum cunctis ſuis utilita-
„ tibus &c. Prout nos quoque conſi-
„ derantes bonam mentem, & factum
„ ſalutare ejusdem Domini Comitis, &
„ Palatini &c. dictam collationem, at-
„ que donationem, Elemoſynariamque
„ ipſius largitionem per eum modo
„ præmiſſo dicto Clauſtro, & Fratribus
„ Eremitis coram Nobis factam ratam,
„ gratam, & acceptam habentes, eidem
„ Donationi, collationi &c. noſtrum Re-
„ gium, & gratioſum conſenſum præbui-
„ mus, præbemusque benevolum pari-

„ ter

„ ter & aſſenſum &c. Datum Budæ
„ in feſto B. Martini Epiſcopi, & Con-
„ feſſoris, anno Domini 1504. Regno-
„ rum noſtrorum Hungariæ anno 14.
„ Bohemiæ vero 34 L. S. Loc. 10.
„ Nro. 367. Archivi Zempl.

Anno 1606. occupata fuit per Stephanum Bocskay.

Anno 1610. Patribus reſtituta. Faſc. 210. Nro. 231. Arch. Zempl.

Anno 1678. Decreto Provinciæ a Clauſtro Terebeſsienſi avulſa, & ad Claſtrum Ujhelienſe aplicata. Fragmen Corvi.

Anno 1786. Sublato Paulinorum Ordine, nunc ad fundum Religionis publicum poſsidetur.

Terreno poſſeſsionis includitur diverticulum *Csók-földe*, ſive *terra oſculi*, quod plebs a terreno Patakinenſi avulſum, & per Sophiam Báthory viduam Rákóczianam pro dato ſibi per unum e Patribus Paulinis oſculo iis traditum fabulatur.

Colles vitiferi ſunt hic: Magoshegy, Somos, & Mandalin.

§ 50.

Petrahó pagus

PETRAHÓ, olim *Patrowſzkó*, *Patrowo* pagus, intra Olaſzi, & Patak in ripa Bodrogi, glebam fertilem, 410. jugera terrarum arabilium, incolas Hungaros, Helveticæ Confeſsioni addictos ac proprio Miniſtro, & oratorio gaudentes habet.

Anno 1248. poſt vaſtitatem a Tartaris illatam locus etiam iſte inſeſſus fuit coloniis Italicis, qui vites noviter hic plantare cæperunt.

Anno 1257. Rex Bela IV. ob remedium animæ ſuæ Fratribus in *Thuruny* (ſive uti Kaprinay habet) *Thurul* S. Auguſtini regulam profitentibus quatuor manſiones vinitorum ſuorum *villam inter Potok, & Oloz* poſitas donavit. Ut ſupra § 20. Unde cum loci Domini fuerint *Patres*, voce a Latinis derivata per Ungaros *Pátereké*, per Ruſſos oras has incolentes *Patrowſzkó* & *Patrowo* dicebatur, ſenſimque *Patrowo* in *Paterhó*, ac tandem in *Petrahó* degeneravit, cum præſertim Hungari a Ruſsis, & Slavis pagum Patrum indigitantibus *Pater ho drzi* frequentius audirent.

Turuny autem a turri Auguſtinianorum denominata, & perignarum lingvæ Ungaricæ ſcribam perperam *Thurul* vocata

cata possessio fuit *Toronya*, quam Augustinianorum fuisse infra § 52. videbimus.

Anno 1530. Revolutione Evangelii his in partibus suborta, posteaquam Religiosi Patres per Casparum Drágffy occupata possessione Thoronya Not. Hist. § 177. pulsi sunt, possessio quoque Patrahó pet Petrum Perénium ad Dynastiam Patakinensem aplicata, expost eosdem heros, quos arx Patakina experta est, ac hodie quoque per defectum sexus virilis Principum a Trauczon ad Dominium Patak per Cameram Regiam possidetur.

Colles vitiferos in terreno proprio non habet possessio, sed collem Patakinensem sibi vicinum *Szent - Vincze*, olim ad Patres Dominicanos spectantem vitibus excolit.

§ 51.

SÁROS-NAGY- & KIS-PATAK Oppida duo conjuncta, olim *Potok* & *Kettel-Pataka* dicta, prius in dextra, posterius in sinistra Bodrogi ripa, glebam fertilem, ampla fœnisecia, lacus piscosos, colles vinis feraces, sylvas glandiferas Longh, & Esztava nominatas, 1597. jugera, terrarum arabilium possident, in-

Nagy. & Kis-Patak Oppida

travillanum autem Oppidi Nagy-Patak 177,551. Oppidi Kis-Patak 104,661. in toto 282, 212. Orgias quadratas constituit. Incolæ Hungari, Romano- & Græco-Catholici sua templa, prout & Helveticæ Confessioni addicti suum oratorium, Parochos, & Ministrum habent.

Nomen *Sáros-Patak*, sive cænosi fluvii acceperunt cum adventu Hungarorum in Pannoniam a transvadatione parvi fluvii, „ qui manans a *Satur-halma* descendit, in *Budrug* per militem „ Hungarum *Rettel* patrem *Oluptulma* „ facta, qui per inundationem aquarum „ equo offendente in aquam submersus, „ & sociis ejus adjuvantibus vix a letho „ liberatus, unde locus ille per socios „ *Rettel* per risum *Rettel-Potoka* nominatus est, terramque illam, quæ „ *Rettel-Potoka* vocatur, posteritas „ *Rettel* usque ad tempora Andreæ „ Regis filii Calvi Ladislai habuit. Anonym. Belæ Not. Cap. 15.

Primus ergo loci possessor ex Hungaris fuit per Donationem Arpadi Ducis Rettel pater Oluptulma, qui & conditor arcis fuisse videtur. Quia nulla arcis cum adventu Hungarorum occurrit mentio. Jam vero

Anno

Anno 1050. Rex Andreas I. locum *Pataka* cum posteris Retel cambiavit, & cum Regina Agumenda filia Ducis Ruthenorum securioris permansionis caussa (*quia timebat advettum Imperatoris Tentonicorum*) hic habitavit. Anonym. Cap. 15. Pray Annal. Lib. 1. Bonfin. Dec. 11. L. 11. Unde locum jam munitum fuisse indubium est.

Anno 1201. Emericus Rex Hospites de Potok judicio sui Præpositi subjecit, & hoc non sufficiente Palatini, vel Regis, ac ut nullius alterius subjaceant judicio, præcepit. Wagner MSS. Tom. I. pag. 310.

Anno 1212. Andreas II. Rex Patakini commoratus, ejusque filia S. Elisabeth hic nata. Not Hist. §. 18. Patak castrum fuisse pariter indicant.

Ab Anno. 1218. usque 1330. inferior pars Comitatus a Castro Potok denominabatur *Comitatus Potokiensis*. Not. Hist. § 12. 37. Quia vero Comitatuum *Vár-megye* denominatio a præcipua arce fiebat, arcis adhæc Præfectorum nomina in *Ritu explorandæ veritatis*, & Not Hist. §. 13. jam de anno 1219. designentur, arcem jam antea ibi stetisse extra omne dubium est. Recensentur autem Comites Potokienses sequentes: Anno 1219. Gregorius. Anno

no 1229. Farkasius, Anno 1273. Ladislaus Comes de Beregh, & Potok. Anno 1223. Magister Danch Comes etiam de Zoliom, Anno 1323 Mychh Comes de Sarus, & Potok Anno 1330. Joannes filius Alexandri, de Comitatu Potokiensi, in Chron. Joan. de Thwrócz Cap. 96.

Anno 1252. post devastationem Tartaricam locus insessus fuit per colonias Venetas, sive Italicas, qui vites noviter his in partibus plantare, & colere cæperunt. Ut supra § 20.

Anno 1262. Stephanus junior Rex Belæ IV. filius hic habitavit, turrim arcis ex parte Septemtrionali exstruxit, ac Comiti Michaëli filio Ubul donavit. Not. Hist. § 25.

Anno 1286. Mokyanus Palatinus hic Congregationem Generalem celebravit. Not. Hist. § 28.

Anno 1291. Andreas III. Rex recognoscit: quod Magister Georgius, filius Simonis Castrum Regium Potok Regiæ se submittendo gratiæ ad primum mandatum Regium sine difficultate qualibet resignaverit. Katona Tom. 4. pag. 1074.

Anno 1301. Patak in Diplomate Civitas Regia vocatur, acrique prælio inter Matthæi de Threnchén asseclas, &

Re-

Regios milites ibi decertatum eſt. Kaprinay pag. 217. Timon Caſſovia vetus, & Nova pag. 33.

Expoſt Civitas Patak pro fideliter navata in bello hoc opera videtur fuiſſe Simonis Comitis Not. Hiſt. § 27. nominati filiis donata, cum iidem Anno 1321. caſtrum *Pothok* pro Caſtro *Purusthyan* cum Carolo Rege permutaverint. Katona Tom. 8. pag. 431. & Windiſch in Ungriſch Magazin Tom. 2. pag. 171.

Anno 1330. Joannes filius Alexandri de Comitatu Potokienſi Caroli Regis vitam ſervavit. Thwrócz. Chron. Cap. 96. Pray Annal. L. 2. pag. 26. Bonfin. Dec. 2. Lib. 9.

Anno 1366. Patak fuit Civitas Reginalis ſive Reginarum Hungariæ, uti adjudicatoriæ per oppidanos in proceſſu Urbariali in origine reproductæ perhibent, quas nos quoque in verbis ad rem noſtram facientibus eo majore cum fiducia horſum tranſcribimus: quod ex iis tam Magiſtri Tavernicorum Reginalium cauſas pure Civium Reginalium diſcutiendi, quam Judicis Curiæ Regiæ de proprietate jurium judicandi activitas pateat: „ Nos Comes Stephanus „ Bybek Judex Curiæ Sereniſsimi. „ & Magnifici Principis Domini Lu„ dovici, DEI gratia Inclyti Regis

„ Hun-

„ Hungariæ. Memoriæ commendamus
„ tenore præſentium ſignificantes, qui-
„ bus oxpedit univerſis. Quod Lau-
„ rentius Sartor pro Stephano, filio
„ Pauli de Butka, cum Procuratoriis
„ literis Conventus Eccleſiæ de Leleſz
„ juxta continentiam literarum Georgii
„ Bybek Magiſtri *Tavernicorum Regi-*
„ *nalium* fratris noſtri Prorogatoria-
„ rum in Octavis diei Strenarum in
„ Anno Domini 1364. præteritis in
„ figura judiciaria ejusdem Magiſtri Ta-
„ vernicorum comparendo contra *Ci-*
„ *ves, & Hoſpites de Patak*, quas-
„ dam duas literas inquiſitionales, unam
„ ejusdem Conventus de Leleſz, &
„ aliam Vice-Comitis, & Judlium Co-
„ mitatus de Zabólch, ambas Domino
„ noſtro Regi, ad ſuum literatorium
„ Præceptum reſcriptas, tenorem lite-
„ rarum Regalium ipſis Conventui, ac
„ Vice-Comiti, & Judiium directarum
„ de verbo ad verbum in ſe haben-
„ tes; afferens actionem, & propoſi-
„ tionem ejusdem Stephani, filii Pauli
„ literis explicari in eisdem, prout per
„ literas ejusdem Magiſtri Tavernico-
„ rum *Reginalium* exinde confectas in-
„ formabamur, ſibi præſentarant inter
„ cætera ſua ſerie exprimentes: Quod
„ Regius, & dicti Conventus homines,

„ ac

„ ac duo ex Judlium Comitatus de Za-
„ bólch ad infrascripta rescienda trans-
„ missi, in eisdemque literis nomina-
„ tim conscripti in Comitatibus Zem-
„ plén, & Zabolch circumeundo, ab
„ omnibus, quibus decuisset, & licuis-
„ set, talem de infrascriptis scivissent
„ veritatem: Quod memorati *Cives*,
„ *& Hospites de Patak* propria eorun-
„ dem potentia ad faciem possessionis
„ Gáva vocatæ prædicti Stephani, fi-
„ lii Pauli venientes quoddam pratum
„ ipsius defalcassent, & fænum in eo-
„ dem habitum, & defalcatum aspor-
„ tassent. Quarum literarum exhibi-
„ tionibus factis, earumque perce-
„ ptis tenoribus, & expositis præfato
„ Laurentio Sartore Procuratore dicti
„ Stephani filii Pauli eidem super
„ præmissis ex parte prædictorum
„ *Civium, & Hospitum de Patak*
„ *judicium, & justitiam per ipsum*
„ *Magistrum Tavernicorum Reginalium*
„ *elargiri postulante;* Michael filius Kut-
„ mér pro eisdem Civibus, & hospi-
„ tibus de Patak cum Procuratoriis li-
„ teris eorundem in ipsius Magistri Ta-
„ vernicorum *Reginalium* exurgendo
„ præsentiam responderat ex adverso:
„ quod præfati Cives, & hospites de
„ Patak annotatum pratum pot ntiali-
ter

„ ter non defalcaſſent, ſed ipſi Cives
„ annotatum pratum tempore ab an-
„ tiquo *nomine terræ, ſeu juris Regi-*
„ *nalis intra metas dictæ Civitatis Pa-*
„ *tak* exiſtentis uſi exſtitiſſent, nec in
„ aliquo adtineret poſſeſsioni Gáva præ-
„ notatæ, quibus ſic habitis, idem Lau-
„ rentius Procurator præfati Stephani
„ filii Pauli objecerat eo modo: quod
„ metæ ipſius Civitatis Patak annota-
„ tam poſſeſsionem Gáva in nulla ſui
„ parte attingerent, ſed ipſi Cives de
„ Patak ultra trium, vel quatvor pos-
„ seſsionum, ſeu villarum modo præ-
„ miſſo potentialiter venientes præmiſſa
„ perpetraſſent, & in eo ſe idem Ste-
„ phanus ad juridicam aſſertionem vici-
„ norum, & commetaneorum, Compro-
„ vincialiumque ſuorum Nobilium prom-
„ ptus eſſet ſubmittere, & paratus. Un-
„ de quia ad reambulationem meta-
„ rum poſſeſsionis Gáva, & dictæ Ci-
„ vitatis Patak, ac ad revidendum, &
„ reſciendum id: utrum ipſum pratum
„ litigioſum intra metas dictæ *Civita-*
„ *tis Patak*, vel annetatæ villæ Gáva
„ exiſteret, & adjaceret? modo infra-
„ ſcripto faciendas, *Reginales*, & di-
„ cti Conventus de Leleſz homines
„ transmitti debuerant neceſſario. Ideo
„ idem Magiſter Tavernicorum Regi-

„ na-

„ nalium ipſi Conventui ſcribendo, eo-
„ rum amicitiam petierat reverenter:
„ quatenus ipſorum darent homines
„ utrisque partibus pro teſtimoniis fi-
„ dedignos, quibus præſentibus *homi-*
„ *nes Reginales* infradeclarandi in Octa-
„ vis feſti Beati Georgii Martyris tunc
„ venturis, & aliis diebus ad id ſuffi-
„ cientibus ad facies dictarum Civita-
„ tis Patak, & villæ Gáva vocatarum,
„ vicinorum, & cometaneorum ſuorum
„ legitimis Convocationibus habitis, &
„ partibus, vel earum legitimis Procu-
„ ratoribus præſentibus accedendo;
„ Primo metas dictæ poſſeſsionis Gá-
„ va juxta demonſtrationem præfati
„ Stephani filii Pauli, & demum me-
„ tas dictæ Civitatis Patak ex parte
„ ipſius poſſeſsionis Gáva ſecundum
„ demonſtrationem præſcriptorum Ci-
„ vium de Patak, vel Procuratoris eo-
„ rundem reambularent, factaque ipſa
„ reambulatione, de eo, utrum præ-
„ miſſum pratum litigioſnm intra me-
„ tas dictæ poſſeſsionis Gáva ipſius
„ Stephani filii Pauli, aut intra metas
„ dictæ *Civitatis Patak Reginalis* fo-
„ ret, & exiſteret? viderent, & intue-
„ rentur, ac ab iisdem vicinis, & com-
„ metaneis, comprovincialibusque No-
„ bilibus ipſarum Civitatis, & poſſes-

„ ſionis, & aliis, quibus decens fieret, „ & opportunum hominibus, palam, „ & occulte ſcirent, & inquirerent „ omnimodam veritatem. Poſt hæc „ ipſius poſsionariæ reambulationis, & „ reviſionis metarum, ac inquiſitionis „ ſeriem cum totius inibi peragendi „ negotii proceſſu ad Octavum diem „ Octavarum dicti feſti Beati Georgii „ Martyris, ſimiliter tunc affuturi *Do-* „ *minæ noſtræ Reginæ* fideliter reſcri- „ beret Conventus de Lelez prænota- „ tus. Et cum diſcuſsio præmiſſorum „ ab eodem Octavo die Octavarum „ feſti S. Georgii Martyris diverſis pro- „ rogationum cautelis intervenientibus „ juxta continentiam literarum prædi- „ cti Magiſtri *Tavernicorum Regina-* „ *lium* ad quindenas reſidentiæ exer- „ citus Regalis contra Bulgaros moti, „ & ad Octavas feſti Beati Michaëlis „ Archangeli in anno proxime præte- „ rito elapſas proclamatæ dilative de- „ veniſſet; tandem ipſis quindenis ad- „ venientibus prædictus Laurentius Sar- „ tor pro ipſo Stephano filio Pauli de „ Buttka cum Procuratoriis literis præ- „ dicti Conventus ab una, item Joan- „ nes filius Pauli pro ſe perſonaliter, „ & pro prædictis Civibus, & hoſpi- „ tibus de Patak, *cum Procuratoriis*

„ *literis*

„ *literis eorundem* (*) parte ab altera,
„ præſenti Cauſa eo: *quod eadem fa-*
„ *ctum poſſeſsionarium tangere digno-*
„ *ſcebatur*, ad noſtram præſentiam de-
„ ducta &c. &c. Ideo una cum Præ-
„ latis, Baronibus, & Regni Nobilibus
„ nobiſcum in judicio conſidentibus,
„ metas ipſius poſſeſsionis Gáva ne-
„ quaquam ultra ipſum fluvium Ticiæ
„ extendi, nullumque jus, & juris pro-
„ prietatem eandem ultra ipſum flu-
„ vium Ticiæ habere agnoſcentes, ei-
„ demque Stephano, filio Pauli, & ad
„ ipſum pertinentibus ultra jam di-
„ ctum fluvium Ticiæ pro uſu aliqua-
„ rum terrarum, pratorum, ſylvarum,
„ ſtagnorum, & quarumlibet utilitatum
„ earundem tranſitum facere non poſſe
„ decernentes, atque committentes præ-
„ miſſam terram litigioſam cum ſta-
„ gnis, pratis, ſylvis, & aliis omnibus
„ ſuis utilitatibus, & pertinentiis uni-
„ verſis, quibusvis nominibus vocita-
„ tis, in ſuperficieque ejusdem a dicto
„ fluvio Ticiæ verſus prælibatam Ci-
„ vitatem Patak exiſtentibus, eisdem
„ Civibus de Patak adjudicavimus, &

 „ com-

(*) Procuratorias literas ſub ſigillo proprio Patak expediebat, quod authentiam ſigilli Civitatenſis deſignat.

„ commisimus perpetuo posſidere, te-
„ nere pariter, & habere, ſalvis juribus
„ alienis, præfato Stephano filio Pauli
„ perpetuæ taciturnitatis ſilentium im-
„ ponentes, ab eadem eundem pro in-
„ debita requiſitione, & recaptivatione
„ ejusdem in ipſius æſtimatione convi-
„ ctum fore decernentes, atque relin-
„ quentes. In cujus rei memoriam,
„ firmitatemque perpetuam præſentes
„ eisdem Civibus conceſsimus literas
„ noſtras privilegiales pendentis anthen-
„ tici ſigilli noſtri munimine roboratas.
„ Datum in Wiſegrad ſedecimo die Octa-
„ varum feſti Beati Martini Confeſſoris
„ prædictarum, Anno Domini 1366.
„ (L. S. pendentis.)

Anno 1390. Regia Civitas Patak per Sigismundum Regem Nicolao de Perén donata. Fasc. 211. Nro. 353. Arch. Zempl.

Anno 1411. Petrus de Perén ſeditioſos Stephano de Debrö adhærentes prope Oppidum Nagy-Patak profligavit. Not. Hiſt. §. 54.

Anno 1429. emortua in ſexu virili Nicolai de Perén linea Civitas Nagy-Patak ad Regias Sigismundi Imp. manus devoluta per eum *in cœtum, & numerum aliarum Liberarum Civitatum in Regno Hungaιæ habitarnm aggregata eſt.*

eſt. Datum Agriæ feria 2. proxima poſt Dominicam Lætare. In proceſsu Urbar. Oppidor. Product Nro. 7 & Z.

Anno 1436. per Sigismundum Regem Georgio de Palócz Archi Epiſcopo Strigonienſi oppignorata, in Mattheum de Palócz Regni Palatinum devoluta iterum fuit oppidum. Katona Tom. 12. pag. 750.

Eodem anno Mattyus de Palócz Palatinus Patakini generalem Congregationem celebravit. (*) Not. Hiſt. § 66.

Anno 1440. per Huſsitas Bohemos arx occupata. Simon de Keza Part. 4. Cap. 34. Pray Annal. part. 2. pag. 343.

Anno 1459. Huſsitæ Bohemi arce exturbati, & profligati, & tunc mons Patakinenſis *Király-hegy* a Regiis copiis nomen accepit. Kaprinay Dipl. part. 2. pag. 203.

Anno 1514. per Cruceatos concitata ſeditione Ruſticana Patakinum occupatum. Wagner MSS. Tom. 1. pag. 324.

Anno 1526. Copiæ Zemplinienſium ad fatalem campum Mohách profecturæ ibi recenſebantur. Not. Hiſt. § 151.

(*) Congregationes generales ævo illo nonniſi eæ dicebantur, ubi Conventum Statibus Palatinus indixit.

Anno eodem Antonius de Pálócz Supr. Comes, loci herus, & ultimus stirpis, in campis Mohách occumbens. Isthv. Lib. 8. eodem tumulo, quo Michael frater Pincernarum Regalium Magister Patakini illatus est. Marmor e subterranea Chrypta protractum, & parieti Septemtrionem respicienti aplicitum hanc inscriptionem ostentat:

Hic situs Antoni es, Michaelque Pálóczia proles,
Quos prius unus amor, nunc tenet urna duos.
Ille domi clarus, Regali clarus in aula
Alter, nunc Supero est clarus uterque polo.

1516. 1526.

Petrus autem Perénius arcem occupavit, in ejus possessione tam per Ferdinandum, quam Joannem Regem confirmatus. Isthvan. Lib. 9.

Anno 1530. Lutheri dogma Patakinum invectum Religiosis viris partim ad illud descisdentibus, partim expulsis. Not. Hist. § 175. usque 179.

Anno 1536. Ferdinandus Imp. cum Joanne Rege inducias Patakini pepigit. Not. Hist. § 186.

Anno 1542. Conventiculum Procerum Regni ibidem habitum. Not. Hist. § 195.

Anno

Anno 1555. Dobóiani cum Pereniánis pro Sáros-Patakina ditione litigarunt; unde Gabriel Perénius Stephanum Dobó violata fide captum carceri mancipavit, fratrem vero ejus Dominicum vinctum Conftantinopolim transmifit, cupiens eos e medio fublatos, ne litem profequi pofsint. Ifthv. Lib. 19.

Anno 1558. Exturbato Gabriele Perénio arx præfidio Regio firmata, ditio Patakina vaftata. Ifthv. Lib. 20.

Anno 1559. Art. 24. Patak Civitas compellatur, ad ejusque munitionem totus Comitatus ordinatur.

Anno 1566. Tartari Oppidum deprædati. Ifthv. Lib. 23. Bethlen Hift. Lib. 5.

Anno eodem Gabriele Perény fine hærede decedente Dominium Patak in Fifcum Regium devolutum.

Anno 1578. Familæ Dobó per Maximilianum Imp. Oppignoratum. Not. Hift. § 255.

Anno 1601. Dobónibus in Francifco filio Stephani exftinctis devolutum in Fifcum Regium. Not. Hift. § 341.

Anno 1608. Michaëli Lorántffy per Cameram Regiam venditum.

Anno 1610. Inductitia Corona Turcica olim Principi Bocshaio donata in arce Patak per Curatores Orphani Va-

lentini Drugeth ad manus Georgii Thurzó Comitis Palatini resignata. Georg. Závodszky in suo Diario.

Anno 1617. Georgius Rákóczy per connubium cum Susanna Lorántffy possessorium ejus adivit. Not. Polit. § 131.

Anno 1620. per Georgium Drugeth ditio Patakina vastata. Keteler. Timon, & Acta Diætæ Novizol.

Anno 1645. Conventus Generalis septem Comitatuum Rákóczio subjectorum hic celebratus. Not. Hist. § 475.

Anno 1647. Georgius Rákóczy in possessione arcis per Donationem Ferdinandi III. confirmatus solutis 313,000. florenis. Not. polit. § 131.

Anno 1661. funus Georgii II. Rákóczy magno concursu hic peractum. Proth. A. 7. pag. 286. item Fasc. 217. Nro. 92. Arch. Zempl.

Anno 1664. Studiosa juventus ex Collegio Reformatorum dispulsa. Unde Commissio Regia in negotio gravaminum Evangelicorum contra Sophiam Báthory magno præcipuorum virorum concursu Patakini celebrata. Fasc. 209. Nro. 122. Arch. Zempl.

Anno 1666. Nuptiæ Francisci I. Rákóczy cum Helena Zrinia magna frequentia hic celebratæ. Prot. A. 9. pag.

pag. 255. & Fasc. 217. Nro. 97. Arch. Zempl.

Anno 1668. Patres Societatis Jesu ad Arçem introducti. Not. Hist. § 564.

Anno eodem etiam Reformatorum scholæ, & Professores ad Oppidum reducti. Kazy Hist. Lib. 9. Lampe Hist. Eccl. pag. 590.

Anno 1670. Maleferiata conjuratione erumpente; Commendans Tokayensis Comes a Stahrenberg cum Officialibus Cæsareis ex insidiis per Rákóczium hic custodiæ mancipati. Not. Hist. § 568.

Anno 1671. ad arcem Germanicum præsidium inductum. Not. Hist. § 575.

Eodem anno arx reparata, molendinum navale in Bodrogo erectum. Fasc. 209. Nro. 124. 125. 128. Arch. Zempl. Collegium Reformatorum per Patres Jesuvitas occupatum. Loc. 100. Nro. 431. Arch. Zempl.

Anno 1682. Schola Patakinensis Reformatis restituta.

Anno 1683. Philippus Baro de Saponara Commendans Patakinensis arcem Orphanis Rákóczianis restituit. Jesuvitæ cum præsidio Germanico Szathmarinum discesserunt. Templum mænibus arcis contiguum Reformatis traditum. Intererant receptioni Comes Eme-

ricus Tököly cum conforte Helena Zriňia, & Orphanis Rákóczianis.

Anno 1686. Exturbati ex templo arcenſi Evangelici ex mandato Regio per Franciſcum Klobuſiczky Vice-Comitem.

Anno 1687. Schola a Reformatis adempta, exercitium religionis iisdem interdictum, Minisro ad pagum Hotyka ſemet conferente. Lampe Hiſt. Eccl. a pag. 499. uſque 503.

Anno 1697. Franciſcus Tokay concitata ſeditione arcem patentibus portis ingreſſus præſidium omne cum Vice-Commendante Sturman, & Baronem Alexandrum Vécsey trucidavit, templum Reformatis tradidit, mox inde per Generalem Octavium Nigrelli exturbatis. Not. Hiſt. § 688.

Anno 1701. cum Franciſcus II. Rákóczy motæ in Hungaria ſedicionis auctor fuiſſet, Anno 1702. Dynaſtia Patakinenſis in Fiſcum Regium redacta, arx vero cum multorum malorum quædam quaſi fabrina eſſet, ex mandato Leopoldi Imp. diruta. Faſc. 209. Nro. 141. 144. 145. Arch. Zempl. Reperta fuiſſe in arce arma, quibus 15. millia militum armari poterant, & tormenta etiam bellica Caſſoviam translata

ſcribit

ſcribit Iſaac Babocsay teſtis coævus, & in diruitione præſens.

Anno 1705. Schola Patakina cum templo, & parochia Reformatis iterum per Franciſcum Rákóczy attributa. Lampe Hiſt. Eccl. pag. 518.

Anno 1708. Conventiculum Rákóczianorum Patakini celebratum. Sub quo Emericus Bezerédy magni nominis vir, quod conjurationem Rákóczianam averſatus cum ſua legione ad Cæſareas partes tranſive meditaretur, carnificis manu obtruncatus ante portam arcis vitam poſuit. Faſc. 218. Nro. 247. 269. Arch. Zempl. Intrepido animo, non obligatis oculis ſuſtinuit ſuplicium, indecorum fore, dicens, ut qui plures & toties contempſerit gladios, nunc ad unius aſpectum exhorreſcat. Uti recenſet Kollinovich teſtis coævus in MSS. Hiſt.

Anno 1714. Templum arcenſe, & Parochia Catholicis reſtituta, in poſſeſſione autem Oppidani Oratorii, & Scholarum Reformati confirmati. Not. Hiſt. § 753. 755.

Anno 1720. Carolus VI. Imp. Leopoldo Donato Principi a Thrauczon, Comiti in Falkenſtein, hæreditario Aulæ ſuæ Præfecto, aurei velleris equiti, Actuali Intimo, & Conferentiali ſuo

Con-

Confiliario Dominium Patak, utpote arcem, & oppidum Sáros-Patak, nec non Oppida Nagy- & Kis-Patak, ac Ujhely cum *poſſeſsione Borfi-ſzer*, posſefsiones, item Pertrahó, Végh-Ardó, Tökés-Csernahó, Kis-Toronya, portionesque poſſefsionarias in poſſefsionibus Bányácska, & Kovács-Vágáſsi, ac prædio Vámos-Ujfalu, cum jure gladii, & patronatus Eccleſiarum donavit. Item abalienata Tólcsva, utramque Bényc, item Erdö-Bényc, portiones in Berczel, Gáva, Balſa, & Szabólcs ad arcem Patak ſpectantia revindicandi facultatem tribuit. Loc. 100. Nro. 430. Arch. Zempl.

Anno 1722. Studioſa juventus in Collegio Reformatorum gravem tumultum excitavit. Faſc. 209. Nro. 151. Arch. Zempl.

Anno 1731. Hoſpitale pro pauperibus Patakini fundatum. Faſc. 209. Nro. 153. Arch. Zempl.

Anno 1777. Convictum pro Nobili juventute Generalis Nicolaus Beleznay ibidem fundare nitebatur. Loc. 100. Nro. 436. Arch. Zempl.

Anno 1780. Principibus Thrauczon in ſexu virili emortuis, nunc Dominium per Cameram Regiam poſsidetur.

Anno

Anno 1786. Josephus II. Imp. inductis ad partem oppidi meridionalem Suevicis coloniis, illam a nomine suo *Jósef-falva* vocari præcepit.

Arx Patakina fuit opere firma, quam Petrus Perénius majoris ad instar munimenti mœnibus, ac fossis circumvallavit, ut patet ex literis ejusdem ad Civitatem Cassoviensem ex Castro Wjhely Anno 1534. datis, quibus operas erigendarum hujusmodi munitionum peritas sibi a Civibus submitti petit. MSS. Kaprinay Tom. 27. pag. 336. Patebit id etiam ab infra ex inscriptione sepulchri filii ejusdem Gabrielis de Perén. Absolvit opus Petrus Anno 1541. quod apparet ex insignibus, & epigraphe supra munimenti portam flumentanam lapidi insculptis:

„ Felix Civitas, in qua verbum DEI prædicatur, & observatur illud. 1541. April. 16. „

Ostentat hucdum arx vetustam illam turrim *Vörös-torony*, quam a Stephano juniore Rege exstructam supra vidimus. Est ea quinque substructiones alta, muros tres orgias latos complexa, cujus apex in pyramidem assurgens turriculis quatuor, per totidem angulos exornabatur, asservabanturque in in ea the-

sauri

ſauri Rákócziani, ut in proverbium apud Tranſylvanos abiret: *Patak vitte ell Erdélybül a pénzt.* Not. Hiſt. § 575. Scribit Iſaacus Babocsay Tarczalinenſis Notarius Anno 1670. ſtudioſum quempiam in Collegio Helveticorum monedulam aluiſſe, quæ dum curioſius volitaret in feneſtram hujus turris rubeæ penetravit, indeque ex cumulo nummos aureos roſtro ſenſim exportabat, & in theca Studiosi congregabat, qui dum jam ad ducentenorum numerum excreviſſent, ſtudioſus ſibi metuens, ne advertatur, monedulam interemit, & ad exteras Academias profectus Patakinum deſeruit.

Palatiis arcem vel maxime ornavit Georgius I. Rákóczy. Teſtatur id marmor ſupra januam palatii in orientem ſpectantis, in quo inſignibus Rákóczianis pulchre ſculptis ſubſcripta leguntur iſthæc: „ DEO favente hæc Palatia „ Spect. & Magnif. Dominus Georgius „ Rákoczy de Felsö-Vadáſz intra diem „ 22. Apr. Anni 1617. & 22. diem Au- „ guſti, anni 1618. FF. Non eſt cur- „ rentis, neque volentis, ſed miſerentis „ DEI

Alii poſſeſſores exiguam ſui memoriam reliquerunt. Franciscus II. Rákóczy Caminum fumigatorium exſtruxiſſe vi-

videtur, cui hæc incidi curavit: „ Virtutem præſentem odimus, amiſsam quærimus. Anno 1700. F. R.

Qua ad arcem interiorem itur, viſitur immane os ſupra portam pendulum, quod incolæ ex Crure Gigantis eſſe prædicant.

Præfectorum arcis nomina ſequentium ſolum erui poterant:

Anno 1229. Zuga Caſtellanus, & Curialis Comes de Potok nominatur in ritu explorandæ veritatis § 371.

Anno 1300. Georgius filius Simonis Comes de Zobolch, & Caſtellanus de Potok. Katona Tom. 4. pag. 1233.

Anno 1548. Ambroſius Wégh Præfectus caſtri Patak. Pray Annal. Lib. 5. pag. 417.

Anno 1671. Comes Stahremberg. Faſc. 209. Nro. 128. Arch. Zempl.

Anno 1681. Philippus Baro de Saponara Not. Hiſt. § 639.

Templum parochiale, quod in arce viſitur, exſtructum eſt per Pálóczios, cum porta ejus arcem interiorem reſpiciens annum 1492. inſculptum oſtentet; male ergo per Cl. Stephanum Weſzprémy in Biogr. Medic. Tom. 4. pag. 335. illius a fundamentis excitator Petrus Pe-

rénius

rénius adstruitur, qui illud potius pro usibus Helveticorum adaptavit.

Parochi porro Patakinenses erant viri præcipui. Jam supra sub Emerico Rege vidimus fuisse præpositum. Joannem Plebanum de Potok Regi Stephano fuisse acceptum memoravimus. Not. Hist. § 24. Ao. 1366. Alexander Plebanus in reambulatione metarum Reginalis Civitatis Patak erat homo Regius. Ao. 1526. Parochus loci Michael de Raska itidem fuit Præpositus. Fasc. 209. Nro. 121. Arch. Zempl. Anno 1503. Georgius parochus fuit Episcopus Bodoniensis Fasc. 232. Nro. 10. Arch. Zempl. Anno 1790. Stephanus Györky Præpositus B. Mariæ Virginis de Ságh. Reliquorum etiam Sacrorum Curionum nomina lubenter huc inseruissemus, sed ab iis, qui suppeditare poterant, impetrare non potuimus. Hodiernum Parochum scimus esse Joannem Kovalik, una Vice-Archi-Diaconum Insulanum.

Ipsa etiam Parochia in honorem S. Joannis Bapt. fundata Fasc. 209. Nro. 121. Arch. Zemp. fuit a jurisdictione Diœcesani Episcopi exempta. Id testatur lis suborsa inter Joannem Archi-Episcopum Strigoniensem, & Stephanum Episcopum Agriensem. Archi-Episcopus prætendebat Monasterinm S.

Cru-

Crucis de Leleſz, parochias item de Patak, & de Ujhely quoad totalem obedientiam, & jurisdictionem ſpiritualem ad ſe pertinere, cum partes inter ſe convenire non poſſent, Joannes Archi-Epiſcopus appellavit ad Bonifacium Papam IX. & ejus Sacram ſedem Apoſtolicam Anno 1399. Quam controverſiam Bonifacius ſic decidit: „ ut „ Monaſterium S. Crucis de Leleſz, & „ parochiales Eccleſiæ de Nagy Patak, „ ac de Wjhely, nullum alium, præter „ Archi-Epiſcopum tanquam immediatum „ Superiorem recognoſcere, & eidem, „ ac nulli alteri obedientiam, ac „ reverentiam debitas exhibere, ac ad „ Synodum ejusdem Archi-Epiſcopi, „ quoties illa celebrari contingeret, accedere, „ & pro procurationibus Legatorum, „ ac proviſionibus nunciorum „ Sedis Apoſtolicæ perſolvendis, & „ aliis oneribus ſupportandis contributionem „ debitam facere debeant. Dat. „ Romæ apud S. Petrum Calendis „ Maji, Pontificatus Anno II. Chriſti „ 1400. Katona Tom. 11. pag. 481. „ 510. & Péterffy Conc. Part. 2. pag. „ 288.

Lege etiam publica Regni art. 25. 1545. Parochia Patakinenſis inter præcipuas numeratur.

Jus demum Patronatus hujus Ecclesiæ fuit Anno 1526. penes Familiam de Pálócz. Anno 1720. penes Principem Thrauczon. Fasc. 209. Nro. 121. Loc. 100. Nro. 430. Arch. Zempl.

Sepulti jacent cineres in hoc Templo Michaelis, & Antonii Pálócziorum ut supra. Petri, & Gabrielis Perénii, hujusque Consortis Helenæ Ország. Stephani, & Francisci Dobónis, Susannæ Lorántffy, Georgii, & Sigismundi Rákóczy, ac Henricæ filiæ Friderici V. Palatini, Claræ, & Barbaræ Zekell.

Petrum, & Gabrielem Perénios in Templo hoc Patakinensi, & non Terebessiensi fuisse sepultos evincit Oratio, quam Basilius Fabritius Zikzay Ludi Magister de vita, & obitu Gabrielis in Sáros-Patak occasione funeris recitavit. Witteb. Anno 1568. in 4. plag. 6. typis Joannis Cratoris impressa, cujus unum exemplar nos quoque possidemus, & quæ sequentes inscriptiones monumenti, areæ, & vexilli sepulchralis subjunctas exhibet.

Erat Patakinum complurium etiam Religiosarum Familiarum domicilium. Anno 1255. Claustrum Ordinis Prædicatorum jam ibi fuisse patet apud Cl. Katona Tom. 6 pag. 240. Item Pray Hier. Ung. Tom. 1. pag. 198. Claustrum idem

anno

anno 1322. incendio deletum, in eoque literæ Privilegiales Comitibus Marcello, & Juche ſuper poſſeſsione Zsadány per Belam Regem datæ conflagraſſe exponuntur. Faſc. 209. Nro. 120. Arch. Zempl.

Monialium Ordinis S. Claræ ad S. Annam odæum Anno 1380. in Patak ſtetiſſe Not. Hiſt. § 51. probavimus, cujus rudera in ſuburbio ultra foſſam hodiedum occurrunt.

Aliæ Moniales Ordinis S. Urſulæ ad S. Spiritum e regione Clauſtri Franciscanorum, nunc Collegii Reformatorum cænobium habebant.

Patres autem Franciscani locum illum incolebant, ubi nunc Collegium memoratum viſitur. Not. Hiſt. § 151. 179.

Patres Societatis Jeſu Sophia Báthory Anno 1666 adduxit, quorum fundationis ſeriem Not. Hiſt. § 564. cum Regia Leopoldi Imp. confirmatione dedimus.

Trinitarios de redemptione Captivorum Anno 1694. fundavit Georgius Körösy bonorum Rákóczianorum Præfectus, eorumque fundationem Ao. 1734. Princeps Thrauczon, & Comes Aspremonth aliis reditibus auxerunt. Clau-

ſtrum eorum hanc Inſcriptionem præfefert:

VnI trInoqVe Deo, IoannI a Matha,
feLICI a VaLoIs, Vtpote sVIs patronIs
reLIgIosVs orDo sanCtæ trInItatIs
e pIorVM obLatIonibVs ereXIt.

Patakinenſis Conventus Franciscanorum fuit reliquis Conventibus eminentior, quia fuit Cuſtodia, habens certum numerum tam Conventuum, quam fratrum ſub ſua directione. Pertinebant ad Cuſtodiam Patakinenſem Conventus Patakinenſis, Szantóvienſis, Czékenſis, Sóvárinenſis, & Homonnenſis, in quibus Anno 1525. numerabantur patres 98. Erant tunc in Hungaria tales Cuſtodiæ 10. numerus Conventuum 73. numerus Patrum, & fratrum 1473. Uti teſtantur annales Ordinis pag. 29.

Anno 1527. celebratum eſt Capitulum Provinciale in Conventu de Sáros-Patak, Dominica Jubilate, in quo in Miniſtrum Provincialem unanimi Patrum vocalium conſensu iterato electus fuit Pater Gabriel de Péch-Varadino, licet jam ſenio confectus, fuitque in ordine quintus Miniſter Provincialis. Annal. Ord. pag. 27.

Ad fundationem Monialium in Clauſtro Sáros-Patak ad S. Annam degentium

tium Anno 1391. pertinebat medietas posſeſsionis Toronya Fasc. 204. Nro. 597. Arch. Zempl Anno 1556. Ferdinandus Rex annuit: ut Matthias Viczmándy, & Sigismundus Thorda posſesſionem Sancti-Monialium de Sáros-Patak Csernahó vocatam occupare posſint. Item Anno 1560. idem Rex confirmavit: ut Sigismundus Thorda posſeſsionem Csernahó in Comitatu Zemplén exiſtentem olim ad Moniales S. Claræ in Caſtro Sáros-Patak degentes pertinentem, ſecundum transactionem cum Monialibus ejusdem Ordinis in Clauſtro Tyrnavienſi agentibus factam posſideat. MSS. Kaprinay Tom. 23. pag. 20. 23.

Ludum Literarium jam ante Cladem Moháchianam Patakini fuiſſe oſtendimus Not. Hiſt § 174. quem dein Petrus Perénius Anno 1531. in Scholas Evangelicorum transformavit, filius Petri Gabriel ſtabilibus reditibus auxit, ejusque voluntatem Maximilianus II. Imp. ratam habuit, uti patet ex Actis Diætæ 1662. Susanna demum Lorántffy bonorum Király-Helmeczienſium, & Dobó-Ruſzkenſium proventus eidem Scholæ Patakinæ legavit teſtamento in Patak 30. Octobr. Anno 1658. condito. Loc. 100. Nro. 435. Arch. Zempl.

Schola hæc Anno 1672. per Sophiam Báthory turbata transivit Albam Juliam in Transylvaniam. Anno 1683. revenit Patakinum, rurſus Anno 1687. vice altera loco dimota Gönczium transivit, Unde Anno 1695. Caſſoviam translata, Anno 1696. in ſuburbio illocata, Anno 1703. bello Civili diſsipata, antiquam ſuam ſedem Anno 1704. Patakini recuperavit, ibique hodiedum viget.

Inſcriptio portæ Collegii ſequens eſt:
„ orate pro paCe HIerosoLIMæ, pos-
„ tVLate, Vt sInt beatI, qVI tIbI
„ faVent. — FIat paX In CIrCVItV
„ tVo, & qVIes In ConCLaVIbVs
„ tVIs. Psal. 122.

Protege, conſerva, convertas, deſtrue, ſana,
Primores, populum, hoſtes, rixas, vulnera noſtra.

Profeſſores ejus inde ab Anno 1531. erant ſequentes:

1. *Stephanus Kopácsy* circa annum 1531. Scholæ præfectus fuit, ſed qui hinc circa An. 1542. Vittebergam abiit, unde redux, poſteaquam Erdödini, & Rivulini Eccleſiis, & Scholis præfuiſſet 1549. Patakinum ad regendam Scholam, & Eccleſiam revocatus fuit, quo tempore

pore Schola Patakienſis antea trivialis formam Collegii induit. Obiit An. 1562. qua ſenior Tractus Zemplénien. (*)

2. *Joannes Vitus Balsaratius* circa 1560. Profeſſor factus, obiit Paſtorem ſimul agens Patakini 1575.

3. *Franc. Czeglédy* 1557. Stephano Kopácsy ſenio jam fracto adjunctus, ejus ſimul gener, ſocero non tantum in Officio Paſtoris Patakinenſis, ſed & in munere Seniorali ſuccesſit, mortuus Patakini 1590.

4. *Baſilius Fabritius Szikſzovienſis* 1561. Profeſſor factus, 1564. Claudiopolim vocatus, 1566. Patakinum reverſus, ibi 1576. obiit.

5. *Petrus Beregſzázy* 1574. Varadinum pro Paſtore abductus 1576.

6. *Michael Paksi* 1576. Fabritio ſuffectus, 1577. Agriam pro Paſtore evocatus.

7. *Georg. Cæſar Caſſovienſis* 1578. ſimul Paſtor Eccleſiæ Patakinæ 1586. mortuus.

8. *Matthias Thoraconymus* 1580. muneri valedixit 1587.

(*) Proverbium de hoc: *sequere Kopácsy* Not. Hiſt. § 179. deduximus.

9. *Casp. Pilczius* 1587; munus deposuit 1597.

10. *Casp Pesthi* 1591. una munere Pastoris functus, 1596. mortuus.

11. *Demetr. Krakay* aliis *Karkai* usque annum 1598.

12. *Emer. Katona Ujfalvinus* 1599. expost Concionator Aulicus Magnif. Sigismundi Rákóczy.

13. *Moyses Kézdi Vásárhelyi* 1601.

14. *Joh. Vásárhelyi*, 1603. 1608.

15. *Joh. Alexis Kecskeméthy* 1608. una Pastor Ecclesiæ 1609.

16. *Mich. Lány Szepsinus* 1610. Pastor Ecclesiæ Göncziensis factus 1613.

17. *Steph. Sidenus Szikszoviensis* 1612. mortuus 1623.

18. *Georg. Korocz Szepsi* 1614. Tokaino ex Ministerio evocatus, 1620. Tokainum reditit.

19. *Georg. Lövey* 1615. dein Pastor Madensis 1618.

20. *Joh. Boros Szenczy* 1616. mortuus 1622.

21. *Joh. Filitzki* 1622.

22. *Mart. Day Muraközy* 1622. eodem anno peste sublatus.

23. *Steph. P Tolnai* 1623. dein Concionator Aulicus Georgii Rákóczy. 1626.

24.

24. *Joan. S. Simándy* 1626. factus Paſtor Ujhelienſis 1630.

25. *Math. D. Komjáthi* 1626 dein Paſtor Tólcsvenſis. 1630.

26. *Georg. Zemlényi* 1626. dein Paſtor Vinenſis. 1631.

27. *Georg. Salánky* 1629. demum Paſtor Mádenſis 1635.

28. *Bened. Bakai* 1630.

29. *Andr. Ruſzkai* 1631. demum Paſtor Bényenſis 1636.

30. *Mich. Dobraviczai* 1634.

31. *Paul. L. Szepsi* 1636. demum Paſtor Patakinenſis.

32. *Franc. Verötzi* 1636. Rector Scholæ, demum Paſtor Tállyenſis.

33. *Joh. D. Bényei* 1637. dein Paſtor Madenſis 1641.

34. *David Valerius* 1637.

35. *Stephanus Fövényeſsi* 1638. factus Paſtor Szentpéterienſis. 1639.

36. *Joh. D. Tolnai* 1639. Miskolczinum pro Paſtore abiit 1642. reductus 1649. tandem Paſtor Tarczalinenſis 1656.

37. *Dan. P. Kolosi* 1640. dein Paſtor Beregſzázienſis 1642.

38. *Mich. Szentpétery* 1641.

39. *Joh. Zebegnyei* 1643. dein Paſtor Tállyenſis 1646.

40. *Paul. Tarczali* 1644. pro Con-

rectore vocatus, demum Paſtor Gönczienſis.

41. *Casp. P. Szepſi* Conrector 1645.

42. *Steph. Benjamin Szilagyi* 1645. Varadino Patakinum vocatus, Tólcsvam pro munere Paſtorali tranſiit 1647.

43. *Alex. Huſzty* 1646. vix ſex menſes exegit, litibus Tolnaianis inplicitus.

44. *Joh. S. Szentpéteri* 1646. pro Paſtore Bodrog-Kereſzturinum ſeceſsit 1649.

45. *Math. Nógrády* 1648. Döbröinum pro Paſtore evocatus. 1649.

46. *Joh. Herczeg Szöllösi* 1647 Conrector, factus P::or Tólcsvenſis 1654.

47. *Andreas Váczy* 1648. munus Paſtorale amplexns 1649.

48. *Thom. Ujváry* 1649. Conrector, muneri valedixit 1650.

49. *Joh. Amos Commenius* 1650. in Reformatorem Scholæ evocatus, muneri valedixit. 1654.

50. *Steph. Veresegyházi* 1651. Præceptor Claſsium Superior.

51. *Mich. Tonſæus* 1652. Varadino Patakinum vocatus, dein Paſtor B. Kereſztúrienſis 1655.

52. *Steph. Ötvös Száthmáry* 1653. Conrector, factus Miniſter Érsek-Ujvarienſis. 1656.

53.

53. *Paulus Szántai* 1654. dein Pastor Tólcsvensis.

54. *Mich. Buzinkai* 1656. una cum Collegio per Sophiam Báthory pulso Transylvaniam petiit, & Albæ Juliæ muneri immortuus est. 1683.

55. *Sam. Lippai* 1656. dein Debre zini Professorem egit 1660.

56. *Melch. Batzonyi* 1656. mortuus 1662.

57. *Joh. Posaházy* 1657. in scholam Patakinam vocatus, pariter ac Buzink y cum Collegio in Transylvaniam abiit, & Albæ Juliæ 1686. obiit.

58 *Valent. Köpeczi* Med. Doc'or 1665. Professor tertius, muneri valedixit 1668.

59. *Andr. Sellyei* 1669. Pedagogiarchæ titulo vocatus, munus istud post tres menses cum Pastoratu Patakinensi permutavit.

60. *Joh. Tsétsi* post reditum studiosorum ex Transylvania 1686. Professor illis datus, muneri varias inter vicissitudines immortuus est 1708. Patakini.

61. *Steph. Simándi* 1709. ex peste obiit 1710. Hanc tumuli inscriptionem habet: „ Mykrokosmos erat - - - - - - - cui natura parem non de„ dit orbe magum.

62. *Andreas Füleki* 1711. per factionem Joh. Tsetsi junioris 1717. exauctoratus, Minifter loci factus eft.

63. *Joh. Tsétsi* junior 1713. per mandatum Regium 1734. ab officio amotus, privatam vitam Patakini claufit 1769.

64. *Greg. Szomolló Nagy-Mihályi* 1719. ob lites cum Tsétsio, & difturbia ex illis enata eodem mandato Regio Caroli VI. Imp. 1734. munere amotus, Tsetinum pro Paftore abductus eft.

65. *Mich. Paksi Szathmári* 1734. in munere mortuus 1744.

66 *David Sárkány* 1734. dein 1758. hemiplexia fractus Miskóltzini vitam privatam claufit. 1762.

67. *Mich. Paksi Szathmári* filius Nro. 65. memorati, primum Prof. Ling. Orient. Cat. & Eloqv. factus eft 1742. fed mox in Ecclefiam Csatienfem fecefsit 1743. mortuo vero patre 1744. eidem fucceffor datus 1771. apoplexia factus, vitam, 1778. Patakini finiit.

68. *Steph. Bányai* 1744. muneri valedixit 1767.

69. *Paulus Paksi Szathmáry* Med. Doctor. 1759. munere, & vita defunctus 1766.

70. *Joh. Szentefsi* 1767. mortuus 1781.

71. *Steph. Szent Györgyi*, qua interimalis Prof. evocatus 1767. mox 1770. pro Ordinario declaratus, hodiedum munus ſuum Continuat.

72. *Mich. Paksi Szathmáry*, filius Michaelis Nro. 67. notati, 1771. Patakinum ex Academiis appulit, 1772. lectiones ſuas orſus, 1773. mortuus.

73. *Gabr. Fülep Öry* SS. Theol. Doctor, ex Eccleſia Aſzſzalovienſi in Prof. Theol. & ſucceſſorem Michaëlis Paksi Szathmáry evocatus 1773 nunc Summus per Diſtrictum Cis-Tibiſcanum Superintendens.

74. *Mart. Szilágyi* 1773. mortuus 1790.

75. *Joh. Szombathi* 1783. hodiedum in munere perſeverat.

76. *David Szabó* 1792. ſucceſſor Martino Szilágyi datus, munus continuat.

Miniſtri Evangelici Patakinenſes apud Lampe in Hiſt. Eccl. pag. 597. ſequentes recenſentur:

Anno 1532. Michael Sztáray, allis Ztari, ſive Ztarinus Not. Hiſt. § 179. memoratus, Stephanus Kopacsi.

1568. Franc. Czeglédy.
Gaſpar Pesthy.

1586.

1586. Georg. Cæſar Caſſovienſis.
Thomas Tholnay.
1609. Joan. Alexis Kecskeméthi.
Mich. Orvos Súri.
Georg. Balogi.
1629. Steph. Károlyi.
Johan Jüsüs Pataki.
1632. Steph. Tholnay.
Petrus Tholnay.
Paulus Ardai.
Steph. Kereſztſzegi.
Mich. Poſaházy.
Franc. Vereczky.
Paulus Megyeſsi.
1655. Samuel Lippai.
Steph. B. Sellyei.
Petrus Szerencsi.
Mich. Várady.
Matthias Szántay.
Gregor. Némethy.
1687. Paulus Ember Debreczeni.
1695. Petrus Gönyüi.

Celebris etiam Typographia Rákócziana fuit Patakini. Meminit illius Paulus Walaſzky in Conſpectu Reip. Litter pag. 205. Confeſsio Reformata Tarczalienſi - Tordenſis. Anno 1562. confecta, ſub titulo: *Compendium Doctrinæ Chriſtianæ* Patakini recuſa Latine, & Hungarice Anno 1655. cura Prin-

Principis Susannæ Lorántffy Georgii Rákóczy viduæ. Exemplar reconciliationis cum Hungaris factæ Anno 1606. Conditiones pacis inter Romanorum Imp. Rudolphum II. ac Hehomatem I. Suitanum, item Articuli Diætales 1608. 1609. 1613. 1618. 1622. 1625. 1638. 1647. 1649. Patakini typis editi recensentur in Bibliot. Cornides pag. 170.

Maximilianus Imp. & Rex Oppido Sáros-Patak, & Suburbio Kis-Patak sequentes libertates concessit:

1mo. Per universum Regnum sint immunes a telloniorum solutione.

2do. Eligant sibi Judices, qui tamen coram Provisore juramentum deponant.

3tio. Eligant Magistrum Fori, qui habeat antiquas *accidentias*, sive proventus ex foro.

4to. Habeant jus gladii, exceptis Casibus læsæ Majestatis, proditionis, & incendii.

5to. Vina sua educillent toto anno præter 18. vasa vini in tribus terminis pro Dominio epocillanda.

6ta. Liberam inductionem mercium, & victualium habeant.

7mo.

7mo. Soluta Nona, & decima, vinum, fruges, & alia libere distrahant, Provisor tamen habeat præemptionem.

8vo. Præemptiones in foro ante horam decimam matutinam non fiant.

9no. Extraneis domos in Oppido non habentibus, nec onera publica ferentibus vinum educillare, & quæstum exercere non licebit.

10mo. Nobiles in Oppido degentes Judici loci suberunt, & onera publica ferent.

11mo. Artifices in Tribus, & Cehas dividentur.

12do. Sigillo authentico Oppidum utetur.

13tio. Ministris Ecclesiæ proventus per Gabrielem Perény limitati expost etiam conceduntur.

14to. Abusus exactionum tempore Perénianorum inducti tolluntur, utpote *vini penna*, & *Nummi subtractitii* in emptionibus, & venditionibus, ac unice modus nonandi, & decimandi observabitur. Tenutorum vero liberam emptionem, & venditionem habebunt. Dat. in Arce Wolkersdorf. 21. Aug. 1572.

Ferdinandus II. Imp. nundinarum celebrationem Proth. 38. pag. 418. Arch. Zempl. tali Regio Diplomate indul-

dulſit: „ ut in oppido Sáros - Patak
„ quaternæ nundinæ liberæ, ſeu fora
„ annualia libera in feſtivitatibus S. Ge-
„ deonis, hoc eſt 30. Martii, item Do-
„ minica Exaudi, ſive feſtum Sacræ
„ Pentecoſtes præcedente, nec non fe-
„ ſto S. Ladislai, hoc eſt 28. Junii,
„ denique feſto S. Gebhardi, ſive 27.
„ Auguſti perpetuo celebrentur. Dat.
„ Viennæ 15. Julii 1634.

Colles viniferos habent oppida hæc præcipuos Király-hegy, Megyer, Szögfö, Darnó, & Hoſzſzú-hegy. In Megyer eſt etiam lapicidina ſaxi candidi, & molis idonei, ideoque tota hac ora celebris. Ibidem & fontem aquæ frigidæ, nitidæ, & ſalubris obſervavimus Sejungitur ab his Septemtrionem verſus collis peramœnus Somlyó dictus, vitibus ex omni parte conſitus, qui olim mille, & amplius dolia vini proferens pro uſibus menſæ Rákocziorum colebatur. Subjecta erat colli amplior domus vinaria, & fons aquæ ſaluberrimæ, columnis ex ſecto lapide elegantis ſculpturæ circumſeptus, ac quod menſæ Rákócziorum deſerviret, *Fejedelem - Kúttya* vocatus, nunc rudera ſolum columnarum oſtentat, ipſe vero collis per vicinos ei Károly- & Thrauczon-falvenſes incolas vite colitur.

M Ad-

Adjacet terreno Oppidorum prædium *Abaj-Homok*, olim duas posses-siones constituens. Nam Anno 1366. *Abaj* fuit Ladislai, filii Joannis de Tolchua, *Homok* vero fuit Ladislai de Ágóch possessio, uti literæ intra posses-sionem Gáva, & oppidum Kis-Patak metas distingventes perhibent: „ Con-„ ventus de Lelesz petitionibus Magi-„ stri Tavernicorum Reginalium satisfa-cere cupiens, ut tenetur, Religiosos viros Fratrem Andream cum Nicolao de Kuppony pro parte Actoris, & Fratrem Petrum cum Discreto viro *Domino Alexandro Plebano de Patak* homino „ Regio speciali pro parte Civium de „ Patak in causam attractorum cum ho-„ minibus Reginalibus homines ipsorum „ pro testimoniis transmisisset. Qui ter-„ tio die Octavarum festi Beati Georgii „ Martyris accesslssent ad facies poses-„ sionis Gáva &c. ubi &c. possessiones „ Ladislai filii Joannis de Tolchua Fel-„ sen-Kenezlen, & *Aba* vocatas eisdem „ recte vicinari &c. Item Ladislaus de „ Agóch dixisset: ut præattactæ posses-„ sioni *Aba* possessio sua *Homoky* vo-„ cata vicinaretur &c. Anno 1366. Ex „ Autogrepho Oppid. Patak. Possessiones hæ post annum 1526. desolatæ, demum ad arcem Patak per potentes ejus

heros

heros occupatæ, Anno 1666. Reſidentiæ Patrum Societatis Jeſu per Sophiam Báthory attributæ, nunc prædia ad Parochum Patakinenſem Romano-Catholicum pertinent.

§ 52.

SÁTOR-ALLYA-UJHELY Oppidum antiquiſsimum. Jam enim cum adventu Hungarorum in Panno-niam ſtabat, & *Sátur-halma* vocabatur. Anonym. Belæ Notar. Cap. 15. Sátor-allya-Ujhely Oppidum

Nomen accepit a monte *Sátor*, tentorii expanſi formam præſeferente, cui ſubjacet, ſtabatque alio loco declivi ad ripam ſiniſtram amnis Ronyvæ, exundationi ejusdem, & Bodrogi obnoxio, ubi rudera ejus hodiedum viſuntur.

Anno 904. Primus ex Hungaris loci poſſeſſor fuit *Rettel* pater *Oluptulma*, cui Dux Arpad totam terram cum habitatoribus ſuis a *Sátur-halma* uſque fluvium *Tulſuva* condonavit. Anonym. Cap. 15.

Anno 1110. donatum eſt Oppidum per Regem Colomannum Comiti Ratholdo, qui de Regno Apulorum de Caſerta venit. Thurócz Chron. Cap. 17.

Anno 1241. per Tartaros everſum Oppidum, Anno 1250. translocatum

 eſt

eſt ad dextram fluvii Ronyvæ ripam, locum elevatiorem, ab exundationibus liberum, ad radicem montis *Sátor*, compellarique cœpit *novus infra Sátor locus*. Sátor-*allya-Ujhely*, ſive Tabernaculorum Neapolis.

Anno 1298. poſſeſsio Wjhely fuit Magiſtri Kokos, filii Magiſtri Stephani, de genere Rathólth Comitis Tolnenſis, & de Budrugh, Anno 1299. per Comitem Joannem de Zoda occupata, uti ſequentes literæ, una formam antiquæ *Sententiæ Curialis* exhibentes perhibent: „ Nos Comes Srephanus Vice-
„ Judex Curiæ Regiæ Domini Regis
„ memoriæ commendantes ſignificamus:
„ Quod cum Magiſter Kokos, filius
„ Magiſtri Stephani de genere Ratholth
„ Comes Tolnenſis, & de Budrugh per-
„ ſonaliter adſtans contra Comitem Jo-
„ annem de Zoda, pro quo Nicolaus
„ de Ungh, & Matthæus ſervientes
„ ejusdem cum Procuratoriis literis
„ Omodei Patakini comparuerunt in fi-
„ gura judicii, & quia negotium gran-
„ de erat, ipſam Cauſam ad præſen-
„ tiam Domini Andreæ Illuſtris Regis
„ Ungariæ deduximus decidendam. Ma-
„ giſter Kokos exhibuit inquiſitorias li-
„ teras Capituli Strigonienſis, in quibus
„ continebatur: ut idem Comes Joan-

„ nes

„ nes feria 5. proxima poſt feſtum Pen-
„ tecoſtes anno Domini 1299. villam,
„ ſeu poſſeſsionem ejusdem Magiſtri
„ *Wjhell* vocatam, in Comitatu de
„ Zemlien exiſtentem, item aliam pos-
„ ſeſsionem *Zumbur*, lite pendente de-
„ ſtruxiſſet, & quod inſuper terram
„ ſuam *Fejew* vocatam, & piſcinas
„ ſuas *Hodus*, *Tulman*, & *Taktha*
„ vocatas de *Tychia* exeuntes indebite
„ occupatas detinuiſſet. Igitur Domi-
„ nus Andreas Illuſtris Rex Hungariæ
„ Dominus noſter, uua cum Magiſtro
„ Demetrio Comite de Zolum, Thoma
„ Comite Nitrienſi, & Borſienſi, & no-
„ biſcum tanquam Vice-Judice Curiæ
„ ſuæ, ac Nobilibus quam pluribus in
„ omnibus actionibus ejusdem Magiſtri
„ Kokos, videlicet dampno 100. mar-
„ carum in combuſtione poſſeſsionis
„ *Zumbur*, & occupatione terræ *Fejew*,
„ & piſcinarum *Hodos*, *Tolman*, &
„ *Taktha* facto principali, item de-
„ ſtructione poſſeſsionis *Wjhell*, dam-
„ pno 50. marcarum, deſtructione vil-
„ læ *Zumbur* dampno 30. marcarum
„ prædictum Comitem Joannem ſenten-
„ tionaliter fore convictum decrevit,
„ contra Magiſtrum Kokos ſupradictum.
„ Dat. Budæ feria 6. proxima ante
„ Dominicam Eſto mihi, anno Domini

 „ 1300.

„ 1300. Ex Coll. Dip. Car. Fejérváry
„ Tom. III.

Anno 1318 Magiftri Ladislaus, & Donch villam Ujhely pro caftro Zemlien cum Comite Thoma cambiarunt, coram Conventu Lelefzienfi. Ex Arch. Fam. Soós.

Anno 1321. Mych Bani filii Not. Hift. § 36. memorati Caftrum Potok, & pofsefsiones *Wjhel*, Ordow, Borfi, Knachy, Tay, & Thuronia, item caftrum Zemlén, cum villa Ladomuch, velut bona fua aquifititia pro Caftro Purufthián, ejusque appertinentiis cum Carolo Rege cambiarunt. Katona Tom. 8. pag. 431.

Anno 1352. Ujhely munificentia Ludovici I. Regis poffedit Theodorus Keriatovich Dux Ruthenorum, ædifficatoque in edito monte Várhegy Caftro, illud coloniis Rufsicis ita auxit, ut fubfeque Civitas vocaretur. Nam

Anno 1390. Wjhely Regia Civitas nominatur, cum Caftro prope eandem exiftente per Sigismundum Imp. Nicolao de Perén donata. Fafc. 211. Nro. 353. Arch. Zemp. expoft eosdem heros, quos arx Patakina agnovit, ac hodie quoque ad ditionem Patakinam jure Cameræ Regiæ adminiftratur.

Anno 1497. Caftellanus arcis fuit

Bla-

Blasius Földessy. Ellench. Buttkay. Fasc. 4. Nro. 53.

Anno 1522. Lutheri dogma in Hungaria primum Ujhelini disseminari cœpit per Michaëlem Sziklosi, ante cladem adhuc Mohách ianam Lutheri Wittebergæ auditorem. Uti id demonstrat Samuel Székely in suis Collec. Item Weszprémy in Biogr. Med. Cent. alt. part. post pag. 93. qui sic habet: „ Michael „ Sziklossy cum Anno 1522. haustam „ a Luthero doctrinam Sator - Ujhelini „ disseminare inciperet, alii vero ejus „ socii in ludo literario Patakini propu- „ gnarent, de novandi Studio accusati, „ Georgium Marchionem Brandeburgi- „ cum Regis Uladislai ex sorore nepo- „ tem, ejusque filii Ludovici II. tuto- „ rem protectorem invenerunt. Uti id „ testatur Scultetus in Postilla. Sed & „ refert Illustr. Kollarius in origine, & „ usu potestatis legislat. circa sacra Ap. „ Reg. Hungar. Windob. 1774. in 8. „ pag. 123. 124. Prout & Lampe in Hist. Eccl. pag. 54. 70. nec non Michael Szathmár Némethy in Præfat. ad Conciones suas Dominicales Claudiop. Anno 1675. typis procusa sic scribit: „ Anno „ 1522. Siklósy Mihály kezdte refor- „ málni Ujhelyt. Ellene hozatott Ke- „ mény Articulus 54. Anni 1522. ut

 „ Lu-

„ Lutherani, & eorum fautores pœna „ capitis, & ablatione omnium bono„ rum puniantur. Item Art. 4. 1525. „ ut Lutherani comburantur.

Anno 1527. arx per Petrum Perénium obſidione preſſa. Not. Hiſt. § 157.

Anno 1528. Simon Deák Perénianus Præfectus p r Præſidiarios excluſus arce Casparo Serédy Cæſareo Duci tradita. MSS. Kaprinay Tom. 27. pag. 306.

Anno 1534. arcem adhuc integram ſtetiſſe patet, cum Petrus Perénius ex illa literas § præcedente 51. provocatas ad Cives Caſſovienſes dederit, ſed & Anno 1536. Nicolaus Oláhus in ſuis Commentariis Cap. II. de ea ſic habet: „ Ujhely, & Terebes arces aggere extra „ mœnia circumductæ fortiſsimo.

Anno itaque 1558. per Emericum Telekeſsium ditionem hanc ferro, & igne vaſtantem, ne Pérénianis receptui foret, dirui debuit, cum expoſt nulla ipſius mentio occurrat, & triſte nonniſi illius in ruderibus veſtigium proſtet.

Anno 1697. Seditio Tokayana in nundinis Ujhelienſibus erupit. Not. Hiſt. § 688.

Anno 1715. territorium Ujhelienſe immani grandine quaſſatum: ut homines, & pecora in campis mactarentur. Faſc. 232. Nro. 17. Arch. Zempl.

Anno

Anno 1758. 1764 1768. ſubortis incendiis Oppidum fere ex integro conflagravit. Faſc. 232 Nro. 18. Arch. Zempl.

Templum Parochiale Oppidi Anno 1482. Emericus de Pálócz exſtruxerat. Not. Hiſt § 128. quo tamen incendiis labefactato, & diruto, aliud, quod nunc viſitur Anno 1770. inchoavit Princeps Joannes Guilelmus a Thrauczon, eoque ſine maſculo hærede decedente conſummavit Camera Regia.

Fuit illud Anno 1560. per Gabrielem Perénium confirmante factum ipſo Maximiliano Imp. uſibus Evangelicorum aplicatum, uti in actis Diætæ Anni 1662. deducitur, quo anno per Sophiam Báthory Catholicis fuit reſtitutum. Not. Hiſt. § 526. Anno 1670. per Evangelicos receptum. Anno 1673. pulſis Concionatoribus iterum Catholicis attributum, Anno 1682. per Emericum Tököly iterum Evangelicis traditum. Lampe Hiſt Eccl. pag. 597. Anno 17 4. ultimo Catholicis redditum. Faſc. 189. Nro. 90. Arch. Zempl.

Anno 1733. navis templi fornice tecta, cum ſequenti inſcriptione, quam adhuc in pueritia nobis Notavimus

opItVLante DeI gratIa, fornIx Iſte In eIVs gLorIaM, ereCtVs eſt.

Ipſa Catholica parochia amplis reditibus dotata, fuit privilegiata, a jurisdictione Epiſcopi Agrienſis exempta, & Archi-Epiſcopo Strigonienſi ſubjecta, ut ſupra § 51. vidimus. Pertinent ad eam hodiedum ampliſsima prata *Pap-ſzögh*, agri, vineæ, lacus piſcoſi *Pap-tava*, mola aquatica *Pap-malma*, educilla duo, & macella, nec non vicus Oppidi *Pap-ſor* dictus.

Quin decima etiam frugum Oppidi non ad Epiſcopum Diæceſanum, ſed ad Parochum pertinebat, uti Anno 1503. teſtatum reddit Petri Plebani de Ujhely cum Georgio Epiſcopo Bodonienſi, & Plebano de Sáros Patak ratione occupationis decimarum controverſia Faſc. 232. Nro. 10. Arch. Zempl.

Præter hunc Petrum Plebanum, nonniſi ſequentium Parochorum nomina ævi recentioris erui poterant:

Anno 1714. fuit Joannes Kilian.

Anno 1720. Andreas Püſpöky Canonicus, expoſt Electus Epiſcopus Vovadrenſis.

Anno 1735. Joannes Dely Canonicus.

Anno 1745. Joannes Guſztiny Canonicus, expoſt Epiſcopus Nitrienſis, qui

qui concionibus, & opere de SS. Eucharistia sub titulo: *Üdvösség mannája* inclarui.

Anno 1750. Stephanus Barta e S. J. dein Canonicus.

Anno 1760. Stephanus Csák Canonicus, expost Abbas B. M. V. de Dömölk.

Anno 1764. Josephus Kováts, prius Agriæ multis annis Theologiam docuit, expost Præpositus S. Stephani de Castro Agriensi, cui, quia fuit nimis proceræ staturæ, & singulari Nobis amicitia junctus, hoc Epitaphium posuimus:

HIC DorMIt Ioseph KoVáts paroChVs, præposItVs VIheLIensIs. — Mensuram excessit carmen, & ille miser.

Anno 1778. Emericus Szöny.

Anno 1791. Stephanus Györky Præpositus B. M. V. de Ságh.

1795. Georgius Szeldmajer de Buzitha Canonicus.

Augustanæ Confessionis ab Anno 1522. usque 1560. publicum exercitium Ujhelini non erat, sed ejus promotores Michael Sziklossy, Michael Szilvássy Andreas Batizy, & Matthias Dévay privatorum in Domibus conciones ad populum habebant.

Anno 1560. quamvis parochiale Catho-

tholicorum Templum iis traditum ſuerit, major tamen populi pars doctrinam aſpernabatur, tum ideo: quod ſeniores religioni Catholicæ innutriti adhuc vixerint, tum: quod Confeſsionis principia per Synodum Tarczalienſe - Tordenſem, ſuſceptasque per Gabrielem Perény ad Academias Wittebergenſem & Lipſienſem legationns nondum ſatis conſtabilita, tum denique: quod Lazarus Schwendius Generalis homo exterus Art. 31. 1567. memoratus dogmatis hujus vel maxime promotor fuerit.

Anno 1600. Stephano, & Nicolao Bocskay, ac Valentino Drugeth Dynaſtis, cum potiore Nobilitatis Parte Faſc. 183. Nro. 7. Arch. Zempl. Helveticam Confeſsionem, quam (uti ex Proth. A. 6to. pag. 141. Arch. Zempl. apparet) *Magyar hit* vocabant, amplexis; primus ſub revolutione Bocskaiana Ujhelinum inductus Helveticæ Confeſsionis Miniſter Andreas Sároſsy, ſucceſſores in functione habuit:

1617. Matthiam Tihemery.
Joannem Simándy.
Joannem Bényey.
1639. Valent. Gérеſſy.
Michaëlem Kapoſſy.
Steph. Rimaſzombathy.
1646. Joan. Irátoſſy.

1647.

1647. Caſpar. Hatházy.
Steph. Benjam. Szilágyi.
Steph. Némethi.
1655. Steph. Kapoſſy.
1662. Joannem Sólthy per Sophiam Báthoream pulſum.
1670. Joannem Salánky.
Simonem Vadáſzy.
1673. expulſos.
1682. Gabrielem Nánáſſy.
1684. Franciſcum Makay.
1685. 1699. Martinum Zádorházy.

Anno 1714. templo parochiali Catholicis reddito, ad ligneum Oratorium cum exigua campana in vico *Pap-ſor* reſtricti ſunt.

Anno 1781. publicata per Divum Joſephum II. Imp. tolerantia Chriſtiana in conſpicuo oppidi loco novum Oratorium ex ſolidis materialibus, turri, & campanis majoribus ornatum exſtruxerunt, quo hodiedum gaudent.

Ordinis S. Pauli I. Eremitæ Patres, regulam S. Auguſtini profitentes hic celeberrimum, & antiquiſſimum Monaſterium ad S. Aegydium habebant. Antiquiſsimum ideo dicebatur: quod poſteaquam primum Eremitarum in Patach Comitatu Baranyienſi per Bartholomeum Episcopum Quinque Eccleſienſem Anno 1215. erectum Monaſterium Tur-

cæ

cæ Anno 1526. evertiſſent, Ujhelienſi Clauſtro nullum antiquius fuerit. Fundavit namque iſtud Andreas II. Rex Anno 1221. dum Patakini moraretur in Eremo prope oppidum Ujhely ſita, a turri templi *Thuruny* dicta. Anno 1241. per Tartaros everſum Anno 1252. reſtauravit Bela IV. donata Patribus posseſsione Petrahó, ut ſupra § 50. monasterioque Anno 1258. ad locum commodiorem translocato, attributa Patribus Eremo ſylvosa pone ipſum Oppidum, quæ dein coloniis inſeſſa, nunc ſub nomine Curiæ *Barátſzer* venit. Ao. 1312. Carolus I. Ao. 1350. Ludovicus I. Reges confirmarunt, Joannes Comes ſupra § 51. nominatus fundationem auxit duabus piscinis in ſylva Longh *Barát-tó* & *Casſa-tó* vocatis. Ex Tabul. Ordinis.

Anno 1506. Michael de Buttka vineas Tólcsvenſes, Anno 1509. Laurentius Faber de Toronya pariter vineam, Ao. 1510. Urſula Varju unam ſeſsionem in Kelecsény Patribus donavit.

Anno 1530. exturbavit Patres ex vinea Thoronya Gaspar Dragffy, ex Ujhelienſi Cænobio, & poſſeſsione Petrahó Petrus Perény.

Anno 1560. cum parochiale Templum Evangelicis ea conditione cedendum Maximilianus Imp. non abnueret: ut

ut vicifsim Patres Paulini ad fuum Cœnobium reducerentur, reducti funt per Gabrielem Perénium.

Anno 1603, pulfi funt per Bocskaianos bonis eorum in Fiscum Regni redactis.

Anno 1610. Clauftrum, & bona fua iterum receperunt. Not. Hift. §. 378. & Art. 2. 1613.

Anno 1626. Templum eorum inftauravit & ara majore illuftravit Comes Melchior Allaghy. Not. Hift. § 437.

Anno 1665. fub Alphonfo Skornicz-ky Vicario notabili accefsione auctus Conventus. Franciscus Somogyi Præpofitus Lelefzienfis prædivitem fupellectilem eidem donavit, vidua Pefthiana Curiam, & hortum in Olafzi. Sophia Báthory vidua Georgii Rákóczy, ejusque filius Franciscus in compenfationem injuriarum, per poffeffores Dominii Patak Conventui illatarum cefsit pagum Kifzte, prædium Komár, Curiam in Barancs, vineas Várallya, & *Oremus* cum uno fundo in Ujhely.

Anno 1672. invaferunt & expilarunt Conventum tumultuantes Hungari tempore indulgentiarum fefto B. Aegydii celebrari folitarum.

Anno 1674. Patris Georgii Csepellény, per tumultuantes Patriæ Cives

Anno

Anno 1672. trucidati corpus corruptionis expers ex Farnoſsienſi terreno extractum, in ſacelli per Rákoczium in perennem rei memoriam exædificati Chrypta honorifice tumulatum, cum inſcriptione, quam Nicolaus Benger Annal. Ord. Vol. 2. pag. 124. exhibet.

Anno 1678. pagi Olaſzi, Zsadány, & Sára a fundatione Terebeſsienſi avulſi, ad Conventum Ujhelienſem aplicati ſunt.

Anno 1679. 23. Martii iterum invaſerunt Cœnobium Tököliani cum ſex armatorum centuriis, acrique illud oppugnatione ab hora decima meridiem præcurrente ad ipſam vesperam termis ex partibus premebant. Propugnarunt locum duo Patres Marcus Beſsenyei, & Auguſtinus Szörény cum 30. viris, remque adeo ſtrenue gerebant: ut incenſo etiam Cænobio, templo, vicinisque circum caſis, & horreo conflagrantibus propugnatores non ceſſerint, oppugnantes vero plurimis ex ſuis deſideratis recedere debuerint.

Anno 1690. Stephanus Barlogh pagum Vitány Conventui in viginti mille florenis legavit.

Anno 1706. Franciscus Rákóczy mandaverat Clauſtrum funditus exuri, ne receptaculo eſset Cæſareis copiis, quæ

quæ Duce Generale Rabutinio ad obsidione premendam Cassoviam properabant. Sed mandato huic non paruit Dux Rákóczianus Comes Alexander Károly, locumque flammis destinatum servavit.

Anno 1786. sublato ordine Paulinorum, Anno 1788. Patres Piarum Scholarum Tokaino ad hunc Conventum transpositi, Gymnasioque majore, & Collegio isthic erecto erudiendæ juventuti præsunt magno Reip. emolumento, uti § 34. indicavimus.

Paulinorum porro Conventum sequentes Vicarii, & Priores regebant:

1. Joannes - - - - - Anno 1293.
2. Laurentius - - - - - - 1310.
3. Petrus - - - - - - - - 1312.
4. Nicolaus - - - - - - - 1354.
5. Martinus - - - - - - - 1367.
6. Thomas - - - - - - - 1393.
7. Nicolaus - - - - - - - 1449.
8. Martinus - - - - - - - 1454.
9. Valentinus - - - - - - 1462.
10. Vincentius - - - - - - 1465.
11. Demetrius - - - - - - 1477.
12. Casparus - - - - - - 1562.
13. Michaël - - - - - - - 1564.
14. Georgius - - - - - - 1578.
15. Mart. Koprinchic - - - - 1637.

16. Greg. Jaurinensis - - - - - 1639.
17. Joan. Petroviczy - - - - 1640.
18. Osval. Virostek - - - - - 1642.
19. Joannes Vanoviczy, dein Ep. Scardon. - - - - - - 1645.
20. Greg. Bibery dein Gen. Ord. 1659.
21. Alph. Skotniczky - - - - 1667.
22. Augus. Benkovics Gener. Ordinis, dein Ep. Varedin. 1667.
23. Ludov. Barilovics Gen. Ord. 1689.
24. Ladislaus Nádasdy, dein Ep. Csanadiensis - - - - 1690.
25. Alex. Skolni - - - - - 1696.
26. Steph. Eniczkey - - - - 1701.
27. Augus. Bolla - - - - - 1713.
28. Euseb. Radovány - - - - 1714.
29. Bened. Flavy - - - - - 1726.
30. Paul Vukovics - - - - - 1723.
31. Joseph. Simonyi - - - - 1726.
32. Paul. Fejér - - - - - - 1732.
33. Paul. Leteney - - - - 1738.
34. Gerar. Bogovics - - - - 1744.
35. Jos. Kunktár - - - - - 1747.
36. Joach. Kollarics. - - - - 1755.
37. Joseph. Keresztes - - - - 1767.
38. Laur. Ország - - - - - 1770.
39. Mich. Kuzlics - - - - - 1758.
40. Hyeron. Marton - - - - 1773.
41. Franc. Vidy - - - - - - 1776.

Cæterum Oppidum Ujhely 6000. incolarum, 2832. jugera agrogum glebæ fer-

fertilis numerat, coloni Hungari, Germanis, Slavisque mixti diversas religiones profitentur, Romano, & Græco-Catholici sua templa, & parochos, Helvetici Oratorium, & Ministrum, quin & Judæi eximiam synagogam scholasque normales nationales habent. Augustani, & Græci non uniti Tokaino affiliantur. Ruthenorum hic Anno 1700. Archi-Præsbiter residebat.

Inter cultiora oppidi ædificia eminet ampla domus Comitatensis, in qua Conventus provinciales celebrantur, complectens Tabularium provinciæ, artificiosæ structuræ carceres cum sacello, in quo Captivi sacerdotem Divina peragentem & audire, & videre possunt ex novem carceribus, & uno tridinio.

Alluitur Oppidum amne Ronyva, ponte lapideo strato, & quatuor molas aquaticas, Dominii, Oppidanorum, Parochi, & Harthaianam sustinente.

Terrenum Orientem versus longo tractu ambit Longhia sylva, glandium ferax, per cujus medium Bodrogus fluvius volvitur, & exquisitissimos carpiones, ac lucios Oppidanis suppeditat.

Montibus quoque præcipuis, & generosi vini feracibus clivis gloriatur Oppidum. Altissimus est *Magos hegy*, quem ignivomum olim fuisse crater,

& copiosa circa eum Lava prodit. Hunc sequitur *Sátor* in vertice expansi tentorii forma, prominentibus ex eo minoribus collibus castrorum speciem referentibus. Reliqui montes, & Clivi sunt: Vár-hegy, Szár hegy, Bányai, Fekete-hegy, Köves-hegy, Boglyoska, Veres-haraszt, Tompa, Meleg-Ódal, Néma-hegy, & Czepre. Prorumpunt ex his fontes salubres. Eorum præcipuus est *Berzsik* in area nundinarum, qui per subterraneos canales derivatus salit in platea principali ante domum Comitatensem cum maxima gloria salubritatis. Alter *Zsólyomka* in radice montis Magos-hegy, ubi in amœna valle series domorum ex utraque parte, inter plateam a Philomelarum cantu *Fülemile úttza* vocatam. Tertius *Kómló Kút* in plano inter agros. Quartus infra montem *Szár-hegy*, quintus infra clivium *Köves hegy* sextus infra *Néma hegy Szent-Janos Kúttya* ideo vocatus: quod post festum Nativ. S. Joannis exarescat.

Nundinæ tota hac ora celeberrimæ diebus Palmarum, B. M. Visitandis, SS. item Ægydii, & Emerici hic celebrantur. Sigillum Oppidi literam W. & annum 1505. refert.

Adjacent Oppido tria Diverticula: *Néma* ubi diversorium, *Unghvár* distin-

cti

cti alicujus Oppidi ſpeciem a longinquo præſeferens, ubi tamen nonniſi Cellaria in ſaxu friabili exciſa, ſuperne autem domus vineariæ habentur, excurſionibus & compotationibus incolarum accomodæ Tertium remotius diverticulum eſt *Hoſzúláz*, per Joſephum II. Imp. coloniis Suevicis inſeſſum, quod jam diſtinctam ab Oppido poſſeſsionem efficiet.

Anno 1702. Franciſcus Rákóczius in defluxu fluvii Ronyva novum Oppido vicum addiderat, eumque Prætorianæ ſuæ Cohorti *Palotás* dictæ Not. Hiſt § 726. memoratæ habitationi deſtinatum incolæ *Palotás úttza* dicebant, Rakóczius autem a loco nativitatis ſuæ *Borſi-ſzer* vocaverat, qui taliter etiam in Donatione Thrauczoniana ſupra § 51. compellatur. Fugiente Anno 1711. Rákóczio, ne vel memoria prætorianorum ejus ſuperſit, ſolo æquata ædifficia, Zingarisque in ruderibus caſas ſuas figentibus Platea *Czigány úttza* vocari cæpit, ſed in dies increſcente politiorum incolarum numero, ædifficiisque cultioribus & hic poſitis, vicus oppido unitus tam veterem, quam recentiorem nomenclaturam amiſit, & nos etiam tantum pro illuſtranda vici *Borſi-ſzer* in Donatione Thrauczoniana comprehenſi nomenclatura ortum,

& Metamorphoſim illius hicce deduximus.

Accedit non poſtrema gloria Oppido etiam in eo quod celleberrimam patriæ, & ætatis noſtræ Poëtriam Barbaram Mólnár pregeneraverit, & ſinu ſuo foveat, cujus patria lingua conſcripti verſus ſub titulo *Mólnár Borbála munkáji* ſive acumen ingenii, ſive ars Poëtica ſpectetur ejus ſunt elegantiæ: ut merito Univerſæ nationis honori cedant: quod non tantum Galli, Angli, & Itali, ſed nos quoque Hungari tam excellentis ingenii, & judicii fœmina gloriari poſsimus.

Nos quoque Eperieſsini quidem in lucem editi, ſed avitæ portionis noſtræ Ujhelienſis poſſeſſores hoc in Oppido quondam floruimus, Elegiasque noſtras, & Poëmata ad amnem *Ronyva* conſcripſimus, uti perhibet Elegia totius vitæ noſtræ curſum exhibens

Fragopoli primum vitales hauſimus auras,
Prima urbs vagitus audiit iſta meos.
Protinus infantem nitidas accepit in ulnas
Phœbus, & Aonidum, dixit, alumnus eris.
Parce puer lachrymis, venient & fletibus anni,

Hei

Hei mihi! fortunæ vulnera quanta
feres!
Aſpice cænoſo ſpumantem vortice *Rony-
vam*,
Stant ubi Rutheni diruta caſtra Ducis.
Has quondam ad ſalices, hæc ad coryleta
canendo
Deduces Latias ex Helicone Deas.
&c. &c.

§ 53.

NAGY- & KIS-TORONYA, olim Thurul, Turuny, Felső-alsó-Toronia, duo pagi diſtincti, a turri Auguſtinianorum ſic dicti, qui hic domicilium in Eremo ſylvoſa pagi Nagy, ſeu Felső-Toronya olim habebant. Ut ſupra § 50. 52. Nagy- & Kis-Tornya pagi

Anno 1221. Fundaverat hic Monaſterium Rex Andreas II. Anno 1241. per Tartaros everſum, Anno 1258. Ujhelinum translocatum, pagi Felső-Toronya medietate Patribus attributa.

Anno 1254. Terra Turonya per Familias Uz, & de Tolchuva redempta eſt a filiis Simon. Not. Hiſt. § 24.

Anno 1281. Michael, & Ompud coram Capitulo Agrienſi teſtantur: quod Farkaſsius de Emewd obligationi certæ dotis ſatisfecerit, & ideo eidem poſſeſ-

N 4 ſionem

ſionem Turonya in Comitatu Zemlin reddiderint. MSS. Kaprinyay Tom. 1. pag. 249. 256.

Anno 1321. Micz Baniani poſteri etiam poſſeſsionem Turonia pro Caſtro Puruſthian permutarunt. Supra § 52.

Anno 1330. Joannes de Comitatu Potokienſi ſupra § 51. nominatus poſſeſſionis Felsö-Toronya medietatem Monialibus Ordinis S. Claræ Patakini ad S. Annam degentibus donavit.

Anno 1380. Occupavit poſſeſsiones Nicolaus de Perén, ſed Monialibus Felsö-Toronya reddidit. Not. Hiſt. § 51.

Anno 1390. In poſſeſſorio pagi Kis-Toronya per donationem Sigismundi Regis confirmatus. Not. Hiſt. § 51.

Anno 1512 Felsô - Toronya in dimidietate pertinebat ad Auguſtinianos, ſive Paulinos Ujhelienſes, altera medietate ad Moniales S. Claræ in Patak degentes pertinente. Wagner Tom. XV. pag. 164. MSS.

Anno 1530. Exturbavit poſſeſſorio Moniales, & Monachos Gaſpar Drágffy, hocque in ſexu virili exſtincto.

Anno 1578. devenerunt in poſſeſſorium Familiæ Dobó, per quam ad arcem Patak aplicatæ poſsidebantur per heros arcis, donec Franciſco II. Rákóczy perduellonis convicto Poſſeſsio Nagy-

To-

Toronya forori Afpremonthianæ cefsiffet, Kis-Toronya autem Principi Leopoldo Donato a Thrauczon per Carolum VI. Imp. donaretur, per cujus defectum rurfus in Fifcum Regium devoluta, nunc per Cameram Regiam pofsidetur. Sunt præterea in Kis-Toronya Baronibus Sennyey duæ Curiæ a Comitibus Pethö in eos devolutæ.

Incoluntur ab Hungaris Catholicis, & Helveticæ Confefsioni addictis, quibus in Kis-Toronya oratorium eft. Nagy-Toronya 1215. Kis-Toronya 481. jugera agrorum numerat agricolatione bona. Sunt utrique pago fylvæ quercinæ, & Clivi vini præftantioris feraces Mákos, Keletka, & Fekete-hegy dicti. In Claffe tamen vinearum Submontanarum nonnifi Clivi Kis-Toronyienfes recenfentur.

§ 54.

Secundæ Tertiæ Clafsis Loca cur exmiffa?

Reliqua etiam loca fecundæ, & tertiæ Clafsis fic defcripta habemus; fed jam opus in majus volumen excrevit. Cum itaque omnium alioquin locorum defcriptionem in Notitia Politica Comitatus daturi fimus, tum ne eandem crambem repetere videamur, tum quia hæc in Claffe fubmontanorum non comprehenderentur, a fecundæ, & tertiæ

Clafsis locorum defcriptione hic præfcindimus.

§ 55.

De distractione vini Tokayni promovenda Opinio.

Si alicubi, in prærecenfitis certe locis felix effet incolarum conditio, fi diftractionis vini melior modus iisdem fuppeteret. Commercium iftud vel maxime verfus mare Balthicum cum nationibus Septemtrionalibus conftabiliendum cenferemus. Cum enim verfus mare Adriaticum propter longinquum intermedium ufque portum Fluminenfem, vel Tergeftinum terreftre iter, copiam item vinorum Italicorum, Gallicorum, Cypriorum, verfus mare autem nigrum propter obftacula ditionum Turcicarum, & folius nationis Rufsicæ viciniam florens vini hujus commercium vix fperari pofsit, e contra fitus partium iftarum ita fit pofitus: ut per navigabilem fluvium Popradum ex Comitatu Scepufienfi in Viftulam defluentem omnia partium iftarum producta in propingvo usque mare Balthicum beneficio aquæ transponi, & ibi non folum cum nationibus Septemtrionatibus Rufsis, Danis, Suecis, hoc naturæ producto carentibus, fed etiam cum Batavis, Anglis, quin majore Germaniæ parte per mare Ger-

Germanicum longe utilissimum commercium institui posset, hoc præ aliis constabiliri, & obstacula removeri deberent. Removerentur autem: si cum Rege Borussiæ tractatus iniretur: ut vectigalia adminus a Transportandis aliorsum vinis (*Transito*) imminueret. Si vina pro mercibus illis extraneis, utpote pellibus, & aliis, quibus ditiones Cæsareo-Regiæ carent, permutarentur. Taliter optimo cum successu mercaturam olim exercebant quæstores, & pelliones Scepusienses, dum vina Tokayna pro pellibus in nundinis Lipsiensibus, Dresdæ, & Hamburgi permutabant. Similis permutatio institui posset cum Polonis, & Silesitis pro tela, cera cannabe. Posset augeri hoc commercium: Si Viennæ, Tergesti, & Flumine talis societas coalesceret, quæ merces Cæsarearum Fabricarum, Zacharum, fabasque Arabicas pro vinis Tokayensibus permutaret. Permutationem talem Optimo cum successu jam faciebant Tokayni Quæstores Stegner, & Keffala. Non exiguum exinde etiam in populum dimanat commodum: quod Imperator Russiæ Residentem suum Tokayni habeat; quid si depositoria adhuc vinorum pro exercendo cum Russis Commercio Leopoli in terris Austriacis,

Kio-

Kioviæ, ac in Oczakov ad fluvios Boriſtenem, & Bohum in terris Rufsicis inſtituerentur, & tam ibidem, quam Tokaini ſocietates mercatoriæ coaleſcerent?

§ 56.

Opinio nonnullorum refellitur.

Promovendum hoc commercium nonnulli putant: ſi diverſæ qualitatis vina ad inſtar Gallicorum, Hiſpanicorum, Luſitanicorum, & Italicorum, ex vino quoque Tokajenſi ordinario per excoctionem, ac ſpirituoſi etiam potus, & liquores per diſtillationem conficerentur. Negare quidem non poſſumus: naturam arte juvari poſſe, & ideo excoctio ſpiritus vini ex briza, vel fœcibus: confectio vini abſinthiaci, imprægnatio novi vaſis, cui muſtum infunditur, odore florum ſambuci, aliaque innocua, quæ vel ſaporem, vel odorem vino conciliant, nullam ſubeunt reflexionem; ſed quod excoctionem, aut artificioſe procuratum dulcorem, vel efferveſcentiam adtinet: tantum diſtare nobis videtur vinum tale arte paratum ab illo, quod ſol beneficus in ipſa matre vite paravit, quantum diſtant figmenta Alchymiſtarum ab auro per matrem naturam in viſceribus terræ parari ſolito. Excoctione impeditur debita fermentatio

tio, ſpiritu ſæ particulæ avolant, dulcor ſic præparatus ſucceſsive vertitur in aciditatem, ſtabilis eferveſcentia paratur rebus abominabilibus, dulcor ſæpe ſanitati noxiis, uti plumbo, Color Sulphureo odore plurimis ardorem internum cauſante, & ideo ſinceri Hungari maneamus in poſterum etiam in priſca gentis, vinique noſtri ſinceritate, quæ nobis creditum apud Exteros hactenus conciliavit. Ipſe Wanierus dum confectionem vinorum Gallicorum arte paratorum deſcribit, & docet, optime ſubjungit:

Divitibus quicunque volet fucata venenis
Dolia corrumpat, tu purum a vite Lyæum
Semper ama, medicata placent, ſincera ruentem
Vina fovent ſtomachum.

§ 57.

Ad provehendam ſortem incolarum nonnulli autumant: legem etiam illam Regni Art. 12. 1729. qua coëmptio Uvarum paſſarum non poſſeſsionatis eſt prohibita, mitigandam, confectionemque vinorum irreſtricte omnibus tam indigenis, quam alienigenis concedendam veni- Obſervatio nonnullorum de Art. 12 1729.

venire. Hi pro motivis adducunt: quod extranei natura ad commercia nobis accomodatiores in ſocietatem potius alliciendi, quam ... ndi veniant. Quod non poſſeſsionati quoque onera publica ferant, & ideo conveniens ſit: ut ex commodo pariter publico participent. Quod per tales quoque productum iſtud intra-Regnanum conſummatur, & educatur, conſumptionis vero, & eductionis fontes non præcludendi, aſt potiu in plures ramos aperiendi. Quod fraudes non aliæ præmetui poſsint, quam vel ſubſtitutio vilioris vini, & uvarum occaſione vindemiæ, vel adulteratio per artificiose procuratum dulcorem. Priorem ſat, ſuperque præcavent Magiſtratus Comitatenſis, localis, & Dominia Terreſtalia, poſterior coëmptione Uvarum paſſarum non fit, ſed alia ratione, unde ſtante etiam lege apud Diverſitores nunquam ſufficienter præcavebitur, & plerumque impunita manet. Denique obtendunt experientiam optimam rerum Magiſtram Regnante Divo Joſepho II. Imp. oſtendiſſe: indultum tunc omnibus promiſcue liberum cum uvis paſsis quæſtum nullo prorſus incolarum damno, quin cum lucro interveniſſe. Libertas hæc plurimos præſertim extraneos ad emendum allexit, per concurſum plurium

rium emptorum muſti, & uvarum paſſarum pretium adeo increvit: ut pro feliciſsimo reputaretur, qui occaſione vindemiæ muſtum, & uvas paſſas diſtrahere poterat, plebsque Contribuens, cujus ratio haberi debet, plurimnm parati æris ex concurſu tali emptorum participavit.

§ 58.

Quæ argumenta num tanti ſint ponderis: ut abrogandam, vel mitigandam Patrum legem exigant? Patribus Patriæ expendenda ſubſternimus. Judæi certe propter innatas iisdem fraudes, & a montanis Civitatibus arcentur, & *Creditum Nationis* conditæ præmiſſæ legis fuit ratio, & Concluſio

F I N I S.